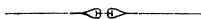

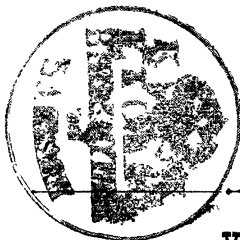
George Stephenson

oče železnic.

Po W. Massliebu

VLADIBOJ ŠARC.

V LJUBLJANI.

Natisnili, založili in na prodaj jih imajo J. Blaznikovi
nasledniki.

1889.

Mož velik je, kdor dela za domovje,
Še večji, kdor se trudi za deželo,
Največji, kdor deluje za človeštvo!

Predgovor.

Š to knjižico podajam mladini zgodovino moža, čegar veliko, epohalno delovanje in čudno viharo življenje zasluži občnega zanimanja.

Življenje in delovanje George Stephensonovo je mnogo bolj neznano, kakor bi bilo misliti z ozirom na veliki pomen v kulturni zgodovini tako imenitnega moža. Zato upam, da s to knjigo izpolnim prazno mesto v književnosti za mladino, in to tem bolj, ker je bil „oče lokomotive“ ne samo jako imeniten, ampak tudi vseskozi izvrsten in blag mož, čegar mišljenje in delovanje ostane vsem bodočim rodovom svitel uzor.

Naj se marljivi bralec od moža, ki je postal vse po samem sebi, uči, kaj premore trdna volja, in naj si vedno misli, da treba vsakemu, kdor hoče biti trden značaj, to je, vrl mož, neumornega delovanja na samem sebi.

Potem tudi plačilo ne izostane, kajti značaj človekov je njegova usoda.

Pisatelj.

Prvo poglavje.

V angleški pokrajini Northumberland je blizu mesta Carlisle majhna vas Wylam. Koče so slabe, ulice umazane, vender prosim bralca, naj gre z menoj; žal mu ne bo.

Kupi pepela, žlindra in ostanki premoga nam pripovedujejo na prvi pogled, da smo blizu premogovih jam, in da bivajo v vasici rudarji. Dva streljaja od vasi stoji na samem hišica. Lepša je od drugih, kajti streha jej je krita z opeko, spredaj pa je ličen zagrajen vrtič. V tej hiši biva stari Bob, kakor ga imenujejo rudarji; pravo njegovo ime pa je Robert Stephenson. Stopimo v hišo in oglejmo si jo nekoliko.

Pri tleh je izbica, v katero spušča le jedno oknice nekoliko svitlobe. Stara miza, dva močna stola, dolga omara in tri široke postelje, ki niso

videti posebno mehke, to je vsa hišna oprava. Na jedni postelji leži polnoličen deček, star morda leto dni, druga dva, stara šest do sedem let, igrata se v jedinem prostem kotu tega malega prostora; na omari pa sedi devetletna deklica, ukvarjajoča se z ročnim delom.

Hipno pa jenjata dečka igrati in poslušata teške korake, ki se čujó zunaj. „Oče so!“ zakličeta oba in skočita k vratom, kjer se sedaj res prikaže oče z mladim kosom v roki.

„Oh, lepi tiček!“ vzdihne George. „Precej mu napravimo tičnik“.

„Gotovo!“ pritrди starejši James. „In slabo se mu ne bo godilo; muh bo dobival, kolikor jih bo mogel snesti“.

„To je vse lepo“, pravijo oče, „toda tiču je ravno toliko mari tičnika, kakor muh, ki mu jih hočeta loviti; rajši si jih lovi sam. Ne, ne! Jaz vem kaj boljšega! Vidva bosta vesela, in ptiču se zgodi pravica“.

„Jaz vem, kaj menite, oče!“ odgovori brzo George. „Hišico mu naredimo zunaj. Sosed Tomson popravlja peč, tu je ilovice dovolj; oče, jaz je grem iskat! Huj, ali bo to veselje!“

„I, kaka pa bo tvoja hiša?“ vprašajo oče s smehom.

„O, to je lahko“, odvrne George, „naredi sem že mnogo takih hišic; čevelj dolgo, čevelj široko; po sredi steno in na vrhu dimnik . . .“

„Da se dim kadi iz njega, kadar si tiček kuha“, dopolni oče. „Toda kaj menita, če nese mo malega kosa, ki je prerano zapustil gnezdo, skrbnim starišem nazaj? Gnezdo je v vejah bezgovega grmovja pri starih jamah“.

„In jaz smem z vami, oče?“ vpraša veseli George. „Sedaj vendar enkrat vidimo stare jame. Kako rad bi si jih bil že ogledal, pa mati so vedno dejali: Ne hodite mi k starim jamam!“

„Nu, danes bo ta veseli dan, dragi George!“ pravijo oče, in veselo gledajo deco, ki radosti skače po izbici.

„In kdaj gremo, oče?!“ vpraša George, ter prime očeta za roko.

„Čez dve uri, ko grem zopet v rudnik. Sevé, nekoliko prej že, da damo tička v gnezdo. Ker ležé, odkar so popravljali sesalko, trske okolu jame, gresta lahko precej z menoj, in jih poneseta domov“.

Sedaj ustopi objokana mati.

„No, Mabel, zakaj si tako žalostna?“ vpraša Bob in z obraza se mu bere huda slutnja.

„Ravnokar prihajam iz vasi od branjevca“, odvrne mati; „noče mi dati blaga, dokler mu ne poplačamo dolžnih šest šilingov“.

„Skopuh“, zamrmra Bob. „Do nedelje ne dobim plače in danes je četrtek! Res, dolgo časa, ko nimam denarja, pa štiri otroke s praznim trebuhom. Toda Mabel! ne obupajmo. Še imamo krompirja!“

„A ni soli, ni vinarja za mleko malemu Johnu“, odvrne žena žalostno.

„Pač“, to je hudo, Mabel!“ pravi Bob in nadaljuje za nekoliko časa: „Dete bo skoro staro leto dnij, in za nekaj časa se mora pač privaditi krompirjevi juhi“.

„Za nekaj časa, seve, toda godí se nam vedno hujše, dasi delamo in se trudimo“, toži mati.

„Upanja človek ne sme izgubiti nikdar, Mabel“, tolaži Bob svojo ženo in jej stisne roko.

Upanje je dar božji, katerega je Bog globoko v človeško srce vcepil, najkrepkejše pa

poganja v srcih onim, ki se morajo boriti z revščino in težavami življenja.

Mati zmaje z glavo in gré k ognjišču, tam pristavi za večerjo, veliko skledo krompirja in lonec vode. Prazni trebuh otrok in vesele pripovedke očetove osladile so jim jed, in v krasnej palači, pri mizi izbranih jedij se šibečeje, se je težko katerikrat jedlo z večjim veseljem kakor pri nepogrnjenej mizi rodbine Stephensonove. Marsikatera šala očetova pregnala je slabo voljo, in ko je oče pravil od nekoga, ki je kuhal juho iz kamenja, ko ni imel niti enega vinarja, morala se je tudi žalostna Mabel smejati.

Bob je pripovedoval: „V Yorkshire živel je njega dni šaljivec, ki je bil zbog svojih šal znan vsem ljudem daleč na okrog. Nekdaj ni imel nobenega vinarja v žepu, a veliko lakoto v želodci. Zato gre k neki ženi, ki je bila tako skopa, da se je le vsak drugi dan enkrat najedla do sitega, in jej pravi: „Gospa Harpagon, ali ste že slišali o novi, jako ceni jedi, ki se dela iz kamenja?“ — „Žena neverjetno zmaje z glavo; toda šaljivi mož privleče iz žepa polno pest kamenja, in jo z resnim obrazom prosi

lonca vode. Ko ga dobi, pristavi ga k ognju in vrže vanj kamenje. Zdaj jame žena vendar le dvojiti in računati, koliko dobička jej bode dajala cena jed. „Treba je le posebno dobro paziti na pravi čas“, poučuje skrivnostno zvita buča. „Zato mi dajte, kadar začnem šteti in pridem do devet, perišče moke!“ Jame mešati s kuhalnico po lonci tako resno, da bi moral dvojiti vsakdo. Radovedna žena mu da perišče moke, ki precej izgine v lonci. „Sedaj“, pravi navihani kuhar, „dajte mi le toliko soli, kolikor je morete držati s tremi prsti, toda za Boga, niti zrna več“. Žena uboga brž, in ko izgine tudi sol, da mu nekoliko masla, katerega zahteva kuhar. Ko tudi tega dene v lonec h kamenju, premeša vse dobro in reče: „Gospa Harpagon, sedaj je juha gotova. Dajte mi skledico, da jo izlijem vanjo, in da se prepričate sami!“ — „Precej!“ odvrne žena in postavi skledo na ognjišče. „Pozor!“ reče mož in izlije polagoma juho v skledo, tako da je kamenje v loncu ostalo. „Tu je vaš lonec, sedaj mi bo pa juha dobro dišala.“ To rekoč prime žlico in slastno jame jesti juho. „Toda“, zavpije prekanjena žena, „to je čisto navaden

močnik, kateremu ni treba kamenja.“ „Sevé, to je res!“ pritrđi zviti berač. „Kuha se pa lahko tudi brez kamenja, in zapravlĳivi ljudje prilĳajo morda tudi še kaj mleka!“ Vsi se smeĳijo in povečerjajo. Takih pravljic je vedel Bob mnogo in če je na večer sedel pri stroji, zbirali so se delavci mladi in stari okolu njega in ga poslušali zvesto. Revščina ni mogla ukloniti tega moža; kadar mu je bilo posebno hudo, šel je pod milo nebo in se v cvetoči prirodi razvedril popolnoma. Večkrat je stal pred tičjim gnezdom in opazoval nedolžne tiče. Tudi svoje otroke je oduševlĳal za lepoto božje prirode in ne zaman. Najbolj ga je umel drugi sin, šestletni George.

Ko dospó oče, James in George do tičjega gnezda, ne more se zlasti George nagledati prečudno umetno sestavljenega gnezda. Ko se naposled napoté proti jami, v kateri je Bob kuril ogenj pri stroji, reče: „Ne morem umeti, kako imajo v tako malem gnezdu štirje tiči prostor, in še stari zraven.“

„Okroglo, nekoliko znižano gnezdo“, poučujejo oče, „primerno je ravno telesu mladičev.“

Prostora imajo toliko, da lahko sede drug tik drugemu; zato jim je pa tudi gorkeje. Sedaj, ko so večji, morajo stari ves dan iskati hrane vedno lačnim kljunčkom, in ne morejo mladičev greti s svojimi telesi. Ker je pa gnezdo majhno, grejejo se mladiči sami.“

„To je zelo previdno. Toda kako pač naredé gnezdov rob tako gladak, kakor bi bil pobljan?“

„Temu sem se prej tudi jaz čudil“, odvrne oče, „dokler namreč nisem jel opazovati tiče, kako delajo gnezda. Ko je gnezdo dodelano, jamejo kakor izurjeni zidarji z vratom rob gladiti, neprestano proti jednej strani v gnezdu se vrteč.“

Zlajci pridejo do jám, kjer je Bob za kurilca. Delavci se zbero, ker se ravno menjajo pri stroji, kateri goni sesalko.

„No, Bob“, jame mašinst, „ali nam ne boste nič veselega povedali?“

Bob žalostno pomaje z glavo. „Meni je veselje pošlo za vesele pripovedke, odkar se mi še slabše godi ko sv. Frančišku“.

„Bob, Vi se šalite“, odvrne mašinst za-
čujen. „Kako ste pač podobni sv. Frančišku?“

„Kako?“ odgovori Bob. „Sv. Frančišek je obečal, da neče nikdar nositi denarja seboj. Mene pa preobračajte, kolikor vam ljubo, postavite me na glavo, ni vinar ne pade iz žepa. Obečal je tudi svetnik, da hoče bos hoditi. Pogledajte moje noge, ali imam kaj družega na njih nego sandale? Moja hiša ni drugega, nego frančiškanski samostan; kajti vse, kar je v njej, teka po prirodnih podplatih okrog, in revni smo, revni, kakor cerkvene miši. Nekoliko se pa vendar razločujemo od svetnika — mi ne prosjamo in se postimo mnogo!“

„Počasi, Bob! počasi! Vi vendar ne trdite, da ste ubožni?“ pravi ravnokar prišli nadzornik jam Smids, privodeč malega George-a za roko.

Krog možakov, ki so stali okolu kurilca, se odpre, in nadzornik stopi, malega George-a pred seboj pehaje k njemu. „Povejte mi Bob“, pravi, „ali so vaši drugi otroci tudi taki kakor ta?“

„Menim da, gospod Smids. Hudobni niso, to vam zagotavljam!“

„Kaj vse doživi človek! Ta pritlikovec hoče“ — pri teh besedah vzdigne Smids dečka s krepko roko kvišku — „odnesti kos bruna, ki je dvakrat večji od njega. In ko zvita glava vidi, da mu ni kos, podtakne okroglo palico in odpelja bruno; da nisem prišel zraven, gotovo bi ga bil pripeljal domov“.

„Tu leži mnogo tresak v dežji in blatu“, odgovori opravičevaje Bob, „te naj poberó otroci in ponesó domov. Kdo bi si pač mislil, da se ta pritlikovec loti takih reči“.

Nadzornik položi Bobu roko na ramo in reče s pomirljivim glasom: „Poštenu mož, deček ni mislil nič slabega, in jaz tudi ne. Kar ste pa prej govorili o svoji revščini, menim, da ni reven, kdor ima take otroke, kajti resnično rečeno, imate gotovo več veselja s svojimi otroci, nego marsikateri bogatin s svojim denarjem“.

„Gospod“, odvrne Bob, „otroci siromakov delajo nadlogo v hiši, dokler si sami ne prislužijo kaj in pomagajo starišem. Do veselja z otroci revež še priti ne more zbog revščine in skrbi.“

„No, Bob, nekaj je že res, kar pravite. Slušajte, da Vam svetujem. Posestnica sosed-

nemu domu Dewley-u je prosila, da sme krave pasti ob tiru vozov za premog. Ravnokar sem jej prinesel dovoljenje, ali krave mora čuvati. Kaj menite, ko bi Vaš George prevzel to službo?“

„To je da, gospod! taka služba je zanj kaj pripravna, in ko je tudi nekoliko daleč — —“

„Kar nič predaleč!“ ustavi George očeta. „Saj je le nekaj korakov do doma Dewley-ja“.

„Torej, to bi bilo gotovo!“ pravi nadzornik. „James, ki je večji, ustopi lahko, če je tako brhak kot ta deček, za delavca; čistil bode premog za 6 pencejev *) na dan. — „Ni treba, ni treba“, pravi in se obrne, videč, da se mu hoče Bob zahvaliti.

Druzega dne na vse zgodaj gre George k Barbi, ki je imela dom Dewley v najemu, in stopi takoj v službo kravjega pastirja z enim penny-em na dan. Bil je jako vesel, da je smel takoj ostati na domu in še tisto jutro gnati krave na pašo. Moral je paziti, da niso stopale na tir, da se niso razkropile in napravljale škodo.

*) Pence je mnogokratnik od penny. 1 penny je 4 do 5 krajc.

Pač je bila ta služba lahka in imel je dovolj časa, da se je pečal z drugimi rečmi. Skoro ni bilo daleč na okrog nobenega gnezda, nobenega tiča, da bi ga ne poznal. Delal si je iz trsja in slame piščalke, katere je znal tako umetno sestavljati, da bi lahko marsikatera veljala za umetno delo. Vsi tovariši so se mu čudili. Kjer je bilo na bližnjem potoku pripravno mesto, tam so nastali mlini, mali in veliki, z mnogovrstno sestavo, s klopnicami in brez njih. Vse je napravila umetna roka malega zidarja. Najljubši opravek pa mu je bil, če je mogel s svojim prijateljem Tom-om, ki ga je obiskoval malone sleherni dan, od ilovice izdelovati mašine, kakeršne je videl dan na dan pri jamah. Ti majhni modeli od ilovice in slamnatih bilk so bili kaj pripravn, vzbujati dečkovo domišljijo in čut za umetnost. Več let je preteklo na ta način in še niso mogli stariši misliti na to, da bo treba George-a dati v šolo. Kjer ni kruha, tudi ni denarja za šolo. Rodbina Stephensonova pa je morala večkrat prej misliti na kruh, nego je bil denar pri hiši. Šole proste šolnine ni bilo. Stariši, ki so hoteli, da bi njihovi otroci znali brati

in pisati, morali so biti precèj premožni, sosebno če so imeli več otrok.

Posestnici v Dewley se je deček zbog svoje vesele narave, pridnosti in poštenosti jako prikupil. Ker jej je bila revščina njegovih starišev znana, premišljala je, kako bi dečku priskrbela službo, ki bi mu bila primernejša. Ali bode George, ta pametni deček, vedno pastir? rekla si je večkrat.

Necega jutra, ravno ko je hotel George gnati krave na pašo, začuje iz hleva hud prepir. Ko stopi bliže, sliši, kako kara gospodinja hlapca zaradi lenobe njegove.

„Da bi le vedela“, kriči jezna gospodinja, „kako bi v tem času izorala njivo, ne bi gledala več tacega postopača v hiši!“

„Jaz pa“, reče hlapec s posmehljivim glasom, „zahtevam ravno sedaj, ko sem toli potreben, miru, in ne grem orat sedaj, kakor Vi hočete, nego čez eno uro!“

„Dobro je vender“, pristavi porogljivo, „da more biti tudi kdo našega kopita gospod!“

„To je preveč!“ misli si George in stopi v hlev. „Prav lep gospod ste, Seel Nelson“, pravi

hlapcu, „in ako izgubite službo, zgodi se Vam čisto prav!“ Potem se obrne k gospodinji in reče: „Gospodinja! Jaz sem sicer majhen, pa oralo že obvladam, in ako mi zaupate, izorjem Vam njivo ravno tako kakor tale!“

„Dobro, George, poskusila bom!“ pravi gospodinja. „Pastirja ni težko dobiti! — In Vi“, obrne se ponosno k Sell-u, „vi ste sedaj prosti in smete spati, dokler vas glad ne vzdrami“.

„Haha!“ smeje se Seel Nelson, „tukajšno gospodarstvo je vsak dan lepše! Prav rad grem, in ako se do dobrega osmodite, najdete me pač. Jaz ostanem v vasi in bom čakal. Nato se obrne k George-u in mu zažuga jezno: „Tebi, pritlikovec že prilično izbijem muhe. Naučim te, kaj se pravi, utikati se v stvari, ki ti niso nič mari!“

George je vodil konje pri oranji vrlo ročno, in če tudi je bil majhen, da je komaj prestopal brazde, ročen je bil vender. Gospodinja je bila skoro z novim hlapcem tako zadovoljna, kakor prej s pastirjem in mu je dajala odslej 3 pence na dan.

Če se ti pripeti nepričakovana sreča, veš, kako nestrpno čakaš trenutja, ko moreš veselo

novico naznaniti prijatelju ali sorodnikom; veš pa tudi, da ti ni pot nikdar daljša, nego ravno ob takih prilikah. Tako je bilo George-u, ko je materi na večer prinesel 3 pence in s ponosom govoril o svoji novi službi.

„Dobro“, pravi oče. „Ali, George, varuj se Sella; škodoval ti bo, če ti bo le mogel“.

Drugo poglavje.

Več let je preteklo od onega časa; George je dovršil dvanajsto leto. Najbolj si je želel, da bi delal z očetom v enem in istem rudniku, in nadzornik, gospod Smids, ki se ga je še dobro speminal, izpolnil mu je to željo. Kakor njegovega starejšega brata Jamesa vsprejel ga je za delavca. Za tri pence na dan je moral ločiti premog od kamenja, prsti in žindre. To delo ni samo dolgočasno, nego tudi nesnažno. Dečki, ki so opravljali to delo, bili so med črnimi hribi premoga kakor živi premogovi kosi, in če bi bil rudnik v Afriki, težko bi se moglo ločiti, ali so

dečki zamorci ali belokožci. Vender je bil George zmiraj vesel in dobre volje ter se skoro prikupil dečkom tako, kakor oče njegov odraslim rudarjem. Sicer pa ni bil dolgo v neugodni službi, kajti zgodilo se jo nekaj, radi česar je je bil rešen.

Nekega lepega in gorkega jesenskega dne, ki je bil kaj ugoden za lovce, zbrali so se pri rudniku nekateri gospodje, ki so namerjavali napraviti lov na bližnjem hribu. Lovski psi so tekali med kupi premoga, in lep prepeličar se je prikazal ravno tam, kjer je hodil konj v krogu in gnal mašino, in kjer so dečki snažili premog. Komaj George ugleda psa, zravnava se kvišku in ga pozdravi z jeznim „vau, vau!“ Pes se črnega dečka in pa njegovega lajanja tako zboji, da skoči na stran, toda konju ravno med noge. Nesreča je hotela, da dečka, ki je nadziral konja, ravno ni bilo, kajti ker je konj zmiraj po istem mestu hodil v kolobaru, ni bilo treba veliko nadziranja. Konj pa, ki se je psa še bolj vstrašil, nego pes George-a, odtrga se in dirja na vso moč naravnost proti rebru, na čegar vznožji je delalo mnogo delavcev. Nevarnost je

bila velika, in vse je kričalo in dirjalo sem ter tija. Toda komaj spozna George pretečo nevarnost, že hiti za konjem kakor mlada srna. Teško pričakujejo vsi konca te dirke. Skoro je konju za petami, ta je pa tudi le nekaj korakov še od brega; če ne ustavi pogumni deček konja v tem trenutku, izgubljena je žival, delavcem pa preti velika nevarnost. Toda gorje! Deček pade na tla, vsakomur izgine upanje, kajti konj se ravno pripravlja na skok čez grmovje, katero ga loči od globočine. Marsikdo zatisne oči in pričakuje, kdaj začuje grozne glasove z globočine. Toda kaj je to? Konj stoji kakor okamenel. Deček vstane, obrne konja in ga vodi za uzdo nazaj. Vsi si oddahnejo in močno hvalijo dečka. Tudi oče njegov je prihitel na vpitje.

„Ti si prav ravnal, George“, pravi mu zdaj, „toda kako si konja ustavil tako hitro?“

„O, to se je le primerilo tako“, pravi George. „Vajeti sta se vlekli za njim; ravno še o pravem času se mi je posrečilo, da sem jih popadel. Ker je na onem mestu bil zabit štor v tla, zavil sem brzo vajeti okolu njega. Tako torej je bilo to prav lahko!“

„Ali, da ti ni prišla ta misel, ne bi se ti bilo posrečilo! Hvala Bogu, da si mislil tako hitro“, reče nadzornik Smids. „Kje je fant, ki je imel paziti na konja?“ Ta pláho stopi bliže. „Tebi“, obrne se k temu, „ne morem zaupati več konja, odslej naj ga vodi George Stephenson!“

George hoče opravičevati zanikrnega fanta in tudi povedati, kako je on sam, seveda posredno, bil kriv vsemu dogodku, ali Smids se jezno obrne, rekoč: „Že vem vse!“ Fanta, ki je bil doslej nastavljen pri konji, pošlje mesto George-a na delo k onim, ki so čistili premog.

S tem drznim dejanjem si sedaj trinajstletni George ni samo povišal svoje dnevne plače na osem pencejev, temveč si pridobil tudi mnogo veljave pri nadzorniku Smids-u. Redkokdaj je šel ta sicer malobesedni mož mimo George-a, ne da bi ž njim nekoliko govoril. Delavci pa so si dejali: „Iz Bobovega fanta bo še kaj več!“ In niso se motili, poreče bralec.

Premogove jame v Dewleyji in Wylamu so bile nekdam kaj bogate; sedaj pa so jele pojemati, kajti že delj časa je bil premog tako nemešan s kamenjem in prstjo, da so se delavci

že v obče bali, da jim bode treba zapustiti te kraje.

Hudo je siromakom že tedaj, ko je povsodi dosti dela, ako si morajo z vsem svojim imetjem iskati nove domovine v daljnih krajih, kako hudo pa je moralo biti še le tisti čas, ko je bilo stanje delavcev jako žalostno. Napoleon I. je tlačil namreč, toliko da ne vso Evropo. Trgovina in obrtnija je zastala, in na tisoče ljudi je bilo brez dela in kruha. Vrhu tega se je živež tako podražil, da revnejši ljudje z najslabšo hrano več niso mogli tolažiti svojega glada. Nič nenavadnega ni bilo torej, ako so se kje delavci uprli; seveda jim je bilo pozneje še slabše.

Tudi v Stephensonovi hiši so mnogo govorili o preteči nesreči, kajti zdelo se je vsem, da ne bo nič z boljšo bodočnostjo, katero so pričakovali, odkar sta služila tudi starejša dva brata.

Neko nedeljo zvečer, ko sedi starega Boba družina okolu ognjišča in govori o tem, kar se ima zgoditi, stopi nenadoma nadzornik gospod Smids v izbo. Da ni prišel brez vzroka, to je jasno vsakomur. Strah in upanje se bere na

obrazih ljudem, skrbečim za svojo bodočnost. Brzo dadó stol visokemu gostu in čakajo, kaj zvedo sedaj. Smids pa pravi: „Vi veste, da mora delo v jamah Wylam in Dewley nehati. Delavci bodo razpuščeni prvega dne prihodnjega meseca. Le nekateri dobé službo v jamah pri Jollys-Clods-u, ki so jedno uro od tod. Bob, prišel sem Vaš vprašat, ali bi se hoteli preseliti tija?“

Vsi se oddahnejo veselo olajšani, Bob pa pravi:

„Pal mi je kamen od srca! Z veseljem, gospod!“

„Slušajte, dalje!“ jame zopet Smids. „Vaš najstarejši James, s katerim sem vrlo zadovoljen, bodi pri novih jamah v Jollys-Clods-u za pomagača pri mašini. Ali hočeš?“ vpraša Jamesa.

„Vi nam hočete dobro, gospod! Kako naj se Vam zahvalimo?“ reče Bob mesto Jamesa, kateremu je šinila kri v glavo radi nepričakovane sreče.

„Ni treba hvale“, seže mu Smids v besedo, „in ne toliko besedi, Bob, če vam je všeč. Torej James, ti hočeš?“

„Hočem, gospod!“ pravi James.

„No, George, sedaj pa pridi ti nekoliko bliže!“ nadaljuje Smids in se dobrohotno nasmehe, ko stopi George k njemu. Bil je praznično oblečen, to je, bil je bolj umit nego ob delavnikih, sicer pa je imel, kakor zmiraj, na sebi zelenkasto, od mnogega dela že črno suk-njico; noge so mu tičale v hlačah iz surovega platna, čegar barvi ni imena. Na nogah tudi po zimi ni imel družega nego lesene coklje. Gospod Smids ni gledal na obleko, nego na obraz, ki je bil čvrst in zdrav. Veliko rujavo oko deč-kovo je jasno gledalo iz pod košatih, črnih obrvij in pošteno in pametno zrlo nadzornika.

„George“, pravi Smids s prijaznim nasme-hom, „George, ti si sicer časih nekoliko mu-hast, ali delo si vselej zvrševal dobro. Menim, da se smem zanašati nate? Ali ne?“

„Da, gospod!“

„Torej slušaj; treba mi še enega pomagачa pri mašini, in to službo sem prisodil tebi. Ali jo hočeš?“

George ne more odgovoriti takoj; presene-čenje mu je preveliko, prišlo je prerano. Toda

veselja ne more prikrivati. Z glasnim vsklikom prime Jamesa za roko, zavrti se kakor vrtavka; nato obstane mahoma, mahne z rokami in pravi z največjo zadovoljnostjo: „Tako sedaj sem mož! Svojo dolžnost bodem zvrševal, kakor le kdo, gospod nadzornik!“

„Zato bo skrbel tvoj oče!“ reče gospod Smids, „kajti ker si še mlad, gledal te bo marsikdo zavidno in radi najmanjše napake bi mogel izgubiti službo. Zato te bo nadziral oče, kadar boš delal.“

Smids vstane in otide, predno mu more vesela družina povedati, kako jo je osrečil.

Hišica v Jollys-Clods-u, kamor so se skoro preselili Stephensonovi, bila je podobna oni, katero so zapustili v Wylam-u; imela je le eno izbo, kjer so živeli oče, mati, štirje sinovi in dve hčeri. Bila je ob enem stanica, kuhinja, spalnica, klet, s kratka vse. Take koče so bile le lahko zidane in so nastajale in izginjale s premogom.

Bobovo razmerje se je, odkar se je preselil v Jollys Clods, zboljšalo do dobrega. Otroci so bili vsi toliko stari, da so tudi služili; starejša

dva sinova služila sta po en šiling*) na dan; mlajša dva sta snažila premog in ga bila na drobne kose; deklici pa ste pomagali materi pri domačem delu; skupni zaslužek na teden je znašal okolu 12 funtov sterlingov,**) torej toliko, kolikor ni Bob še nikdar služil. Marsikatero veselje so si smeli dovoljevati, marsikatero želje izpolnjevati.

Dasi radi vojske niso mogli prodajati premoga, dela v Jollys-Clodu niso ustavili. Knez Wallbottl, čegar last so bile jame, zapovedal je, da ni prenehati z delom, če bi se tudi nič premoga ne prodalo. Družini Stephensonovi torej ni bilo nevarnosti.

George se je novi službi skoro privadil in skušal služiti tem točneje, čem prej jo je dobil. Ker se je bal, da bi ga ravnatelj jam vender le imel za premladega in mu zategadelj znižal plačo, skrival se mu je, kadar je prihajal delo ogledovat.

Starejši in večji človek ne more biti, kakor je, pač pa močnejši. George je torej sklenil, s

*) Šiling = 50 kr. av. velj.

***) 1 funt sterlingov = 10 gld. 10 kr. av. velj.

telesno močjo nadomestovati to, česar ni imel na velikosti in starosti. Odslej si ga ob vsakem dnevnem času videl pri kakem delu, ki mu je krepilo telesno moč. Če je razbijal premog, vihtel je najtežje kladivo, če ga je metal z lopato v mašino, skušal ga je metati le z eno roko. Kadar ni bilo ravno dela, metal je težka kamenja, vrtil in lovil kladivo, vzdigoval uteži in počenjal več enacega. Z marljivostjo in vstrajnostjo si je pridobil s časom precejšnjo moč. Delavci, katerim je večkrat kazal svojo spretnost v metanji kladiva in kamenja, rekli so splošno, da je močan. Ljudje, katerim treba za delo velike telesne moči, sploh cenijo moža po njegovi krepkosti.

Oče je bil Georgu kaj vrl mojster in v kratkem je znal dečko mašino voditi tako kakor oče. Pridnosti pa je povsodi plačilo. Nekoliko od Jollys-Clods-a so odtvorili nove jame in postavili vanje za poskušnjo malo mašino. Pravega kurilca niso hoteli nastaviti pri njej, ker niso vedeli, ali bodo jame kaj vredne ali ne, in pa radi velike plače. Vsakemu pomagaču pa tudi niso mogli zaupati mašine, ker jo je moral sam

voditi in to je znal le malo kdo. Med pomagači bila sta samo dva, katera sta imela dovolj vednosti o mašini. George Stephenson in njegov tovariš Bill Koe. Tema dvema so torej izročili mašino in vsa druga dela pri novih rudnikih.

Akoravno Georgu plače niso povišali, bil je vendar ponosen na toliko odlikovanje. Prevzeten sicer ni bil, pa moški, in pokazati je hotel, da je vreden odlike svoje. S tem si je pa tudi pridobil pri delavcih mnogo veljave, in to je bilo veliko za mladeniča njegove starosti. Sicer sta ga nadzornik in inženir pohajala večkrat in opazovala njegovo počenje, ali ko sta se uverila, da je mašina v dobrih rokah, nista se dalje brigala za mladega kurilca.

Ker je bila Water-ova jama, pri kateri je George dobil novo službo, predaleč od Jollys-Clodsa, da bi mogel hoditi opoludne domov, služil mu je njegov pes za slugo, kajti ta mu je sleherni dan nosil v Water kosilo. Skledico, v kateri so bile jedí, privezala je George-ova mati psu na vrat, in tako obložen je korakal skozi vas Newburn, ki je bila na poti. Ni se obračal ni na desno ni na levo, niti se ni menil

za lajanje drugih psov, ki so skakali okolu njega. Nekega dne pa ga zagleda tuj in velik mesarski pes in skoči nanj. Vname se hud boj. V tem pa čaka lačni George svojega slugo, ki slednjič res prisopiha, toda ves krvav in s prazno skledo, ki mu še visi okolu vratú. George je bil tisti dan pač brez kosila, ali ko je slišal od vaščanov o hudem boji, ponosen je bil na svojega zvestega psa še bolj nego prej.

Tudi sedaj si je še utrjal telesne svoje moči, večinoma pa je prosti čas uporabljal za to, da je natančneje spoznal mašino in vse njene dele. Vsako nedeljo in sleherni praznik je bil v mašinalnici, kjer je natanko opazoval delovanje mašine. Tu je snažil, brisal, mazal in celó razdeval stroj, naposled pa ga jel z vso sestavo in najmanjšimi deli natanko ponarejati iz ilovice. Kakó mučno delo! Kak redek izgled vstrajnosti!

Bilo je neko nedeljo popoldne, ko je George-a pri delu nepričakovano motil Hawthorn, inženir kneza Wallbottla, ravno ko je cela mašina z najmanjšimi deli in kosci ležala razdejana pred George-om.

„Za Boga, kaj počenjate?“ vpraša presenečeni inženir George-a, ki se je ga močno prestrašil.

„Gospod! jaz snažim mašino in si ob enem natanko ogledujem, kako segajo deli drug v drugega.“

„Nespametnež!“ kara inženir. „Predno sme kdo mašino razdreti, mora si do dobrega obeliti glavo. Kdo jo pa zopet sestavi?“

„Jaz, gospod!“ pravi George neustrašeno.

„Kaj, Vi? No, rad bi videl“, pravi inženir smejoč se in sede na klop.

George vzame orodje in sestavi mašino v kratkem času.

Inženir se mu ne more dosta načuditi, vstane in gre v bližnjo lopo. Spotoma nekaj mrmra, česar George ne more razumeti.

„He! Stephenson!“ zakliče, stopivši v lopo. George prihiti brzo. Gospod Hawthorn stoji pred George-ovo ilnato mašino. „Kdo je naredil ta model?“ vpraša George-a.

„Jaz, gospod!“

Gospod Hawthorn si ogleda pazno in razumno mašino od vseh strani, vpraša sem ter tja

George-a o njegovi starosti in razmerji njegovem in se posloví rekoč: „Pridite jutri opoldne v ekspedicijno sobo, Stephenson!“

Težko čaka George družega dneva, in močno mu bíje srce, ko dojde ura, ko mora stopiti v ekspedicijo. Kaj pač zve tukaj?

Kri mu sili v glavo, ko stopi v sobo. Malone pokopan med akti in papirji sedi za mizo inženir Hawthorn, poleg njega pa nadzornik jam, Smids. „Pozval sem Vas sem“, jame inženir, „da Vas nekaj malega vprašam! Stopite bliže k mizi!“ Gospod Hawthorn mu da list papirja čez mizo. „Ali si morete kaj predstavljati iz obrisa na papirji?“ vpraša ga.

„To je mašina sesalka in njeni deli“, odgovori George pogledavši obris.

„Prav dobro!“ pritrди Hawthorn. „Ali mi tudi morete imenovati najvažnejše dele mašine in pokazati jih na obrisu?“

George gotovo dobro odgovori, kajti inženir mu vzame list iz roke in se mu prijazno nasmeje. „Še dve vprašanji!“ pravi. „Kaj je krivo, da se časih, če dela mašina z vso močjo, nečejo vrteti kolesa, ki so zvezana ž njo?“

„Tedaj so jermena, ki jih gonijo, premalo napeta“, odvrne George odločno; „treba jih je torej skrajšati“.

„Kaj stori mašinst, če sesalke jenjajo sesati vodo?“ nadaljuje gospod Hawthorn.

Po kratkem premisleku odgovori George:

„Časih stoji voda v jami nižje, tako da se je sesalne luknjice komaj dotikajo; treba je torej takrat spustiti se na dno jame in podaljšati sesalno cev toliko, da stojé luknjice popolnoma pod vodo. Če cev nikjer ne pušča, sesa mašina zopet brez ovire!“

„To pa to! mladi prijatelj!“ pravi inženir, „in ker mi je gospod Smids pravil, da Vam smem zaupati, postavim Vas za mašinsto pri sesalkah, katere sem napravil na reki Tyne“. — „Gospod Smids“, obrne se k temu, „kaj ne, Vi boste še nekoliko poučili mladega mašinsto?“

Nadzornik prijazno prikima. „Gotovo bo tebi in tvojemu očetu ljubo, če delata vkupe pri istih jamah. Zato povej Bobu, da je odslej pri tvoji mašini za kurilca“.

Veselo vzburjen stopi George iz ekspedicije pod milo nebo. Tam najde svojega prijatelja

Billa, ki ga je čakal. „Na obrazu se ti vidi“, zakliče mu ta, „da se ti je nekaj dobrega pripetilo. Povej!“

George mu pove o svoji novi službi. „No, jaz ti želim sreče. Najbolj me pa veseli, da ostaneva skupaj; jaz sem pri istih jamah nastavljen za nadzornika“.

„Bill, kaj meniš, sedaj sva pač dosegla najvišjo stopinjo življenja!“ pravi George, ko gresta s prijateljem proti domu.

„Jaz ne, George!“ pravi Bill. „Čemu sem se učil pisanju in branju? Ne, ne, ta umetnost mi pomaga višje. Tebi, George, pa svetujem, uči se obojemu; čisto drug človek boš“.

„Prav govoriš, Bill“, pritrди mu George, „in kdo ve, kaj se še utegne zgoditi. Za sedaj se pa moram najprej dobro seznaniti z novo mašino“.

Ta dan je bil za George-a in vso družino dan velike sreče, praznik, katerega je težje najti v življenji nego v pratiki.

George stopi v službo, s katero je bila za njegovo starost — bil je sedaj star sedemnajst let — zvezana velika odgovornost. Saj je celo

očeta prekosil, ker je bilo sedanji službi njegovi treba več praktične vede in večje ročnosti.

S privajeno vstrajnostjo je živel tudi tu pri novem delu. Prosti čas je uporabljal kakor prej v to, da se je seznanil z mašino, in jo vodil tako dobro, da je zastajala le malokdaj; skoro nikdar pa ni trebalo pozvati nadzornika ali inženirja na pomoč. Mašina je bila zanj kakor živa stvar: ljubil jo je kakor prijateljico, skrbel zanjo kakor mati za svoje dete.

Njegova delavnost dopuščala je le malo časa kakemu drugemu izobraževanju. Če pa je imel le količkaj prilike, porabil jo je, da je šel k svojemu prijatelju Billu, da mu je kaj čital, ali pa da se je, če je bil pri delu, seznanil z ono mašino, ki je gnala male vozove iz globočine. Bill Koe je moral namreč v teh vozovih vleči z mašino premog iz jam in tudi delavce spuščati gori in doli. Rad je dopuščal Bill svojemu prijatelju, da je časih, kadar je imel čas, preskrbeljaval to delo, in že večkrat je George privlekel torbe na dan, ne da bi se bilo kaj hudega pripetilo. Toda necega dne, ko je tudi George vodil mašino, branil se je en delavec sestiti v torbo,

dokler je George pri mašini. Bil je to Sell Nelson, leni hlapec gospodinje v Dewleyji.

„Kdo pa je tu nadzornik mašine?“ pravi in stopi uporno tik George-a.

George, ki je svojega nasprotnika précej spoznal, odgovori mirno: „Nadzornik je Bill, sedaj pa opravljam jaz mašino. Če vam je všeč vstopiti, torba je prazna“.

„Od tacega pritlikovca se ne dam spuščati doli in nečem tvegati življenja svojega“.

George ostane miren. „Vašemu življenju ne preti ničaka nevarnost“, odgovori hladnokrvno, „in ravnateljstvo vé, koga je nastavilo, pritlikovca gotovo ne!“

„Ti bahavo revče ti! Skrij se v mišjo luknjico, sicer te vržem v jamo, da utihneš za zmeraj!“ rujove Sell, katerega je na vso moč razdražila Georgeova mirnost in hladnokrvnost ter stopi tik njega.

„Delavci“, obrne se George k okolu stoječim, „vi me poznate že dolgo; pozivljam vas za priče, če se je kdaj kaj zgodilo, kedar sem jaz vodil mašino?“

„Nikdar!“ bil je enoglasen odgovor.

„Kaj, vi še hvalite tega bahača?“ kriči Nelson in se vrže ljuto na George-a. Ta pa je pripravljen in ga trešči z močno pestjo od sebe. Sedaj se pa oglasi tudi Bill in delavci ter vlečejo prepirljivca s silo na stran.

„Tako ne končava!“ tuli Sell Nelson in se trese od jeze. „Ako imaš ti, jezičnik, dovolj poguma, pridi se čez tri dni v Piet Field po delopustu boksat; tam te nažvižgam po vseh pravilih umetnosti!“

S tem je prepir začasno končan.

„Pridem!“ reče George.

Razburjenost med delavci teh in sosednjih jam, ki so slišali o prepiru in pozivu Sellovem, bila je velika in v obče so se bali, da se ne bi pripetila George-u nesreča, kajti Sell Nelsonova spretnost v boksanji je bila znana. Dva dneva pred bojem je Sell jenjal delati in se je pripravljaj na boj. Stephenson pa je opravljal kakor po navadi svoje delo in bil miren, kakor da se ni nič zgodilo in se tudi ne bo.

O napovedani uri se zbere v Piet Fieldu velika množica delavcev. Kdor je imel čas, prihitel je gledat dvoboj, kakoršen je na Angleškem

med ljudstvom v navadi. Boksanje imenujejo borbo, pri kateri se nasprotnika sprimeta s pestmi, in odvrčata sovražne udarce z ramo ali s tem, da se umikata. Taki boji so zelo nevarni, in se mnogokrat končajo s smrtjo premaganega borilca.

Sell Nelson, ki je še pred časom na bojišči, govori bahavo in skazuje okolu stoječim gledalcem svojo moč, ki nikakor ni majhna. Sploh so menili, da pojde trdo mlademu nasprotniku. In tega so se bali vsi. O določenem času pride George. Oba odložita vrhno obleko in stopita v ris. Po prvih krepkih udarcih skaže se George za vseskozi izurjenega borilca, dasi se ni nikdar vadil temu boju. Dobro meri in bije neprestano krepko na nasprotnika, dočim bíje Sell zbog ročnosti in urnosti našega prijatelja le v zrak. Pri vsakem udarci, ki zadene dobro, čuje se med gledalci dobrohotno mrmranje. Ko naposled pobije bahatega Nelsona z udarci na rame, na prsi in strani, sedaj na levo, sedaj na desno, sedaj od zgoraj, sedaj od spodej, tako da čisto višnjev in zabuhel preskoči ris in prosi miru, začuje se veselo vpitje med gledalci. Marsikateri, ki se je bal za mladega George-a, gre sedaj z lajšim srcem domov.

George pa je odslej mnogo veljal pri delavcih. Ali njemu v slavo povemo, da se ni nikdar več boril tako sramotno.

Tretje poglavje.

Naša mladina komaj sluti, kako velik zaklad za življenje je šolski pouk. Če se tudi kdo priuči samo pisanju in čitanju, to je vendar bogastvo, katerega ne moremo ceniti dovolj. Kako osamelega se čutiš, ako stojiš sredi bodrega življenja ob potu in vidiš, kako hite ljudje po njem v daljne kraje. Kar je slepec ob potu, to je človek, ki ni več branju in pisanju. Kakšen vir pouka in omike je že sama umetnost čitanja! Težko in bridko je pogrešal George Stephenson šolski pouk, stopivši v moška leta. Vedno višje hrepeneč je stal pred temnim prepadom, čez katerega se mu je svetilo življenje kakor krasna solnčna dolina. Ali bi sedaj obstal in bil zadovoljen z najvišjo službo, katero more doseči delavec v istem razmerji? Ne, to ni bilo mogoče,

udušil bi svojo natoro, in tega Stephenson ni mogel storiti.

Dasiravno je bil po letih mož in si pridobil sè svojo službo nekako veljavo, vender se ni sramoval hoditi v šolo še sedaj. V vasi Walbouthu je pričel ubog učitelj Bobin Cowens ponočno šolo, katero so pohajali otroci premogokopov in delavcev iz okolice. Tu med malimi otroci učil se je George tri noči vsak teden abecede, in se s svojo marljivostjo skoro priučil toli zaželjeni umetnosti. Tudi pisanju se je vadil in nekako ponosen je bil sedaj dvajsetletni mož, ko je prvikrat zapisal svoje ime na papir. Kako močno je želel George, da si priučeno umetnost čitanja tudi dejansko uporablja, razvidno je iz sledečega.

Nekdaj bere v nekem časniku, katerega dobi slučajno v roke, da umejo Egipčani tičja jajca valiti z umetno gorkoto. Ker je bilo ravno spomladi, nabere si v sosednjih grmih in mejah mnogo ptičjih jajec, katera dene v varen kot za mašino in jih pokrije z volno. S kolikor možno isto gorkoto skuša izvaliti jajčeca. Dasi jih obrača prav skrbno vsakih dvanajst ur, vender se ne

izvali noben mladič. Lupine naposled popokajo in v nekaterih je seveda tiček — ali mrtev.

Skoro na to odtvori drug učitelj čisto v obližji Jollys-Clodsa ponočno šolo. Ker je slovel za vrlo dobrega računarja, sklene George, da si prisvoji tudi to umetnost. Hodi torej k novemu učitelju, in ker porablja vsako prosto minuto in izračunja vzglede, katere mu učitelj napiše na tablico, napreduje dobro. Več let se uči računstvu in ume naposled tudi višje računstvo toli dobro, da prizna učitelj, da ga je George dosegel in da se ne more odslej od njega več naučiti.

Utegnil bi misliti kdo, da se George pri vednem učenju in napredovanju ni brigal za veselo družinsko življenje. Temu pa ni bilo tako. Seveda ni posejal ob nedeljah popoldne po krčmah, kakor večina mladenčev, tudi ni maral petelinjih in pasjih bojev, h katerim so delavci kupoma drli in čestokrat v eni uri zapravili teško zaslužen denar. Redkokrat pa si ga popogrešal v nedeljo na večer pri stariših, kamor so zahajali razven sester in bratov še nekateri drugi mladi ljudje. Z igro in šalo, veselimi in resnimi pripovedkami so se kratkočasili.

Med gosti je bila malone vselej prijateljica Ani Stephensonovi mlajši sestri George-ovi. Fanny Hedderson se je v marsíčem odlikovala od drugih vaških deklet. Ne samo, da je umela jako ukusno nositi svojo obleko, naj je bila še tako skromna, ljubila je tudi vse lepo in blago. Zraven tega je sijal z njenega milega obraza kaj ljubko njen blag in miren značaj. Ni čuda, da se je prikupila George-u. Ker je Fannyki mladi in vender moški mašinsti tudi ugajal, sklenila sta zvezo za življenje. Cerkveni blagoslov pa naj bi dobila ta zveza še le takrat, kadar si prihrani George toliko, da si more napraviti vsaj najpotrebnejšo hišno opravo. Fanny ni mogla dosti prideti, ker si na sosednjem posestvu ni služila preveč.

Kakor se je George vselej poprijel vseh pripomočkov, da bi dosegel svoj cilj, tako ga vidimo po njegovi zaroki jako marljivega pri vseskozi čudnem delu, katero mu polagoma pomore do malega imetja.

Neko nedeljo namreč trdi vpričo navadnih gostov, da zna oni, ki zna voditi mašino, tudi vsa druga ročna dela.

„Čevlje tudi?“ vpraša ga sestra šaljivo.

„Dà, tudi čevlje! Zakaj pa ne?“ odgovori ji drzno in obeča, da prinese čez teden dni družbi čevlje, katere napravi sam.

Vsi se smejijo in ne mislijo dalje na to obečanje. George pa, ki, kakor vselej, tudi danes spremlja Fanny domov, izprosi si par čevljev od nje. Sede k delu in res napravi par čevljev tako dobro, da se jim je moral vsakdo čuditi.

Od tega dnê, dobiva mnogo dela od delavcev. Čestokrat ležé poškodovana obutala kar na kupu v delalničnem kotu. Dasiravno jemlje za taka dela le malo plače, prihrani si za nekaj let vender toliko, da smé resno misliti na ženitev.

George pove svoj namen nadzorniku jam, gospodu Smids-u in ga prosi, naj ga on priporoči ravnatelju, da bi mu prepustil hišo, če bi bila katera prazna v Jollys-Clods-u. Smids, čegar dobrohotnost do Georgea ni bila nič manjša nego nekdanj, obljubi, da stori zanj, kar more. Že za nekaj dnij obiše našega prijatelja in mu pové, da ga je nastavilo ravnateljstvo za nadzornika pri mašini v Willington-Quayju in da mu hoče tam prepustiti hišico.

Kdo je bil srečnejši od Georgea in Fannyke?

Willington-Quay je morda dve milji od Jollys-Clods-a onostran Newcastlea na reki Tyne. Tam so nalagali premog pridobljeni v rudnikih in ker so dohájale ladje večinoma s peskom naložene, katerega so odlagale tu, nastal je s časom na bregu cel grič peska in kamenja, tako zvani pešćeni grič. Vrhu tega griča stala je mašina, ki je spuščala voz obložen s premogom po posevni steni nizdol in vlekla pesek v drugem vozu gori.

Na vznožji pešćenega griča tik reke Tyne je stala Georgeova hišica, katero je s prihranjenim denarjem opravil in olepšal. Ko je bilo vse storjeno, hišica pobeljena, vrt krog nje lepo ograjen, in kuhinja in soba očejena, odpotoval je v Jollys-Clods in 28. listopada 1802. je bila v farni cerkvi njegova poroka.

Kakor je bila navada, potovala sta mlada poročenca nekoliko, predno sta se nastanila v novem domovji. Poznejši George-ov svak, ki je imel malo posestvo v najemu, dá jima dva konja, vsacega z dvojnim sedlom. Na jednega se vsedeta George in Fanny, na drugoga pa njegova sestra Ana sè svojim zaročencem Robert

Gray-om. In brzo gredo po velikem ovinku proti novemu domu.

Veselega srca si skušata presrečna George in Fanny napraviti prijetnejše življenje. Vsaka žlica, katero izrezljá sam, zvekša jima domačo opravo, vsak vinar jima je zaklad, ki ju navdaja s ponosnim veseljem. Kako malo potrebuje človek, da je srečen, če ima le pravega duha zato!

Tudi v tej novi službi proučuje Stephenson mašine nadalje, in to tem lažje, ker v svoji hiši lahko prebira vsakeršne popise. Nihče ga ne moti v veseli in mirni samoti. Sè svojo mlado ženico, v gorki in prijazni izbi, dela Stephenson v dolgih zimskih večerih modele iznajdb Watt-ovih in drugih velikih inženirjev, ali pa se ukvarja z drugimi fizikalničnimi poskusi. Da, ko čuje o perpetuum mobile, *) s katerim so si že mnogi učenjaki belili glavo, spravi se tudi on na delo, da bi iznašel to umetno mašino, seveda ne z boljšim vspehom od svojih prednikov in naslednikov do današnjega dne.

*) Perpetuum mobile je mehanična konstrukcija, katera se giblje vzdržano, ako se je začela gibati.

Necega dne čita George v nekem časopisu, da deluje v Newcastle-u s čudovitim uspehom mašina, katero sta izumela Watt in Bulton. Takoj se mu vzbudi želja, da bi si ogledal mašino, in ker je Newcastle le dve milji od Willington-Quaya, odloči se, da gre prihodnjo nedeljo na potovanje. Predno se zdani poslovi se od svoje mlade ženice, ki je čudno otožna in pobita. George jo tolaži, da ne izostane dolgo in da se vrne kar najhitreje.

„Bolje bi bilo, ako bi ostal doma, George“, reče mu žena, „zdi se mi, da te zadene nesreča!“

„O ti norček mali“, smeje se George, „kedo bi se menil za take slutnje!“

„Hudo se mi je sanjalo nocoj“, nadaljuje Fanny. „Črn oblak je visel nad našo hišo in svitle strele švigale so iz njega v Tyne, katera se je posušila zbog tega!“

„In te sanje razlagam tako“, pravi George z veselim obrazom. „Črn oblak je moje potovanje, ki te tako žalosti, strele pa pomenjajo veselje ob mojem prihodu in novi ruti, katero prinesem iz mesta. To veselje posuši tvoje solze, kakor strele

vodo v Tyne!“ To rekši poljubi George mokra lica svoje skrbeče žene in gre na pot.

Fabriškega pesestnika v Newcastle-u, v čegar tovarni je bila nova mašina, veselilo je jako, da je mogel Georgu pokazati novo iznajdbo. Da je George zvedenec, videl je precej. George se je divil veličastnemu delu. Poučil se je natanko o delovanji in vodstvu nove mašine in močno se je čudil fabriški gospod, da je tako lahko in hitro George razumel umetno sestavljeno delo. Pri slovesu ga prosi, naj mu pove svoje ime in bivališče, katero oboje si zabelježi v žepno knjižico.

Premišljujočemu sestavo strojevo, katerega je ravnokar videl, skrajša se mu pot proti domu tako, da je veselo presenečen, ko zdajci dospe na peščeni grič. Še nekoliko hipov in znova vidi svojo hišico, razveseli ženo z malimi darili, katera je nakupil v mestu. Pa kaj pomenja to vpitje? Hitro pospeši svoje korake in stoji za nekaj trenutkov vrhu hriba, odkoder more pregledati hišo in okolico. Kakor okamenel obstoji; zdi se mu, da stoji v sivi megli; precej časa ne spozna, kaj se godi tu doli. Velika množica stoji okolu njegove hiše. Vpijejo in tekajo sem ter

tje, in sedaj še le zapazi, kako gredo čebri od roke do roke in o groza! iz dimnika njegove hiše se kadi gost dim, pomešan z ognjenimi iskrami. Le jedna misel mu šine v glavo in mu vzbudi tisoč in tisoč skrbi. To je misel na ženo; za vse drugo se ne meni. Kakor besen steče po hribu nizdol, potisne s krepko roko ljudi na stran in plane v gorečo hišo. Fanny ni videti nikjer, pač pa vidi množico móž, ki gase ogenj. Strastno prime najbližnega za roko in vzdihne s hripavim glasom: „Fanny, kje je moja Fanny?!“

„Pomirite se Stephenson!“ odgovori mož. „Vaša žena je rešena; v bližnji hiši je pri dobrih prijateljih!“

„Hvala Bogu!“ izvije se iz George-ovih prs, potem pa steče v omenjeno hišo prepustivši sosedom, da pogasé ogenj. Skoro ga vdušé.

Hiša je rešena, le dimnik, ki se je vžgal, poškodovan je močno. Tudi hišna oprava je potrta kolikor toliko, ali to škodo popravi George sam. Hujše je trpela hišna ura, najdražja stvar vse oprave. Do cela premočena in polna saj, nečejo se vrteti kolesa. Da bi jo popravil urar, to je predrago, in teh troškov tudi

ne kaže utrpeti, ker je napravil ogenj že družih dovolj. — Ko George in Fanny z združenim delom popravita svoje stanovanje in si počijeta nekoliko, poskusi George poškodovano uro popraviti sam. Kajti dokler ni škoda poravnana, ostane tudi spomin na prestano nesrečo. „Ne gledaj škode!“ pravil je njegov oče, če je razbit lonec, ki ni bil več za rabo, vrgel na cesto, ali če je zakrpanega del na polico.

George razdene uro, osnaži jo, ustavi nove dele, kjer jih je treba, in po dolgem in marljivem delu ura zopet gré. Temu se George veseli tako, kakor je bil prej žalosten radi požara.

To je bil vzrok, da je George skoro zaslovel kot vrlo dober urar in ker je bilo v vasi mnogo poškodovanih ur, ki so se malo menile za pravi čas, imel je naš urar s časoma celo steno poškodovanih ur, ki so mu dajale dovolj dela, in prilike, da si prihrani marsikateri denar za bodoče čase. Tako je živel George Stephenson narporno, pa vender prijetno s svojo ženo.

Njiju družbinska sreča pa dospè do vrhunca, ko mu povije Fanny dečka, katerega imenujeta iz ljubezni do starega Boba, Roberta.

Časa in usode kolo vrti se neprestano in iz njega nam padajo kaj različne srečke. Dolgo se nam smeje sreča in mi jo gledamo, kakor bi se nam morala smejati, dokler nam nezgoda ne pové, kaj smo izgubili. Čestokrat uniči en udarec vso srečo življenja; življenje samo nima za nas nikake vrednosti več, otožnost in obupnost objame naše srce, kjer je še pred kratkim kraljeval pokoj. Blagor onemu, čegar potrtemu srcu so v takih bridkih urah krepilo milosti, s katerimi je blagoslovljeno naše življenje. Blagor mu, kdor si zna novega poguma zajemati iz neusahljivega studenca vere in ljubezni, ki spaja naše srce z življenjem!

Srečo Stephenson-ove rodbine je kalila bolezen gospodinje. Fanny je bolehalo, odkar je bila povila sinka. Slabela je dan za dnevom in že je venčal smrtni angelj z velimi rožami blede lica nebeški nevesti. Ni bilo zdravnika, ki bi jej mogel pomagati, niti tolažila potrtemu George-u: Videl je strašno usodo, kako se je bližala počasi, a tem gotovejše.

Mirno se je Fanny preselila v boljše življenje; neutolažen je klečal George na njenem grobu.

Sicer tako ljubo stanovanje se mu je zdelo pusto in prazno, odkar ni gospodinila ljubeča gospodinja v njem. Delo mu je bilo brez pomena, življenje brez vrednosti. Iz te otožnosti, katera je pretila uničiti ga, vzdrami ga triletni Robert.

Ta, ki je potreboval skrbi ljubeče matere, postal je sedaj cilj njegovega življenja, katero se je — tako se mu je zdelo — znova začelo. Bilo je, kakor da bi mu hotela previdnost sama podati roko, da ga iztrga iz tožnosti in vede zopet v življenje. Dospel namreč pismo, v katerem je bila prošnja, naj prevzame nadzorniško službo pri mašini, katero sta izumela Watt in Bulton. Pisal je ta list ravnatelj premogovim jamam na Škotskem, katerega je dober prijatelj, ravno tisti, pri katerem je George pred kratkim ogledaval novo mašino, opozoril na George-a in mu ga priporočil najtopleje. Ponudba je bila častna, služba dobra. George ne pomišlja dolgo; svojega dečka dá zanesljivim sosedom, ker ne more sam skrbeti zanj.

Vzame palico v roko in nekaj boljše obleke v culo, pa gre peš po dolgi poti do Monterose na Škotskem.

Dospevši na svoj kraj, ustavi se pri gostilni, katere kazalo „pri črnem oglji“ znani, da je ta gostilna posebno za rudarje. V veliki, ne ravno čedni izbi najde George razum umazanega gostilničarja in njega še bolj neukusne žene, štiri goste, od katerih so trije rudarje, četrti pa brez dvojbe mašinst. Ko ustopi George, obrnejo se vsi in ga ogledujejo, potem pa se ne menijo dalje za opranega potnika več in nadaljujejo svoje pogovore. Ker se gostilničar, sedeč pri drugi mizi, tudi pomenkuje z njimi, govore tako glasno, da mora George, če bi tudi ne hotel, slišati vsako besedo.

„To je pa res, Burker“, pravi jeden delavcev, „ti Angleži nam trgajo vsak košček kruha iz zob; mi moramo pa stradati!“ „Odkar so vzeli Angleži jame v najem“, pristavi drugi, „oddajajo najboljše službe svojim rojakom!“

„Res!“ pritrди krčmar. „To bi že še bilo, ako bi to ljudstvo le znalo živeti; toda kdo je že kdaj videl, da je le jeden zapil vinar pri „črnem oglji?“

„Prinesi še kozarec močnega, Rolfs!“ deje Burker, in drži krčmarju prazno kupo pod nos. „Le toliko pravim“, nadaljuje krčmar, napolno-

vaje prazno kupo s hudim žganjem, „da ni Škottov, zdavnaj bi že moral zapreti krčmo.“

„Sedaj nastavijo najprej ravnatelja“, pravi Burker prežè!

„To minutno lisico, tega propovednika zmernosti!“ oglasé se vsi.

„Odkar nam je ta na vratu, ne more se nihče več veseliti svojemu življenju. Ali se je slišalo kdaj, da moramo s prvim zvonovim udarcem iti v jame, in nikakega žganja več piti pri delu? Le plitvo vodo! Haha, dokler bo tako, pripeti se kaj nam, ali pa temu novotarju!“

„Pijte Dick!“ pravi Burker in porine kozarec predenj. „Novotar!“ zasméje se glasno. „Zakaj zovete ravnatelja novotarja? No, pijte vender!“

„Kaj? Zakaj ga imenujem novotarja? Ali nima vsaki dan kaj novega, in ali ni tudi mašina kaj novega?“

„To je res“, pritrđi Burker s posmehljivim glasom. „He, krčmar, še en kozarec, pa najboljšega!“

„Da govorimo zopet o mašini“, jame Dick, videč, da Burkerja, ki plačuje zanje, zanima ta razgovor, „koliko let je zvrševala stara mašina

svojo dolžnost!“ In vi ste jo znali dobro voditi; če se je pa stara pokveka kdaj prehladila in ustavila, imeli smo prost dan!“

„Ta prosti dan pa tudi meni ni škodil!“ dopolni krčmar in postavi zopet polno kupo na mizo.

„Ta nova mašina je dovolj smešno zmazana, zato je tudi nihče ne more voditi in Anglež, po katerega so pisali, mora biti s hudičem v zvezi, ako bi hotel spraviti v gibanje to zmes; kajti Burker, česar ne znate vi, tega ne zna nihče. Ali ni res tako?“ obrne se Dick k tovarišem.

„No, prijatelji, zakaj ne pijete?“ pravi Burker in vzdigne kupo k ustnicam. „Če se pa Angležu vender le posreči?“ nadaljuje, in porine kozarec svojemu sosedu, potem smo se osmodili do dobra!“

„Nikdar, Burker!“ zavpije Dick in vdari ob mizo, da kar zazveni, „nikdar, to se mu ne sme posrečiti!“

„No, to ni baš težko rečeno, Dick! ali težje storjeno!“ seže mu Burker v besedo.

„Ravno tako lahko rečeno, kakor storjeno, pravim Vam. Samo mašini treba kako malenkost predruščiti, da bi se vse strlo in pomeč-

kalo, kadar bi jo res spravil v gibanje! To bi morali Vi kot mašinst najbolje znati, Burker!“

„Glej ga, glej ga! Dick, Vi ste zvita buča! Čisto prav, čisto prav; trebalo bi samo ventil, ki je nad kotlom zamašiti“, nadaljuje, kakor bi premišlal. Ali sedaj moram iti; prilično se že pogovorimo. He, krčmar, kar zapijó tovariši, plačam jaz“, pravi krčmarju in se odpravi.

George je med tem pogovorom gledal skozi okno in se je delal, kakor da ne čuje nobene besede.

„To ti je priden Škot, ta Burker“, pravi Dick, ko je Burker odšel, „in pomagati mu hočemo, kjerkoli mu moremo! Toliko je gotovo, pričakovani mašinst mu je trn v peti, in nočem se pisati za Dicka, če mu ga ne izvlečem“.

„Da, da, midva tudi!“ pritrđita ona dva. „Krčmar, napolnite še enkrat!“

George plača in otide, ne da bi se kdo zmenil zanj. Namerjal je preobleči se, pa odkar je slišal ta pogovor, zdi se mu bolje, če si poišče druge gostilne. „Lepa družba to?“ pravi sam sebi, ko stopi iz hiše. „Kako je to čudno: toliko, da pridem v hišo, že spoznam to nes-

nago; posebno se mi treba varovati hudobnega Burkerja!“

Ko se George v drugi krčmi preobleče in oznaži kolikor mogoče, gre nemudoma k ravnatelju premogovih jam. V njegovi nedeljski obleki ga ni moč zopet spoznati.

„To je dobro, gospod Stephenson, da pridete!“ ogovori ga ravnatelj, ko se mu predstavi George. Prijazno mu poda roko in ga vede k divanu, kjer sede tik njega. Ko ga nekoliko povpraša o njegovem potovanji, jame govoriti:

„Tukajšno razmerje je jako čudno in v marsičem sitno. Dokler niso bile jame naša last, bil je v jamah in pri mašinah, sploh pri vsem delu splošen nered, in čuditi se je, da se pri vsem tem ni pripetila kaka nesreča. Ko se je pa uvèl nov in strog red, kazala se je na vsakem vogalu in vseh obrazih nejevolja, zloželjnost in čestokrat celo upiranje. Pogrešali smo pred vsem razumnih delavcev in radi tega smo morali malone vse boljše službe oddati Angležem. To seveda peče odstavljene delavce in razmerje med nižjimi delavci je radi tega le še slabše, ker jih odstavljene tovariši ščujejo. Gospod Ste-

phenson, Vaša služba je prav za prav nova, Vi ne izpodrinete nikogar. Vi boste nadzirali mašino in dotična njena dela, zlasti pa vzgojili si novih delavcev. Kajti mašina je čisto nova in noben delavec je ne zna voditi. Vender se bojim, da Vam bo dosedanji mašinst čepprav nezmožen, vender slavohlepen mož, hud nasprotnik, ker bo v vaši službi zapazil preziranje svoje lastne osebe“.

„Kako je ime mašinstu?“ vpraša George.

„Burker“, reče nadzornik. „Po rodu je Škot in se je preselil z mogimi drugimi delavci iz Jorkshira. Pri svojih tovarših mnogo velja. O značaji rudarjev vam moram še marsikaj omeniti, da ne bote preslabo sodili teh ljudi. Najboljši in najmočnejši delavci so iz krajev Lankshire in Jorkshire. Nečem pa reči, da je ž njim najlaže shajati, nego često treba zatisniti eno oko ali oba. Brez skrbi, brez družine, menda tudi brez družinskega življenja, delajo vrlo in živé dobro. Majhna hišica od smrekovih desk služi jim vrlo v stanovanje; zato pa zahtevajo močnih mesnatih jedij in še močnejšega žganja. To zadnje me najbolj žali in skrbí, kajti z divjostjo, rekel bi z nečloveško surovostjo zapijó v

v jedni noči plačo celega tedna, potem pa so ves drugi teden ali še delj odvisni od kakega zvitega in goljufivega krčmarja. Toda to jim ne de nič. Da imajo le žganje, da le pijó, za drugo se ne menijo. Teško je shajati ž njimi, a vender ne moremo pogrešati tega krepkega roda. Vstrajni so namreč pri vsakem delu in ne strašijo se nobenih nevarnostij; drugi delavci niso taki. Jeden dela za vse in vsi za jednega; ako odpustimo jednega, ustavijo nam delo vsi. Te opazke, gospod Stephenson, utegnile bi Vam koristiti, da znate kar s početka občevati z delavci. Še jedenkrat Vas opozarjam na Vašega prvega podložnika Burkerja. Če pridobite tega na svojo stran, dobili ste igro, kajti, kakor sem že rekel, on mnogo velja pri rudarjih.

Že hoče George ravnatelju objaviti pogovor Burkerjev v krčmi pri „črnem oglji“; a misli si, da je bolje, ako molči. Burkerjeve misli itak pozna in kdo ve, če mu kdaj ne koristi to?!

„Prvi dan prihodnjega tedna“, pravi ravnatelj pri slovesu, „začne delovati nova mašina, krasen stvor Wattov in Boltonov vpričo posestnikov in nekaj povabljenih gostov; tako rekoč

blagoslovljena bo tedaj. S tem se prične tudi Vaše delovanje. Do tačas se morete seznaniti s tukajšnjim razmerjem in poskusiti mašino. Želim Vam mnogo sreče!“

George je odpuščen. Že položi roko na ključavnico, že odpre vrata — ko se obrne še jedenkrat: „Razume se pač samo ob sebi, gospod ravnatelj“, pravi, „da bo tudi Burker tistega dne pri blagoslovljenji, da mi pomaga, če treba?“

„Seveda bi bilo tako, toda Burker je bil ravno pred jedno uro tu in si je izprosil za ponedeljek odpusta za neko potovanje. Jaz mu ga sicer še nisem obečal za gotovo — — —“.

„In jaz Vas prosim, da mu ga ne daste za oni dan“, seže mu Stephenson v besedo; „svoj vzrok imam, da zahtevam to“.

„Vaša želja se izpolni“, gospod Stephenson!“ reče ravnatelj, nekoliko presenečen.

George Stephenson je porabil čas do prihodnjega ponedeljka v to, da si je ogledal neznano mašino in se seznanil ž njo.

Parne mašine, za kojih iznajdbo so se pričkali Francozje, Angleži in Nemci, služile so že davno premogovim jamam in se sčasoma dokaj

izboljšale. Vender še niso bile pripravne za vsako delo, dokler jih ni naposled vseučiliščni mehanik Watt v Glasgowu dovršil tako, kakor jih poznamo sedaj. Če tudi jih po nekod kaj popravijo, vender je vsaka mašina na prvi pogled onim jednaka, ki so prišle iz rok Wattovih. Zabredli bi predaleč, če bi hoteli tu natančno popisovati parne mašine; koristiti pa utegne vsakomur, če se uveri iz zgodovine, kako neopravičeno je, ako si ta ali oni narod zbog sovraštva do družega, prisvoja slavo izumljenja. Zgodovina uči, da nobeno veliko delo ni bilo kar s početka dovršeno, nego da so mnoge in učene glave pridajale s časoma najboljše, kar so mogle izumiti.

Galilej je dokazal leta 1640 prožnost zraka, Toricelli nekaj let pozneje težnost njegovo in izumil barometer. Oton pl. Guericke je izumel zračne sesalke, za njim pa dokaže okolu leta 1700 Francoz Papin, da moremo brezračni prostor, kateri nastane v zračni sesalki, ako se izvleče oni bat, napraviti tudi s tem, da zgoščujemo v njem vodene pare.

Papin si namreč napravi spodaj zaprto valjasto posodo, z lahko premakljivim, vender ne

zraka pušajočim batom; nato razgreje vodo na dnu posode, katera shlapi v pare in te pritiskuje bat na kvišku. Ko dospe bat na vrh, odpravi Papin ogenj in posoda se ohladi na zraku; pare se zgosté in izpremené zopet v vodo, ki kaplja v podobi drobnega dežja na dno posode. Tako nastane med vodo na dnu in batom na vrhu brezračen prostor, v katerega pritiskne zračni tlak bat siloma nizdol; pri tem gibanji doli in gori pa bat lahko opravlja kako koristno delo. Ta posoda se imenuje po izumitelju Papinu „Papinov lonec“, in smemo jo smatrati za prvi parni stroj, kateri pa še ni bil sposoben, da bi opravljal koristna dela. Trebalo je še izumiti pripomoček, ki bi tvoril vedno novih parov in jih v kratkih odmorih izpreminjal v vodo. Čast te iznajdbe gre kapitenu Severyju. Na tega moža opira se slednjič Watt, ki se imenuje izumitelj parnih strojev. Bralcu je jasno, s kakošno pravico!

Če si kdaj stal pred parnim strojem, ogledoval si izvestno s strmečimi očmi in strmečim srcem umetno sestavljeno delo. Gotovo se ti je vzbudilo spoštovanje do človeškega rodu, ki si,

je podjarmil različne prirodne sile in jih prisilil, da se vzajemno podpirajo in služijo z orjaško močjo mojstru, ki jim veluje z bistrim umom svojim.

Kakor že omenjeno, odlikovala se je Wattova mašina v marsičem od drugih. Kdor jo je torej hotel voditi, temu je trebalo bistrega uma za mehanične sestave, uma, kakeršnega si je prisvojil George Stephenson po mnogoletnih studijah in vstrajnem trudu.

Usodni ponedeljek, katerega dne naj bi jela delovati nova mašina, napoči. George Stephenson se je popolnoma seznanil s svojo nalogo. Poskušnja prejšnjega dne se je dobro iztekla. Tudi Burke, kateri ni spoznal Stephensona, kazal se je novemu svojemu predniku toli sladkega in pouka željnega, da bi mu bil George gotovo vse zaupal, da ni slišal v krčmi pogovora njegovega. Baš zategadelj gre tudi na jutro veselega dné še enkrat v mašinalnico, pregleda vsak vijak, prime za vsako verigo, poskusi, če drže ventili in vse se mu zdi v najlepšem redu. Všečno gleda svetlo osnaženo prijateljico, ki bo danes praznovala svoj častni dan. Glej, tam na svet-

ločrni verigi je še bela črta. V roke vzame ruto in jo pobriše. In tam na oni cevi je tudi taka črta. Čudno! Saj je vendar to važno cev včeraj sam pritrdil in ni opazil te črte; tudi vijak, ki jo drži, treba vsaj še enkrat zavrteti. S ključem za vijake, ki ga je imel pri sebi, popravi napako. „Nikdar ni vse snažno in popravljeno, in če bi imel sto oči in sto rok!“ pravi sam sebi, hoteč zapustiti mašinalnico. Tu zapazi na pragu bele sledi, očitno, da je nekdo stopil na košček krede. To ga osupne. Včeraj je bilo vse pometeno, vsi leseni deli tudi prag očejen, in ko je zapiral vrata, ni zapazil ničesar; od kod te dve črti na mašini in te čudne sledi? Vrne se, pregleduje pazno verigo, katera je bila z ono črto zaznamovana, in ki naj bi ležala v žlebu visoko gori napravljenega kolesa. Sedaj pa je visela lahno na ozkem robu in bi morala pri prvem gibu pasti z njega ter prouzročiti veliko škodo.

Stephenson sedaj kar nič ne dvomi, da je to storila hudobna roka, in sicer Burkerjeva. Ko spravi verigo s težavo zopet v žleb, odvijje tudi cev, ki je bila zaznamovana z belo črto.

Neizrečeno se prestraši, videč, da je zabita z zamaškom. Premišljuje, ali bi naznanil hudobneža in njegovo zlobno delo, ali bi ga sam kaznoval in s tem poboljšal. Skoro se odloči, pri- vije cev nazaj, pregleda še enkrat vsak del cele mašine, kolikor mogoče natanko, in ko družega ne zapazi nič, obesi na ventil parnega kotla težko utež, kar je moralo preprečiti vsako ne- varnost. Mašine pa odslej ne zapusti več.

Mnogo povabljenih visokih gostov se pola- goma zbere v mašinalnici in strmeč gledajo preumetno sestavljeno mašino. Tudi delavcem je danes praznik. Le malokoga je pogrešati pred mašinalnico, kjer so postavljene mize z jedjo in pijačo. Burkerja ni, dasi se po navadi ne izogiba pojedinam. To Stephensonov um še bolj utrdi. Pošlje torej dva zanesljiva delavca, ki mu služita za pomagača, po Burkerja, rekši, naj ga, če bi se branil, privedeta celo siloma. Ko se mašina zakuri in Stephenson razlaga njeno mehaniko in delovanje, dojdejo naposled Burker in odposlana delavca.

Prihlinjeno hladnokrven stopi Burker k Ste- phensonu in ga vpraša čmerno po njegovi želji.

„No, Burker, kje ste pa tičali?“ pravi Stephenson. „Pojdite sem k tej cevi! Glejte prijatelj“, zašepne mu, ko stojita pri cevi, katera je bila zamašena, „glejte, tukaj je najnevarnejše mesto, in če bi se v cevi ali na cevi kaj poškodovalo, izgubljeni smo vsi, kolikor nas je v mašinalnici!“

„Tega si ne bi mislil!“ uide mašinstu iz ust.

„Česa bi si ne bili mislili, Burker?“ vpraša ga Stephenson pazno.

„No, da ima mašina tako moč.“

„Da! In zato boste Vi tukaj stali in pazili, da se nič hudega ne pripeti.“

„Jaz naj bi stal tu?“ vpraša hudobnež hlastno s tresočim glasom.

„No, zakaj pa ne?“ reče Stephenson.

Burker obledi. „Jaz nisem sposoben“, vzdihne komaj slišno.

„Ravno Vi ste sposobni, prijatelj! Ravno Vi! Nihče bolj od Vas!“

To rekši se George obrne in presliši Burkerjevo opomnjo, da je bolan in da mora v posteljo. Obema delavcema, ki sta privedla Bur-

kerja, pa Stephenson zapové, naj pazita, da ne zapusti svojega mesta.

Kurilec drega z železnim drogom v ogenj in meče vedno novega premoga v peč. Burker se stresne pri vsakem ropotu. Skrivši polaga časih roko na kotel, ki postaja če dalje bolj vroč. Kolena se mu jamejo šibiti. Mrzel pot stopi nesrečnežu na čelo. Boječe pogleda za Stephensonom, vse mu hoče povedati, vse, samo da si reši življenje. Toda, kje je nadzornik? Nikjer ga ne more ugledati. Strah njegov se vekša od sekunde do sekunde, kajti, zdajci, misli si, mora počiti kotel. Nihče ga ne opazuje, ako hitro zbeži, še je mogoče, da se reši. Urno steče proti vratom; toda ravno, ko dospe do njih, prime ga krepka roka. „Kaj se Vam pa mudi tako, ljubi moj Burker?“ začuje za seboj glas Stephensonov. „Čemu zapuščate tako bojazljivo svoje mesto?“

„O, gospod Stephenson“, prosi smrtno prestrašeni Burker, „jaz sem hudo, hudo bolan, — jaz ne morem vstrajati pri kotlu!“

„Pa vender ne, dragi prijatelj“, odvrne Stephenson z nasmehom, „vročina Vam dé dobro;

morda Vam prežene bolezen“. Malone siloma vede Stephenson begunca nazaj k mašini. „Gospod Stephenson“, jame Burker s tihim glasom, „nekaj Vam moram povedati.“

„Sedaj ne, prijatelj Burker“, pravi Stephenson in pogleda na stekleno cev, ki kaže parovo moč.

„Toda nekaj jako važnega!! Parova cev . . .“

„Še nekaj minut in ples se prične!“ pravi Stephenson in se dela, kakor bi ne čul mašinstva, ki stopi tik njega in mu z od straha komaj razumljivim glasom zašepne: „Gospod Stephenson, izgubljeni smo vsi, ako me ne slušate!“ Toda Stephenson je kakor gluh; že prijemlje drobno verižico, katera odpira ventil, da gre par v cilinder. „Sedaj pozor!“ začuje se Stephensonov čvrsti glas po mašinalnici.

„Cev je zamašena!“ zavpije Burker in strastno odvrta Stephensonovo roko, ki drži verižico.

Zaman! Ventil se odpre, veličastno se dvigne teški bat v cilindru . . . mašina deluje.

Stephenson seže v žep in dá Burkerju zamašek, katerega je izvlekel iz cevi. „Tu imate

zopet, kar je Vašega! Sedaj smete iti!“ pravi še in niti ne pogleda osuplega grešnika.

Burker stopi k njemu. „Gospod Stephenson“, zašepeče mu, „jaz nisem zabil zamaška, to Vam prisegam!“

„Ne, Vi sami ne, toda znamenje na cevi in verigi ste naredili Vi, Dick ali kak drug potepuh pa je zvršil delo!“ reče Stephenson, pa se ne obrne k njemu.

„In kaj hočete storiti sedaj?“ vpraša Burker ponižno.

„Zaničevati Vas!“ glasi se kratki odgovor.

Mašina in vodnik sta zadostila slehernemu pričakovanju. Stephenson se je pokazal mojstra železnemu velikanu s kadečo sapo, kateri lahko napravi grozno nesrečo, če je slabo vojen, kateri pa rad uboga rahlemu pritisku zvedene roke in neutrudno, brezplačno opravlja najtežja dela. Kdor sleherni dan občuje s parno mašino, ima jo v istini za živo stvar; ljubi, neguje jo, skrbi za njo, ponaša se ž njo, kakor mati z dobrim otrokom. George Stephenson je ljubil svojo mašino in se divil njenemu izumitelju, spoštoval vsegamogočnega dobrega stvarnika, ki je svoj

duh vdahnil človeku, da si podjarmi prirodne sile, ki vlada in vzdržuje neskončne svetove. George Stephenson je spoznal, da more biti človek, ki si podjarmi prirodne sile, stvarnik novim svetom.

Še bolj je študiral mehaniko mašine in napravljaj sam vsakovrstne poskuse. Izumel je marsikaj, kar so pa že zdavnaj izumili drugi. Iz tega je razvidel, kako je potrebno, da se do dobrega seznanj z raznimi izumi na polji mehanike.

Žal, imel je le malo knjig in še manj pisarij, to malo pa, kar je imel, poznal je popolnoma, uvažujé lepe besede :

Kar si podedval od svojih očetov,
Pridobi si samemu sebi v last!

Preteklo je George Stephensonu jedno leto tega duševnega življenja. S strogim spolnovanjem svojih dolžnostij, z moškim vedenjem svojim in z vednostjo, ki jo podaja marljivo delo, z vsem tem si je pridobil čislanje in spoštovanje pri vseh, kateri koli so občevali ž njim. Njegova služba je bila prijetna, plača dovolj visoka, da kdaj boljše vzredi svojega dečka. Druzega ni

želel, po višjem ni hrepenel, in da se ni oglašila usoda, gotovo bi bil še mnogo let ostal v Monterose. Toda počitek mu ni bil dan.

Ker je bilo jako mnogo premoga, razvideli so, da treba napraviti še drug rudnik, pri katerem so hoteli nastaviti malo mašino. Stephenson pa svetuje, naj bi tudi pri novem rudniku dela opravljala njegova mašina. Ugovarjajo sicer, da treba dvojnemu delu večje moči, nego jo ima mašina; on pa dokaže, da je tudi njegova mašina sposobna za večja dela, če nekaj malega popravi na njej. Večkrat so že po nekod kaj popravili po njegovih mislih, kar se je vselej skazalo za zboljšek. Kaj čuda, če se sedaj udajo njegovemu svetu? Dovolijo mu popraviti ono malenkost na mašini in mu prepuste nadziranje dela.

S pomočjo nekaj izurjenih delavcev upa George, da se mu posreči poprava in s tem upom se nemudoma loti dela. Med delavci je bil tudi Burker. Od tedaj, ko ga je Stephenson tako zelo osramotil, predrugačil se je popolnoma in delal neutrudno, da bi izbrisal slabo mnenje pri Georgu. Rad in natanko je doslej zvrševal vsak

ukaz, ako je vedel, da ga nadzira Stephenson, zlasti pa se je varoval, da ne bi ga kdo videl občevati z Dickom in drugimi prejšnjimi tovariši. Zategadel je bil videti odlično točen in reden mož; ali v srcu je ostal isti. Vedno je premišljaval, kako bi se osvetil in izpodrinil Stephensona, sosebn o dkar ga je le tá naučil mašino voditi. Mislil je, da bi ga lahko nadomestoval. Poštenu Stephenson je res menil, da se je popboljšal Burker in zategadelj se je na tihem veselil uspešnemu pripomočku svojemu. Dokazati mu je hotel z večjim zaupanjem, da se ne spominja več stare prigodbe. Brez skrbi pusti torej Burkerja z drugimi ljudmi pri mašini, da opravljajo dela, katera jim je dal, sam pa nadzira dela pri novem rudniku.

Necega dne je Burker z jednim samim delavcem pri mašini.

„To je vender presneto prebrisana glava, ta Stephenson!“ ogovori ga po precejšnjem molčanji.

„Gotovo!“ glasi se odgovor.

„S to novo napravo prihrani znova vodstvu mnogo denarja!“ nadaljuje Burker.

„No, tega ravno ne vem“, reče oni. „Majhna mašina ne bi stala toliko“.

„Kam pa mislite, prijatelj!“ pravi Burker. „Ako bi bila nova mašina pri rudniku, nastaviti bi morali kurilca in mašinista. Tako pa si prihranijo bogati gospodje vsako leto nekaj sto funtov; ali to ni nič?“

„To je seveda res! Toda kaj hasni Stephensonu, kaj hasni nam, ako bogaté gospodje? Mi ne dobimo ni vinarja več!“

„To je res! Do cela Vam moram pritrditi!“ pravi Burker in nadaljuje za nekaj časa: „Nama na primer bi bilo boljše, če bi ne imela umnega Stephensona!“

„Tega ne razumem. Kako to?“ vpraša delavec pozorno.

„No, to ni težko! Brez Stephensona bi bili napravili majhno mašino in komu drugemu bi pač izročili nje vodstvo nego Vam, in Vi bi potem bili gotov mož?“

„Dobro“, pravi delavec. „Zakaj pa je Vam Stephenson na poti?“

„Delo pri tej mašini“, odgovori Burker, „umejem sedaj popolnoma in jo znam voditi,

kakor Stephenson. Razloček med menoj in med njim je le ta, da dobiva on trikrat večjo plačo od mene“.

„To je vse res! toda na svetu je mnogo krivice“, toži oni; „tako je pač in mi ne moremo predrugačiti ničesar.“

„Morda pa vender le! Če premišljate, dá se časih predrugačiti mnogo. Recimo, da ste mašinst, ki dobivate vsak mesec funt šterlingov več, ali ni to vredno, da premišljate? Kaj menite?“

„Vredno! Pa kaj hočem, naj še tako mislim, ne izmislim si ničesar. Stephensona vender ne moremo odpihniti; pretrdno stoji in previsoko.“

„To mislite Vi; toda kaj bi se pač zgodilo, ako bi ne hasnila njegova prenaredba?“

„No, potem bi vender le morali nastaviti še drugo mašino!“

„Ino vidite!“

„No? Kaj?“ Po pravici vam pravim, jaz ne umem, kaj hočete reči. Govorite razločnejše!“

„Neumnež!“ zamrmra Burker in nadaljuje svoje delo. „Ako bi mogel biti le jedno uro sam pri mašini!“

„Kaj pravite?“

„Da je vsakdo svoje sreče kovač! Pa le malokdo zna kovati!“

„To bi torej veljalo tudi meni; jaz sem v svojem življenju še kaj malo okusil sreče!“

Burker prime delavca za roko in ga vede h kotlu mašine, ki je bil obkrožen z železnim plaščem.

Brzo odvijte ploščo, ki obkrožuje kotel; videti je nekako luknjo. „To luknjo“, jame Burker, „povečal je Stephenson s svojo roko, da bi spuščala več para v cilinder, in da bi tako napravil večjo moč. Poglejte, to železo“ — Burker privleče iz žepa prstanu podoben kos železa, — „vjema se natanko z odprtino, in ako je prinetimo vanjo, bila bi taka kakor prej. S tem bi pa tudi v cilinder ne uhajalo več pare in mašina bi ne imela več moči, nego sedaj. Še jedno mašino bi morali postaviti pri rudniku. Ako hočete za nekaj mesecev biti mašinst, vzemite netilo in kujte svojo srečo. Tu je železo!“

Delavec se ustavlja. „Storite, kakor hočete“, pravi Burker počasi, „meni je vse jedno, mislim pa, da je za funt na mesec več že vredno

tako delo, posebno ker ni niti nevarno niti krevično.“

„In če nas zasači Stephenson?“ pravi še delavec.

„Bodite brez skrbi!“ pomiruje Burker. „On sam je napravil to delo, in ko je zaprl plašč, čul sem, kako je rekel: To bi bilo gotovo! „Ne bojte se, še jedenkrat ne pojde gledat, kajti kar stori, to stori dobro; pozneje mu ne treba popravljanja!“

„Ako je pa stvar tako varna, zakaj ne prinetite železa sami, in zakaj hočete, naj ga prinetim jaz?“ vpraša oni pomenljivo.

„Zato, da boste molčali pozneje!“

„E, kako naj bi jaz govoril o tem, to bi bilo največ meni na škodo! Tu imate roko, molčal bom kakor grob“, zatrjuje delavec. „Toda prinetiti železo, ne, tega nečem“.

„Vi ste bojzljivec!“ smeji se Burker, popade razbeljeno netilo in zvrši hudobno delo.

Bil je skrajni čas, da je končal, kajti v tem hipu pristopi več delavcev. Toliko, da še zašepne svojemu pomagaču: „Nocoj po delapustu moram z Vami govoriti še nekaj družega!“

Prenaredba na mašini je bila v enem tednu zgotovljena, kolesa za drugi rudnik sestavljena; mogli so torej poskusiti, koliko velja Stephensonov svet. Posestniki jam dojdejo, da se uverijo koristi te prenarredbe. Kakor po navadi spravi mašina kolesa pri starem rudniku v gibanje. Bilo je torej neopravičeno mnenje inženirjevo, da bi kaka prenarredba lahko pokvarila mašino tako, da bi ne bila sposobna za nobeno delo. Sedaj pa tudi kolesa nove mašine zvežejo z gonilnim kolesom stare mašine. Vsi so močno radovedni. Stephenson odpre ventil, bat v cilindru se vzdigne, toda gonilno kolo stoji nepremakljivo. „Parova moč se mora povečati, kotel drži dobro!“ pravi ravnatelj; Stephenson obesi manjšo utež na jedno ramo zaklopnice varnice; *) toda tudi to ne spravi kolesa v gibanje. „Kako bi bilo, če bi se zavrtilo kolo?“ vpraša Burker. „Morda deluje mašina, če je kolo v gibanju?“

*) Zaklopnica varnica ali ventil se odpre sam po sebi, kadar ima par dovolj moči in ta hiti pri odprtini vên. Da je pa varnost večja, obesijo časih na jedno ramo zaklopnice večjo utež, da se še lažje odpira.

Stephenson mu pritrди, Kolo zavrté, kar se h kratu zunaj začuje močno vpitje: „Stojte! stojte!“ Vsi hité iz mašinalnice, tudi Stephenson. Še prej pa zapové Burkerjù, naj obesi večjo utež na ventil, da bi se ne zgodila nesreča. Pred mašinalnico so bila kolesa za drugi rudnik in tam zapazijo, da se je vijak odlomil, kolo zategadelj skočilo iz osi in napravilo nesrečo. Nekaj koles je ali čisto uničenih ali poškodovanih. Stephenson ne more zatajevati jeze radi slabega dela in ostro kara okolu stoječe delavce. Posestniki pa majó glave in jeden pravi zaničljivo: „Tako je, ako hoče biti vsak mašinst Watt!“ Užaljeni Stephenson se hoče opravičevati, toda strašen pok, jednak topovemu strelu, zagrmi iz mašinalnice. Nastane močno vpitje, stekla rožljajo pri oknih, opeka pada raz streho, s kratka: neznanska zmešnjava nastane. Naposled potihne vse. Hud strah pretrese vsakogar. Ko se oddahnejo, stojé pred groznimi podrtinami. Kotel mašine je počil in uničil mašino, okna in stene mašinalnice so razbite. Tudi jednega človeka je dohitela smrt. Burker leži pri razsutem poslopji — palo bruno ga je zadelo na smrt.

Bil je to nesrečen dan za George Stephenson. Zamišljen je stal pred podrtinami svoje ljube prijateljice, in solze so mu silile v oči. Tu stopi ravnatelj k njemu, položi mu roko na ramo in pravi s tolažečim glasom: „Ne obupajte, gospod Stephenson; dobro premišljeno delo se nam ne posreči vedno, in čestokrat je nehvaležnost plačilo našemu trudu. Žal, da Vam moram jaz naznaniti to tako malo zasluženó nehvaležnost: „Družba Vas z današnjim dnevom odpušča iz službe!“

Stephenson se zravná ponosno. „Zadovoljen sem s tem, celo tirjal bi bil odpusta. Ni da bi ostajal tam, kjer ne poznajo zaupanja!“

Milujé mu stisne blagi ravnatelj roko pri slovesu.

Četrto poglavje.

George Stephenson otide s čutili, katerih ni popisati. Nikdo ni miloval tujega moža, ki je živel le svoji dolžnosti in študijam, med ljudmi sicer svojega stanu, a ne sorodnega značaja. Tuj

je ostal na tujem in si tem bolj želel nazaj k ljubim sorodnikom. Najbolj pa ga je mučila misel na sina, katerega je, kakor se bralec spominja, pustil v Willington Quayji pri poštenih delavcih. Tu sem se obrne torej najprej. Štiri-letnega dečka najde dobro izgojenega in zdravega. Ali veselje, ko ugleda ljubega svojega Roberta, kateri mu vzbuja toliko žalostnih pa tudi sladkih spominov, skali mu žalostna novica.

Pripetila se je namreč staremu očetu velika nesreča. Radi tuje neprevidnosti udaril mu je vroči par po obrazu in ga oslepil za vselej. Sivemu možu je pretila največja revščina, katere niso mogli odvrniti sinovi, stanujoči pri njem, kajti služili so le malo.

Začuvši to žalostno vest, ni se kar nič mudil George Stephenson. S prihranjenim denarjem v žepu hiti k nesrečnemu očetu in potrti materi svoji. Stanje starih starišev je bilo hujše, nego si ga je mislil in nego se dá popisati z besedami. Sredi grozne revščine prikaže se George kakor rešilni angelj; lahko plača dolg, narasel molone na sto tolarjev in tako oprosti roditelje bremena, ki bi ga morda nosili do groba. Mali dnevi,

koje je posvetil v bivanje pri svojih, spremenili so se za družino, dan na dan s pomanjkanjem sè borečo, v vesele praznike.

Sicer pa George Stephensonova mošnja ni bila brez dnà in moral je misliti na novo službo. Gre torej k svojemu prejšnjemu dobrotniku, inženirju Hawthorn-u v Wallbottl, kateri mu srečno priskrbi službo pri West-Moorskih jamah v Killingworthu, ki je njegovi prejšnji službi v Willington-Quayji popolnoma jednaka. Te jame, dve milji od Newcastle-a, so jako velike in živé mnogo delavcev.

Tu sem vzame George svoje ostarele stariše in se trudi na vso moč, da jim olajša življenje. George Stephensonova hiša je bila ob cesti med vasicama West-Moor in Killingworth, in je imela, ko se je George sè svojimi stariši preselil vanjo, le jedno sobo in postrešje, kamor je vodila polomljena lestva. Svojeročno si pre naredi George to podstrešje za sobo, postavi vanjo peč, nabije po tleh gladke deske in prebiva v njej, dočim prepusti starišem spodnjo izbo. Polagoma tudi prizida nekaj, tako da obsega hiša pet prostorov: prvotno čumnato, Ge-

orgeovo sobo, spalnico za stariše, posebno kuhinjo in delavnico, kjer so Georgeovi modeli, mašine, mnogovrstne mehanične sestave in več jednacega.

Tudi napravi okolu hiše vrtič, kamor zaseje razven cvetov, zlasti zelja in repe, najljubše jedi očetove. Da bi se ptice ne gostile ž njegovimi rastlinami, napravi strašilo, kateremu giblje veter roke. Vrata pa zatvori z mehanično pripravo, da jih ne more odpreti nihče, nego on in stariši njegovi. Ta hišica je torej prava omara posebnostij in umnih iznajdeb.

Stari Bob je po ljubeči skrbi sinovi zopet oživel in si pridobil, dasi popolnoma slep, prejšno veselost. Če je pravil malemu vnuku basni, katere si je izmislil sam, ali igral ž njim in ga poučeval, dejal je celo, da se mu je še le sedaj pričelo življenje. Bil je ginljiv prizor, kadar je mati Mabel svojega starega Boba poleti vedla na mali vrt na sprehod, ali kadar je sedela ž njim na klopici med grmovjem, kako sta blagi duši z rosnimi očmi zahvaljevali Boga za srečo, katero jima je napravil hvaležni sin. Na večer po delapustu pa jima je George pravil, kaj se

je zgodilo novega, in s tem razsvetljeval večno noč ljubljenemu očetu.

Žal, novosti v tem času so bile jako žalostne. Bilo je leta 1807—1808, ko je bila Anglija zapletena v strašno vojsko z Francijo, ki je hudo ovirala obrtnijo in zatvarjala vse vire bogastva. Vsaka vojska je nesreča in vsi stanovi so jo hudo trpeli. Anglija je potrebovala denarja, mnogo denarja in veliko vojakov na suhem in na morji. Bogataši so morali z denarjem in imetjem braniti domovino, siromaki pa s svojo osebo. Malone vsak dan je pravil George o sili in nesreči.

Tu so zaprli tovarno, tam ustavili kopanje premoga: sto in sto ljudi je bilo pahnjenih v nesrečo. Marsikaterega delavca je zadela nesreča, da je moral zapustiti družino in se uvrstiti kot deželni brambovec v vojsko med može, katerim je usoda podelila isto častno, a težko nalogo.

Nekega dne pride George Stephenson kasno domov, in stariši, ki so ga čakali z večerjo, bili so že zelo v skrbeh. Ko dojde, potrj je jako in malobeseden. Nič pravega neče povedati. Vidi se mu, da se sè svojim notranjim hudo bojuje,

in zato ga nečejo stariši več izpraševati in gredo počivat. Komaj je George sam, odpre predalo v omari, in potegne iz nje mošnjiček, ki je hranil zadnje denarje prihranjene v Monterose. Ž njimi je mogel doslej sladiti življenje starišem. Sedaj iztrese denarje na mize, prešteje jih, in dene z glasnim vzdihom mošnjiček v žep; na-
 posled zapusti s tihimi koraki hišo in se obrne proti Killingworthu.

Bilo je že precej pozno, ko potrka tu na vežna vrata ravnateljve hiše. Sluga, ki mu odpre, hoče ga odpraviti; ali Stephenson ga prosi tako dolgo, naj ga naznani ravnatelju, da mu ne more odreči prošnje, in skoro na to stoji Stephenson pred ravnateljem.

„No, moj dragi Stephenson, kaj Vas je privedlo v tako pozni uri k meni? To mora biti kaj zelo važnega!“

„Da, gospod ravnatelj, nekaj prav važnega! Tiče se pa le mene, in prosim Vas torej oproščenja, ako Vam jemljem dragi čas!“

„Govorite!“ pravi stari gospod prijazno in ponudi stol Stephensonu.

George vzame iz žepa velik list in kazaje nanj, pravi: „V tem listu stoji povelje, da se moram v treh dneh uvrstiti med deželne brambovce ali pa kupiti namestnika. Žal, ni tega, ni onega ne morem. Kajti, kakor Vam je znano, imam doma oslepelega očeta in slabotno mater, katera oba moram podpirati; o svojem nedoraslem dečku niti ne govorim. Ali jih morem, ali jih smem zapustiti? Namestnika tudi ne morem poslati; ves moj prihranjeni denar znaša še trideset funtov. Ker je le malo odsluženih mož, ki hočejo ustopiti za denar, zato zahtevajo ogromne svote; našel sem pred leti odpuščenega vojaka, ki zahteva šestdeset funtov šterlingov precej na roko. V tej sili, ki me tare, gospod ravnatelj, prosim Vas pomoči!“

„Dragi prijatelj, kako pa mislite, da bi Vam mogel pomagati?“ vpraša ravnatelj sočutno.

„Menil sem prositi vodstvo, da mi posodi trideset funtov in prepričan, da usliši mojo prošnjo, ako se Vi potegnete zame, zatekam se zaupno k Vam“.

„Hm, moj dragi Stephenson“, odvrne ravnatelj, „Vi veste, da vodstvo nikdar ne plačuje

denarja naprej; in naj govorim še tako toplo za Vas, nič bi ne pomagalo. Ne, ne, varali ste se v tem upanji! Rad bi Vam jaz sam posodil potrebno svoto, ako bi jo mogel, ali saj znate: otroci so vedno dražji in zadnji nepotrebni denar sem moral poslati te dni svojemu sinu, ki se šola v Cambridge“.

Zamišljen sedi blagi starček pred pisalno mizo in si podpira sivo glavo. „Morda vender dobite kaj, kar bi Vam pomagalo“, pravi po daljšem premolku. Vodstvo je sklenilo, da pogodbeno oddá razprodajo olja in loja; pri tem je gotovo zaslužiti kaj. Mnogi bi se potegnili za razprodajo in za srečo smatrali oddajo, ki je v mojih rokah. Nadzornik Wedderburn je, kolikor vem, imovit mož, vender močno misli na svoj dobiček. Ako ga prosite za svoto, katere Vam treba, mislim, da bi je Vam ne odrekel, zlasti ako ga vprašate, da-li hoče z Vami vred prevzeti razprodajo in dobiček deliti z Vami“.

Stephensona močno gane ta dobrohotnost ravnateljeva in novič jame upati.

„Poskusite, kaj morete opraviti“, pravi mu ravnatelj pri slovesu.

Zapoznilo se je že jako. Stephenson si mora misliti, da Wedderburn ne čuje več, vendar ga žene velika razvzburjenost, upanje in strah v West-Moor v stanovanje nadzornikovo.

George zbudi že spečega nadzornika, razloži mu svoje žalostno stanje in ga prosi trideset funtov šterlingov na posodo. Toda nadzornik noče slišati ničesar; obžaluje sicer močno George-a, kakor pravi, a denarja mu ne dá. Šele, ko jame prosilec govoriti o razprodaji olja in loja, računati mnogi dobiček in vrhu tega obečati visoke obresti za posojilo, hipno je gospod Wedderburn postrežljivost sama. „Ako je tako, pomagam Vam že in naj vzamem zadnji vinar iz omare“. To rekši privleče iz majhnega predala zaželjeno svoto, in ko podpiše Stephenson dolžno pismo, in tako rekoč sklene ž njim pogodbo o razprodaji olja in loja, dá mu jo za-trjujoč, da mu je najboljši prijatelj.

Še tisto noč gre George v Killingworth, da najame namestnika in mu izroči teško dobljeni denar. Izroči ga s težkim srcem. Na hip je izginił denar, prihranjen v dolgih letih, še več, dolžnik je odslej možu, ki bo trdosrčno zasledoval svoj

dobiček. Koliko marljive delavnosti bo treba, da poplača ta dolg! Vender pa se mu zdi, kakor da bi se bil znebil težkega bremena. Drugo jutro je zopet prejšnji George in stariši ne zapazijo več njegove včerajšnje nejevolje.

George je moral položiti veliko žrtev na žrtvenik otroške ljubezni, toda pripoveduje pri zajutreku o nevarnosti, katera je šla tako blizo mimo njih, poplačajo ga obilno vesele solze materine in ginjenost oslepelega starčka.

Da ne bi stariši čutili nevarnosti in revščine, v katero se je vrnil, in pa, da poplača Wedderburnu svoj dolg, jame se George znova pečati z onimi postranskimi deli, katera so mu že preje pomagala večkrat. V prostih trenutkih popravlja in snaži ure, krpa čevlje, napravlja kopita in vrezuje delavcem obleko, da jim jo šivajo žene. Pri vsem tem pa je še dovolj čvrst na duhu in telesu, da se peča po noči z raznimi poskusi, ali pa misli na poprave in poboljške na rudniških mašinah. Skoro potem, ko je bil nastavljen v West-Mooru, zapazil je na primer, da kaj lahko popokajo vrví, katere vlečejo premog iz nižine, ker se drgnejo ali ob sebi, ali pa ob

škripce. Dolgo premišlja, kako bi odvrnil to nepriliko in naposled res izume primerno napravo. Svojo misel pove nadzorniku, ta pa inženirju. Ker je dobra, izroči mu popravo. George nastavi kolesa, po katerih so napeljane vrvi, da niso več pred jamami, nego se vrsté prav nad vhodom. Na ta način zmanjša število koles in napravi čisto novo vrtenje, da ni treba toliko vrvij. Prej so držale vrvi le jeden mesec, odslej pa držé vsaj tri mesece. Ta poprava je bila tem dragocenejša, ker so, radi vojske z Rusijo, ki je zlasti dajala konopno predivo za vrvi, ustavili kupčijo s to deželo, in morali zategadelj vrvi neprimerno drago plačevati.

Čez leto dnij poplača Stephenson Wedderburnu svoj dolg in se lahko še bolj uda študijam mašin.

Roditelja mu umrjeta skoro drug za drugim.

Vsaj nekaj tolažila najde George v tem, da si pridobi prijatelja, kateremu je pripisovati velik vpliv na njegovo daljno izobraževanje. George je namreč zvedel, da ima sin sosednjega posestnika, z imenom Wigham, veliko knjižnico, v nji pa nekatere zelo dragocene knjige o mehaniki.

Ukaželjni Stephenson gre torej k John Wighammu in ga s priprostim besedami prosi, naj mu posodi kako knjigo o višji mehaniki, za-trjujoč, da jo hoče varovati in mu jo nepoško-dovano vrniti skoro.

John je obiskoval vseučilišče in si prisvojil veliko omiko. Smehljaje poslušá torej zahtevo priprostega delavca in kakor za šalo poišče Fer-guson-ova predavanja o mehaniki, jako učeno knjigo: „Ali menite kaj tacega?“ vpraša Ste-phensona, držeč predenj odprto knjigo.

Stephenson prebere naslov in pravi: „Bil bi Vam jako hvaležen, da bi mi hoteli posoditi knjigo“.

„Prav rad“, odgovori John prijazno, pa se začujen nasmehne priprostemu možu, ki hoče čit-tati tako učeno knjigo.

Čez teden dni — gorak poleten dan je, sprehaja se John po vrtu — kar stopi George Stephenson s knjigo pod pazduho k njemu na vrt. „No, no, gospod Stephenson“, ogovori John prišleca, „ali ste knjigo že preštudirali? Gotovo, reči moram, hitri ste bili nekoliko“.

„O ne, knjige nisem preštudiral“, reče Stephenson in zarudi nekoliko. „Učil pa sem se iz knjige, da se nisem učil ničesar!“

„Vi hočete reči“, pravi John, „da je niste mogli razumeti. Seveda, to je jako težko in kdor jo hoče študirati, mora biti že učen. Ali ste se morda že prej pečali s tem?“ Stephenson jame sedaj brez bahanja praviti o svojem trudu in o delih, ki se tičejo mehanike. Pazno posluša John moža, čegar čudno samosvoje izobraževanje ga močno zanima. Ko naposled Stephenson sklene svoj životopis z besedami: „Tako torej moram biti nedelaven radi slabih svojih vednostij v računstvu, kar močno, jako močno obžalujem“, prime John Georgea za ramo in pravi: „Hodiva nekoliko po vrtu in poskusiva, če Vam morem pomagati!“

Njiju pogovor se suče sedaj okolu mehaničnih stvari, in strmeči John spozna, da ima George več praktičnega razuma, nego bi si ga bil mogel pridobiti iz mnogih debelih knjig.

„Ako mi dovolite, da Vas sodim“, pravi mladi učenjak po nekem razgovoru o mašini, sodil bi Vas tako: Pridobili ste si z mnogim na-

tančnim opazovanjem in vztrajnimi poskusi veliko vedo o mehaniki, vendar ne poznate teorije, brez katere blodimo vedno po temi. Baš zategadelj imamo le malo dobrih inženirjev, kajti le malokateri pozna zakone mehanike. Resnično Vam povem, dragi gospod Stephenson, prikupili ste se mi močno in ljubo mi bo, ako Vam morem pomagati v računstvu. Dasiravno to ne spada v mojo stroko, vendar mislim, da Vas lahko izurim v njem, ako se sam vadim nekoliko. Le nikari ne mislite, da se Vam žrtvujem!“ pristavi John, ko se mu zahvali Stephenson in ga opozarja na to ali ono težavo, „v samoti je jako prijetno, ako nas kdo bodri z znanstvenim delom in da govorim resnico, veseli me, da bom občeval z Vami“.

George mora ostati ta dan v Johnovi hiši, kjer ga sprejmó vsi preljubeznjivo. Ko se na večer vrača domov, zdi se mu, da mu veje sveži vetriček doslej neznanega duševnega življenja.

Odslej sta mlada moža vedno in mnogo občevala. Dasiravno je bil George v mnogih rečeh ukaželjni učenec, znal je vendar boljše porabljati to, kar si je pridobil, nego mlajši a učenejši

prijatelj. John je ljubil vednost samo po sebi, Georgu pa je bila mati vedno novih stvari, katere treba obračati v korist in prid človeštva. Zategadelj je ni ljubil menj, kajti iz nje mu je priklilo novo duševno življenje. Popolnoma drugače je odslej razmišljal o nerazumnih stvareh. Premarljivo je tudi risal načrte in profile ter skoro prekosil svojega mojstra. Delal je namreč sedaj na papir baš toli marljivo, kakor je prej izdeloval modele in mašinerije iz lesa, ilovice in druge tvarine. V kratkem je štela njegova risarska torbica isto toliko številčk, kakor shramba za modele.

Za nekaj let dobi John Wigham učiteljsko mesto na vseučilišči v Edinburghu. Pri slovesu dá svojemu prijatelju zaboj dragocenih knjig v spomin na tiste prijetne čase, ko sta občevala ustno; reče pa, da hoče tudi nadalje vsaj pisмено občevati ž njim. George seveda izgubi duhovitega učitelja, a duh se mu je že toliko razvil, da more tudi brez Wighamove pomoči vstrajati na začetem pctu.

Skoro dojde prilika, ko more na sijajin način uporabiti svoje študije.

V vasi Kilingworthu so sušili jamo, ki je še sedaj znana z imenom „Visoka jama“; postavili so nad njo stroj, katerega je izumel slaven učenjak in napravila imenitna tovarna, namreč novo Newcoweren-mašino, ki naj bi izsesala vodo iz rudnika. Stephenson, ki jo je opazoval pri postavljanji, dvojil je vpričo tovarniškega poslovodja, da bi bil stroj raben, in dejal, da ne bo mogel izsesati vode, ako je je dosti v jami. Poslovodju se je zdelo, da ta opomnja znižuje čast tovarni, in ker je imel Stephensona za to, kar je po svoji službi tudi bil, namreč za navadnega delavca, nasmehne se mu jezno in zaničljivo. Inženir tudi ne privaja Stephensonovemu mnenju nobene vrednosti, in ne menijo se dalje zanj. Posmehujejo se celo njegovi predrznosti, češ, da hoče priprost mož z žuljastimi rokami soditi o reči, katere nikakor razumeti ne more.

Zgodi se, kar je Stephenson vedel s početka, mašina je popolnoma nerabna. Vedno jo pretvarjajo in poboljšujejo, ali rudnik je tudi nadalje poln vode. Nikakor ne morejo delati v njem. Vse bližnje inženirje vprašajo za svet, slehern sicer svetuje to in ono, ali pomagati ne

more nihče. Tako preteče malone leto dnij. Stephenson je v tem mnogokrat obiskal stroj in povprašaval po njegovi delavnosti, vedno pa je dobival isti odgovor o slabem vspehu.

Neko nedeljo, ko znova in sicer paznejše ogleduje mnogo zaničevano delo, zasledi naposled napako in dé delavcu sesalke: „To je hudo, da učenim gospodom svetujejo le ljudje njihovega poklica! Jaz bi mašino v enem tednu tako popravil, da bi mogla celo jezero izprazniti do dna, nikar pa te jame!“

Te Stephensonove besede zve družega dne višji nadzornik Dods, kateri je že popolnoma obupal, da bi kdaj mogel služiti stroj in se je le jezil nad njim.

Stari pregovor pravi: „Sila kola lomi“. In v sili obišče Dods mašinista Stephensona, začasnega čevljarja, krojača, urarja in sploh popravljaja vsega onega, kar je strganega in polomljenega.

„No, Stephenson!“ pravi Dods, ko se zaman trudi, da bi odprl vrtna vrata. „Kaj pa ste napravili to zakleto ključavnico“, pravi černo,

ko pristopi George in odpre vrata. „Vi ste gotovo skrit bogataš, da nečete nikomur kazati svojih zakladov!“

„Zakladov nimam, da bi jih skrival“, smeje se Stephenson, „a če tudi jih nimam, bogatejši sem vendar od Kroeza, kajti zadovoljen sem s tem, kar imam, lydiški kralj pa je po večjem hrepenel in naposled izgubil vse!“

„Glejte, kaj veste vse“, vsklikne nadzornik začujen. „Pa vendar niste učenjak! Toda sediva sem na klop in govoriva o tem, kar me je prav za prav prignalo k Vam!“ Dods sede. „Vi ste dejali včeraj, da morete atmosferično mašino „pri visoki jami“ popraviti tako, da bo vlekla vodo iz jame? Ali ne veste, da je ta stroj najslabše delo na svetu, da je nastal v buči učenjaku, kateremu ne dá miru sam najdbarski zlodej, učenjaku, ki sedi dan za dnevom za knjigami in dela mašine na papir, prave železne pa niti ne vidi? Ali ste svoje besede izrekli le šaloma, ali pa ste morda govorili resno?“

„Popolnoma resno, gospod Dods“, odgovori Stephenson.

„Toliko, da Vam ne verujem, tako odločno govorite! In v osmih dneh hočete zvršiti to?“ povprašuje Dods dalje.

„Jaz mislim, da!“ pravi Stephenson.

„Ali po tem takem ste vsevedež, ki bi osramotil vse bližnje modrijane! Toda premislite dobro; ako se Vam poprava ne posreči, ni Vam treba skrbeti za posmeh, kajti pri delavcu ne gledajo na suktnjo, ako hoče biti pametnejši od gospodov s peresi!“

„Prepričan sem“, reče Stephenson, „da bo mašina popolnoma rabna, ako popravim to, kar želim. Drugih zatrdil pa Vam ne morem dati!“

„No, dobro! Gospodje, ki so zdravili in celili bolno stvar, tudi niso mogli družega, nego govoriti. Vašo ročnost in zvedenost, katero ste nam že često pokazali, hočem poskusiti in Vam prepustiti mašino. Ako storite v osmih dneh, kar obetate, nečem mirovati prej, dokler ne zamenite delavskega jopiča s suktnjo gosposko.“

Višji nadzornik, ki nadzira in odkazuje vsa dela, vrh tega nastavlja delavce po njihovi zmožnosti in oddaja različne službe, ima mnogo veljave in je pri rudnikih mogočna oseba. Dodsovo

obečanje bi bilo torej silno važno za Stephensonovo bodočnost, ako bi se mu posrečil poboljšek na mašini.

Nekdaj že je poskusil George zboljšati stroj v Monterose in bil grozno osramočen. Dasi sedaj popolnoma gotov svoje stvari, polasti se ga vender čuden nemir, ko hoče novič obrniti pozornost na-se. Ko otide Dods, hodi zamišljen po svojem vrtiči. „Da, to hočem storiti!“ vsklikne naposled po dolgem premišljevanji, obleče se potniško in hiti k sosednemu posestniku, staremu Wighammu. Prijazni mož se sicer nekoliko začudi Stephensonovi razburjenosti in čudni želji njegovi, naj mu posodi konja čez noč, in sicer dobrega in hitrega konja, pa mu vender rad izpolni željo.

V divjem diru se napoti Stephenson čez Carlisle v Wallbottl, kjer se malo pred polnočjo ves potan ustavi pred hišo inženirja Hawthorna. Priveže konja k oknu in vzbudi gospodarja. Ko zve Hawthorn, kdo je ponočni jahalec, odpre mu vrata. Stephenson je slekel svojo suknjo in ogrnil konja ž njo. Višji inženir stopi nekaj korakov nazaj, ko vidi moža z zarudelim obrazom in brez suknje v srajci pred seboj, in se še le pomiri,

ko posveti ponočnemu gostu s svetilnico v obraz. Vede ga v svojo sobo. Tu pripoveduje George o mašini, postavljeni v West-Mooru. Noben poskus, ki bi jo usporabil, ni se obnesel; on sam, George, preiskoval je nato mašino natanko in baje zasledil napako. Pred nekolikimi urami ga je obiskal nadzornik in mu po malem razgovoru prepustil popravo mašine, ali v osmih dneh mora delo zvršiti.

Nato razlaga mašino samo, dokaže z malo risarijo, ki jo naredi brž na papir, napako in jame nato govoriti o svojem namenu, kako bi se dala popraviti ta napaka, sklene pa s prošnjo, naj mu Hawthorn, kot razumen mož, svetuje ali odsvetuje.

Hawthorn se ne more dosta načuditi bistroumnosti, s katero je popisal Stephenson mašino in njeno napako in nenavadni razumnosti, katera ga je bila privedla do prave napake.

„Izvrstno, Stephenson!“ vsklikne inženir po kratkem premisleku. „Kar se tiče poprave, kar nič ne dvojim, da se Vam posreči. Toda kje hočete v Killingworthu dobiti ljudij, da zvršite to? In celo v enem tednu! Bojim se, da ste

v tem napačno računali in da ne zvršite poprave“.

„Sedaj je seveda mašina gladka, kakor bi bila polizana“, dè George. „Ali kaj škodi, ako so moja dela tudi nekoliko surova, da le mašina zvršuje svojo dolžnost. Sedaj, ko ste odobrili moje misli, kar nič ne dvojím“.

Zahvaljeva se in proseč oproščenja radi ponočnega nemira, poslovi se George in prijaše ob solnčnem vzhodu v Westmoor nazaj, kjer prepusti konja hlapcu, ki si ravno mane zaspane oči.

Še tistega dne si izbere Stephenson nekatere zanesljive delavce in začne svoje delo. Razdene mašino na male kose in še jedenkrat poveča premajhni interjekcijski pokrov, tako da je odprtina svetlih prostorov dvakrat večja. Predolgi cilinder dosti okrajša in popravi še več jednega. Vsa poprava, dasi nekoliko surovo izdelana, ne traja delj nego štiri dni, nato sestavi mašino in jo spravi v gibanje. Sesala je. Ker ga je pa dogodek v Monterose poučil dovolj žalostno, zahteval je že pred pričetkom svojega dela, da ne sme tekom popraviljanja nihče, bodi si kdorkoli, obiskavati „Visoke jame“. Tudi

svojim delavcem je zapovedal ostro molčanje, zato ni nihče zvedel o srečnem vspehu Stephensonovega dela. Mašina je bila v sredo gotova in pripravljena, sesala je ves četrtek in petek dopoldne, petek popoldne pa je bila jama do dna izpraznjena, tako da so mogli delavci iti vanjo.

Sedaj pozove Stephenson višjega nadzornika Dods.

„Stephenson, jaz mislim, da ste v zvezi s samim peklom!“ vsklikne Dods, videč prazno jamo, položi roko na Georgeove rame in ga krepko strese. Nato potegne listnico iz žepa in dá Stephensonu bankovec desetih funtov. „Vzemite tole za sedaj!“ pravi. „Pač je mnogo premalo takemu zdravniku, to vem dobro, pa nimam baš več pri sebi“.

Stephenson se ne upira darilu in je sprejme hvaležno. Ponosen je nanje, saj je prvo znamenje, da vedó ceniti njegovo ročnost, in največja svota, katero je zaslužil naenkrat. Dods pa mu stori še več: nastavi ga precej za višjega mašinista pri „Visoki jami“ z dobro plačo. Stephensonova sedanja služba je bila zopet jednaka oni, katero je služil v Monterosi.

„In sedaj, pojva, Vi izvrstni mož, v vaško krčmo na kozarec piva na poznejše Vaše napredovanje!“ pravi Dods in vleče Georgea sè seboj.

„Kar sem obečal, zvršim, Vi morate biti še inženir!“ zatrjuje veseli višji nadzornik pri mizi v krčmi še veselejšemu novemu mašinistu, kateremu gre njegova sreča in nenavadna pijača tako v glavo, da prvič in zadnjič v svojem življenji ne more najti težišča, dasi je spreten mehanik.

Peto poglavje.

Kakor je George Stephenson prej v Willington-Quay-u zdravil ure, tako je zdravil sedaj mašine in sesalke, ki niso hotele ali mogle opravljati svoje naloge. Zmiraj pa so bili njegovi pripomočki močni in zdravilni, kar ni malo jezilo inženirjev, ki so si želeli Stephensona v krtovo deželo. Posebno pa je dober vspeh Georgeov dražil inženirja lordovega, čegar last sta bila Killingworth in Westmoor. Sleherni dan je namreč čutil, da ga bolj in bolj zatemnjuje modrijanski delavec, kakor je imenoval Stephensona.

Nek slučaj te vrste pa ga razdraži tako, da sklene za trdno, izpodriniti Stephensona, naj velja kar hoče, ali pa sam pustiti službo.

V nekem kamnolomu na poti med West-Moorom in Killingworthom se je namreč čestokrat nabiralo toliko vode, da so morali delavci jenjati z delom. Da bi preprečil to nepriliko, nastavi inženir na onem mestu malin na veter, da bi gnal sesalne priprave. Toda ta malin ne ustreza svoji nalogi in dela višjemu nadzorniku in delavcem samo preglavico.

Nekega dne srečajo delavci, ki zopet ne morejo delati radi visoke vode, s svojim orodjem na ramah Stephensona. Glasno mrmrajo in žugajo, da hočejo iti k posestniku lordu Wharencliffeju, in zahtevati plačo tudi za oni čas, v katerem počivajo nehoté. Stephenson jih pomiri, kolikor jih more, in jih prosi, naj počakajo še nekaj dni, predno hočejo zvršiti tako drznost; on sam pa da bode govoril z višjim nadzornikom.

Kamnolom ni daleč in zategadelj ga lahko obišče precej. Tu sreča Dods. „Dobro, da pridete, Stephenson; ravnokar sem hotel k Vam!“ pravi višji nadzornik, in gre prišlecu nasproti.

„Meni so pa ravnokar povedali delavci, da se malin na veter prav nič ne obnaša. Zeló so uneti!“ pravi Stephenson.

„Vraga, kdo bi pa ne bil unet?“ razgraja Dods.

„Na, tu stoji ta zmaza“, reče še in udari z nogo po malinu, „stala je mnogo denarja, mnogo časa in ni vredna nič, čisto nič! Kaj storimo ž njo, Stephenson, kaj menite?“

„Sežagajmo jo, pa vrzimo v ogenj“, odgovori George.

„Haha!“ smeje se Dods. „In potem?“

„Potem postavim z Vašim dovoljenjem sem mašino, ne večjo od kotlička za čaj, in naj ne bom več Stephenson, ako ni za teden dnij kamnolom tako suh, da bi se lahko sprehajal v svilenih čevljih po njem“.

„No, potem pa le po nji!“ kriči Dods, popade sekiro in neusmiljeno razbija po polomljeni pokveki, kakor imenuje malin pri vsakem udarci.

„Toda“, oglasi se George, „kaj poreče inženir Bruns, ako zve, kako ste ravnali ž njegovo pripravo, in da sem njemu za hrbtom postavil novo mašino? Meni itak ni posebno naklonjen“.

„Inženir Bruns naj si kuha čaj v Vašem kotličku, ako hoče, saj imamo vode dovolj tu!“ odvrne višji nadzornik z zaničljivim smehom.

V neverjetno kratkem času postavi Stephenson pri kamnolomu mašino. Dasi je bila večja od kotlička za čaj, vendar nij obečal preveč: v jednom dnevu je kamnolom suh. S tem pa stvar nikakor ni končana. Za nekaj dni pride Bruns h kamnolomu, da bi si ogledal svojo mašinerijo in jo popravil. Pride pa od take strani, da ne opazi novotarij, katere so zvršili v času, ko ga ni bilo. Zatore se močno razveseli, ko vidi, da je kamnolom suh in da delavci pridno delajo. Seveda pripisuje to zaslugo sebi in ponosno dvigne glavo, katero so ravnokar še upogibale težke najdbarske misli. Ves vesel hiti k Dodsu, ki je ravno blizu pri delavcih.

„No, gospod višji nadzornik, kaj pravite sedaj?“ zavpije Dodsu nizdoli.

Ta se namrdne. „Kaj naj rečem, gospod Bruns?“

„Kamnolom je torej vendar le posušen, kakor vidite!“ nadaljuje inženir.

„Česar se nihče ne veseli bolj nego jaz in delavci!“ pravi Dods veselo.

„Saj sem vedel“, pravi oni laskaje samemu sebi, „da je moja iznajdba dobra; samo poguma ni smeti izgubiti, pa gre, gospod višji nadzornik!“ In inženir potrka Dodsu na ramo.

Dods molči, pa se ne more zdržati, da ne bi se smejal nespodobno glasno možu, ki se v tem trenutku zdi samemu sebi tako vzvišen.

„Ako Vam drago, gospod višji nadzornik, pa pojdiva k malinu, ki ste ga tako zničevali“, pretrga inženir smeh. „Razložim Vam mehanizem na pravi“.

Dods pomišlja nekaj trenutkov, nato pa korači z ošabnim možem proti malinu in stopa ž njim po visokih, izsekanih stopnicah k mašinariji. Inženir je danes neprimerno zgovoren, Dods pa malobeseden; tudi se onemu zdi pot na vrh griča mnogo krajša in lažja, nego sicer, kajti zmeraj je za nekaj stopnic naprej. Dospevši do vrha pa se podaljša njegov obraz, ko ugleda mesto malina malo mašino Stephensonovo. „Kaj je to?“ vpraša Dods. Njegov glas se trese, obraz mu je bled kakor stena.

„Stephensonov kotliček za čaj!“ odgovori Dods z nasmehom.

„Na ta način je torej ta uboga, preprosta reč“

„Kamnolom izsesela, dà!“ dopolni Dods mrzlo. „Tega ne bi storil Vaš malin na veter, nikdar!“

„To še ni gotovo!“ pravi Bruns skrivaje jezo in osramočenje svoje. „Hočem pa vender-le videti, kdo je tu inženir, in od kdaj se sme brigati višji nadzornik tudi za moje pravice. Do sedaj sva še oba odvisna od milosti lorda Wharencliffe-a, gospod Dods!“

Dods zmiga z ramami.

Lord Wharencliffe je bil ud gospodski zbornici *) in se je pečal bolj s politiko nego s svojim veleposestvom, katero je izročil zanesljivim rokam; samo na to je gledal, da je politično mnenje njegovih podložnikov bilo primerno njegovim lastnim nazorom, in zato je zahteval od urad-

*) Gospodska zbornica imenuje se najvišji zakone-dajoči zbor v Angliji, kateri obstoji iz višjega plemstva dežele.

nikov, da so svoje mnenje širili tudi med nižjimi delavci. Nasprotovanja, bodisi pri komurkoli, ni trpel. Ta slabost je bila kljuka, na katero je inženir Bruns pritr dil svojo veljavo pri lordu Wharencliffeju. Kakor je namreč to sploh navada pri političnih strankah, imel je lord onega, ki je bil ž njim istega političnega mnenja, tudi za izvrstnega moža v službi; in Bruns je znal izvrstno očitno kazati svoje „dobro mišljenje“. Ustanovil je pobožno društvo in mu načeloval; sklicaval o volitvah ljudske shode, na katerih je govoril dolgo, kakor je ugajalo ušesom milostnega gospoda; ukazoval moliti misijonske ure in napravljati hranilne pušice v prid in korist ubogim Hotentotom in Kafrom; s kratka, znal se je prikupovati in prikupiti lordu na vso moč.

Precej iz kamnoloma gre užaljeni inženir v lordov grad. Kakor zmeraj, vzprejme ga tudi sedaj visoki gospod prijazno, saj ni nikdar govoril o dolgočasnem kupčijskem in opravnem razmerji. Tu torej jame Bruns na tihem in z vso zlobo, ki si jo moremo misliti, črniti Stephensona: da se pohujšanje vedno bolj širi med delavci, da je posebno ošaben delavec z imenom Stephenson,

ki ima toli malo domovinske ljubezni, da se je nepošteno odtegnil vojaščini, ki ne hodi v cerkev in se ne vdeležuje misijonskih ur, nego rajši ščuje delavce. Saj so celo hoteli pred nekaj dnevi po nasvetu tega Stephensona delavci iz kamnoloma s svojim orodjem priti k njegovi visokosti lordu, da bi si siloma dobili plačo, katere niti zaslužili niso; da pa se je njemu — Brunsu — z božjo pomočjo posrečilo, spametovati zbegane siromake. Svoj govor pa okrasí Bruns z mnogimi reki o prestolu in oltarji, o državi in cerkvi, o prevratu in uporu. Stephensona pa nariše tako, kakor bi bil vsaj razbojnik, če ne kaj več.

Njegova visokost lord voljno posluša govornika in obeča, da precej ukaže Dods-u, naj Stephensona in vse nemirneže med delavci nemudoma odpusti iz službe.

Sam s seboj zadovoljen stopa inženir čez debele preproge po stopnicah nizdol? „Ta je odpravljen!“ zamrmra samemu sebi. „Dods pride drugič na vîsto!“

Še tistega dne dobi višji nadzornik povelje, naj precej odpusti Stephensona. Zakaj, tega v pismu ni bilo. „No, ta je lepa!“ pravi Stephen-

sonu, katerega je našel pri „Visoki jami“ in mu izroči pismo. „Toda le počakaj, ti lisjak, na rep ti že stopimo še!“

Stephenson pogleda osupel višjega nadzornika. „Kaj pomenja to?“ vpraša ga s tresočim glasom.

„To pomenja toliko, da se precej oblecite v svojo najboljšo obleko in me spremenite k njegovi visokosti lordovi, pravi Dods; utegne se zgoditi, da bi vas hitro zahteval.“

„Pa vendar še sedaj ne razumem“

„To je pa umetnost to!“ seže mu Dods nestrpno v besedo. „Tista konjska muha je napravila lordu gosonice v glavo. Ali razumete sedaj?“

„Vi torej menite, da je inženir“

„Dà, da; le hitro pojdiva; počakam Vas tukaj.“ Močno bíje srce Stephensonu, ko stopa z Dodsom, ki ga skuša pomiriti, proti gradu.

„Njegova visokost lord ne vsprejema nikogar!“ pravi gizdavi sluga z mehkim glasom.

Dods zamrmra nekaj med zobmi, česar ni razumeti. Ne izdá pa nič, brezuspešno se morata vrniti domov. „Do jutri!“ pravi Dods pri slovesu. „Pridite rano k meni v Killingworth!“

Da, do jutri! To je dolgo, dolgo za Stephenson, pred čegar bodočnostjo je razprostrt meglen zastor. Zatožen je, a ne ve čemu; še manj ve, kako bi se zagovarjal. Na postelji ležeč premišlja ta čudni ukaz celo noč in išče njegovih vzrokov. Svoje mašine ni nikdar zanemarjal. Da je postavil v kamnolomu mašino, tega njemu ne morejo očitati, vsaj se je ravnal po ukazih Dodsdovih, in vrhu tega ga vendar ne more nihče kazniti za dobro delo. Morda pa je s tem, da je večkrat ob nedeljah jezdil po deželi in po drugih posestvih popravljaj mašine, krajšal korist ali dobiček tej grofovini. Ali tudi taka zatožba se mu vidi ničeva. „Za Boga, kaj pa je torej?“ vsklikne naposled in začne znova tožiti samega sebe. „Da bi že saj napočil jutrnji dan, da bi vedel, pri čem sem!“

In naposled dojde ura, ko stoji zopet z Dodsom na kamenitih stopnicah pred gradom. Sluga naznani višjega nadzornika in lord ga vsprejme. Teško čaka Stephenson njegovega prihoda, a poteče četrť ure za drugo, in še ga ni. Naposled se odpró vrata! A mesto željno pričakovanega višjega nadzornika prikaže se med

njimi sluga, ves obšit z zlatom in priskače po stopnicah doli ravno proti Stephensonu. „Gotovo veliki mašiništ Stephenson?“ vpraša ga, grizé si nohte in jih nato opazujé natanko. Stephenson pritrди. „Pojdite z mano k njegovi visokosti lordu!“ pravi in hiti po stopnicah, kazaje pot Stephensonu.

Kras, kakeršnega ni nikdar videl, kakeršnega si ni nikdar mislil, objame ubornega moža, ki stopi v te sobane. Svetle tapete preprezajo stene, krasne štukature so videti po stropu, tla pokrivajo debele, dragocene preproge; Stephenson vidi krasne podobe, obrobljene z zlatom in velikanskimi svilenimi pregrinjali, katerih kras in oblika sta mu ravno tako nova, kakor mu je njihov namen neznan. In, ali so ti z rudečim žametom prevlečeni naslanjači res za séjo in ta zrcala, ki kažejo podobo osuplega Stephensona od glave do peta, imela naj bi isti namen, kakor okroglo zrcalce na goli steni njegove izbe? Zdi se mu, da je prestavljen v nov svet, po katerem se on sam plazi, kakor umazan črv, in še le, ko odpre sluga sobo, kjer sta lord in Dods, spomni se samega sebe in svojega stanja.

Lord, mož kakih petdesetih let, s priljudnim obrazom in kolikor mogoče lepo obleko, sedi na blazinastem gugalnem stolu, katerega časih zaziblje nekoliko z nogo. Delj časa ogleduje prišleca.

Stephenson je moški, in se mora prikupiti vsakomur. Njegov umni, prijazni in poštenomoški obraz je čvrst in zarudel od notranje razburjenosti. Njegovo vedro oko pod visokim in širokim čelom kaže bistrournost in trdno sklenjene ustne samosvest in moštvo. Njegovo močno zdravo telo kaže na prvi pogled moža, ki je vajen teško delati, lepa in črna obleka njegova pa javlja gentlemana.

„Vi torej ste Stephenson!“ jame lord in močno zaziblje svoj stol. „Slišal sem jako slabe reči o Vas; ali višji nadzornik Dods je poln Vaše hvale. Tisto slabo, kar sem čul o Vas, popolnoma zanikuje. Le jedna točka še ni razjasnjena, in ta je najhujša. Vi ste delavce iz kamnoloma naščuvali, naj si od mene siloma prisvojijo denarja!“

„Zagotavljam Vas, visokost, da o tem ne vem ničesar. Z delavci iz kamnoloma ne ob-

čujem!“ Stephenson govori mirno in vidi se, da je bil popolnoma po nedolžnem očrnen.

Lord pritisne na zvonec, ki je pritrjen na stolec, in hipno vstopi sluga. „Tajnik!“ pravi slugi. Za nekaj trenutkov stoji pri vratih tajnik, čakajoč povelja. Lord mu naroči, naj takoj pri delavcih v kamnolomu pozve, kako je z ondašnjim uporom, in če je tudi Stephenson bil med nemirneži. „Toda hitite, in vrnite se nemudoma!“ zapové lord. Tajnik se prikloni in gre.

Nato se lord zopet obrne k Stephensonu. „Gospod višji nadzornik mi je pravil jako mnogo častivrednega o Vašem znanstvu in ročnosti Vaši, kar se tiče mašin. Kako ste si prisvojili oboje?“

Stephenson pripoveduje dostojnim glasom o svojih poskusih in delih, kakor tudi o študijah, v katerih se je vadil z Wighamom. Lord očitno rad posluša preprosto pripovedovanje njegovo, in ko Stephenson konča, pravi: „Johna Wighama poznam dobro. Po mojem priporočilu je bil nastavljen.“ Za nekaj časa nadaljuje: „Gospod višji nadzornik meni, da bi utegnili v lordovini mnogo več premoga dobiti, ko bi imeli boljše mašine in nastavili nove. Kje že že-

lite teh mašin, gospod Dods?“ pravi lord nadzorniku.

„Pri visoki jami močnejše in večje mašine in pri Long-Bantonovi jami vrle sesalke“, odgovori Dods.

„Kaj menite, Stephenson“, vpraša lord, „ali bi bilo te zahteve gospoda višjega nadzornika doseči z boljšimi mašinami?“

„O tem ne dvojim!“ odgovori Stephenson. „Inženirja Brunsa sem že zdavna opozoril na slabo napredovanje pri visoki jami, a dejal je, da je mašina tako dobra, da boljša biti ne more“.

„Hm!“ pravi lord in maje z glavo. Nato pa nadaljuje: „Odkar ste popravili mašino pri visoki jami, znani ste obče po okolici, kakor pravi gospod Dods, in popravili ste že mnogo mašin in nastavili druge. Ali bi tudi mogli brez posebnih troškov pri visoki jami napraviti stroj, ki bi bolje spolnoval svojo dolžnost, nego jo sedaj?“

„To je da!“ odgovori Stephenson odločno.

Lord se vzdigne in vzame iz predala svoje pisalne mize list papirja. „Na tem listu“, pravi, „stoji načrt in pa troški za novo napravo v Kil-

lingtonu, da bi se premog spuščal po bregu nizdoli. Ta naprava sicer mnogo velja, ali gospod Dods jo smatra za neobhodno potrebno. Ali bi Vi mogli zvršiti to delo?“

„Meni je kraj okolu Killingtona dobro znan“ odgovori Stephenson. „Da bi mogli spuščati premog v vsaki množini s hriba nizdoli, postavil bi napravo, ki bi ne preseгла petdeset funtov šterlingov; mašine še treba ni!“

„Petdeset funtov šterlingov?“ zavzame se lord. „Bruns govori o tisočih. In sploh: Ali čujem prav, Vi pravite, da ni treba mašine!“

„Vsaj parne mašine ne“, odvrne Stephenson, „Po rebbru bi bilo treba napraviti lesen tir za dva vzporedno tekajoča vozova. Močna veriga naj bi ju vezala s kolesom na vretenu, tako, da bi prihajal prazni voz sam po sebi po bregu navzgor, kadar se pomika polni voz nizdoli. V istem času bi dospel na vrh, kakor napolnjeni v dolino. Lahko bi ju bilo ovirati, da bi ne vozila prehitro“.

„Toda, če bi bilo treba petdeset do sto tovorov spustiti na jeden dan, bi ta dva vozova vender le ne obvladala dela!“ ugovarja Dods.

Lord prikima in pazno pogleda Stephensona.

„Mesto jednega voza“, odvrne ta, „zvežete jih lahko celo vrsto družega za drugim. Vrh tega bi bilo lahko tir napeljati do ladje, kjer bi se vozovi kaj lahko sami po sebi praznili“.

Lord zopet prikima, znamenje, da je zadovoljen s Stephensonovim odgovorom.

„No, sedaj vidite, visokost, da je Stephenson inženir, kateri ni nikdar v zadregi, kar se tiče sveta in pomoči“, pravi Dods, videč, kako dobrohotno gleda lord na Stephensona.

„Da, ko bi le politično mnenje“ — lord ne more skončati, kajti sluga naznani ravnokar tajnika. „Vstopi naj precej“, zapové lord.

„Kaj ste zvedeli?“ vpraša prišleca.

Tajnik pripoveduje, da je Stephenson delavcem v kamnolomu dobro znan; da ga jako čislajo, in sicer zategadelj, ker je postavil malo mašino, ki more osuševati kamnolom, da so lahko zmeraj pri delu, česar prej niso mogli. Stephenson pa da jih ni nikdar ščuval. Ko so hoteli pred malo dnij radi visoke vode ostaviti kamnolom in namerjali prositi njegovo visokost plače tudi za tisti čas, ko radi slabega malina ne morejo de-

lati, odsvetoval jim je celo tako početje in obečal, da govori z višjim nadzornikom, in jim pomore, če le mogoče. Nato so počakali Stephensonovega poskusa, sedaj so zelo hvaležni višjemu mašinstu. Pripovedovalec se prikloni. „Kar sem ravno čul, veseli me radi Vas, Stephenson“, obrne se lord k George-u. „Ako še premišljam, kaj mi je pravil gospod višji nadzornik o Vas, ne dvojim kar nič, da ste nedolžni. Obžalujem, da sem Vam napravil nekaj neprijetnih ur velevši, naj Vas odpusti. Ali tako povelje je zakrivila laž in hinavstvo. Veseli me, da sem Vas spoznal tako!“ In proti tajniku obrnen pravi lord: „Spišite dosedanjemu višjemu mašinstu, gospodu Stephensonu pismo, s katerim ga postavljam za višjega inženirja vsem rudnikom in kamnolomom v grofovini Killingworthski, in sicer s plačo sto funtov šterlingov in oskrbovanjem jednega konja. Dosedanji inženir Bruns je odpuščen in mu imate to naznaniti nemudoma!“ Lord pomigne z roko in odpuščeni so navzoči.

„Zmaga!“ vsklikne Dods, ko sta pod milim nebom, in objame Stephensona, kateremu se kar v glavi vrti. „Ali Vam nisem pravil, da boste

še inženir? In sedaj ste, predno sem se nadejal! Toda George, govorite vender, kaj se delate, kakor bi Vam bil zamrznil jezik!“

„Veselje mi tiči globoko v grlu!“ pravi smeje se Stephenson, „kar izraziti se ne morem“.

„Hoho, že vem kaj je!“ pravi Dods veselo in stisne Stephensonu roko. „Sesalka Vašega grla pušča od dolge seje, ali bolje od dolge stáje; vrag sam bi vstrajal! Meni od glada in žeje kar v želodci kruli. Dobro pa je, da vino pomaga popraviti škodo. Pojdite!“

„Gospod!“ pravi Stephenson, prime Dodsove roke in ga gleda prijateljski, „ne imenujte me nehvaležnega, ako odbijam Vaše povabilo; za trdno sem sklenil, da ne pijem več ob taki uri; pijača mi ne dé dobro!“

„Tako!“ reče Dods zategneno in zavzet pogleda Stephensona, ponavlja je zadnje besede njega: „sklenil sem — mi ne dé dobro!“

„Da, gospod!“ odgovori Stephenson odločno.

„No, to je drugače. Po svojih sklepih in po svoji naturi se moramo ravnati!“ pravi Dods. „Rad bi pil z Vami kozarec vina, pa nič ne

škodi, dobra prijatelja ostaneva venderle in rudarstvo hočeva povzdigniti bolj nego le kdaj. Ali ne?“

„Gotovo: storil bom, kar mi je le močno“, zatrjuje Stephenson.

Pred gostilno „pri zlatem grozdu“ se ločita.

Še tistega dne dobi George Stephenson imenovanje za višjega inženirja Killingworthske grofovine.

Šesto poglavje.

Z novo službo neha George Stephensonu vsakdanje naporno delo. Odslej nadzira naprave, katere delajo, da bi uspešnejše kopali rudo in ložje privažali premog do ladijskega pristanišča ali pa vodi postavljanje novih naprav.

S tem, da postavi novo močno in trpežno mašino pri visoki jami, izumi prvo svoje samostojno delo; nato napravi sesalne priprave pri Long-Bantonovi jami, oboje z najboljšim uspehom. Za nekaj časa napravi tudi pri pristanišči v

Killingtonu samodelujočo napravo za vožnjo premoga, o kateri je govoril že pri Wharencliffeji. S sijajnim vspehom te naprave in z različnimi dobrimi poboljški v rudnikih in drugod, ustanovi si dobro ime kot inženir.

Tako velika je njegova veljava za nekoliko časa, da ga več posestnikov premogovih jam naprosi, naj poskusi, ali ni doseči večje popolnosti pri rudnikih s tem, da bi zveksali parno moč in tako se pomanjšali troški in telesno delo. Stephenson spolni prošnjo in sijajno zvrši svojo nalogo.

Nemalo je ljudij na svetu, kateri pač nekaj časa delujejo marljivo in vstrajno, dokler ne dosežejo one stopinje v človeški družbi, ki jim daje kruha in časti. Komaj pa dosežejo ta smoter, precej obrnejo svojemu daljnemu izobraževanju hrbet, rekoč: Dolgo dovolj sem se trudil, sedaj hočem tudi uživati! Tako ni mislil George Stephenson. „Obstanek je zastanek!“ dejal je in porabljal vsako priliko, da si pridobi večjo popolnost. Tudi je znal take prilike umno prouzročevati in sicer zategadelj, da bi napredoval v svojem znanstvu in zmožnostih svojih.

Stephenson je pošiljal doslej svojega sina v sosedno vaško šolo. Ko se mu pa zdi, da je ta pouk nedostaten, pošlje ga na višjo šolo v Newcastle, kjer odrasli deček vrlo napreduje. Oče sam nadzira sinovo napredovanje jako natančno, kadar prihaja Robert ob nedeljah domov. Skoro zna pridni učenec toliko, da ga dá oče v literarni zavod newcastleški. Da ravno v ta zavod, prihaja od tod, ker hoče Stephenson, da bi Robert prebiral in študiral dragocene knjige tega zavoda in prinašal ob nedeljah kak zvezek sè seboj v Killingworth, kjer se potem oče in sin marljivo skupaj učita. Mnogokrat pogreša Stephenson onih knjig, na katero ga ravno opozarja knjiga, ki jo bere; toda ker so predragocene, ne smejo jih jemati iz zavoda. Da bi se seznanil tudi s temi knjigami, mora jih Robert do dobrega pregledavati in prinašati popise in risarije sè seboj. Pri tem in enakem delu učita se več, nego si moremo misliti; posebno ume Robert risarije in plane skoro tako dobro, da namen in delovanje mašine tako rekoč čita iz risarije.

V zvezi z delavnim Dodsom, ki vedno pre-mišlja, kako bi doseglo rudarstvo večjo obsež-

nost in večji dohodek, povzdigne Stephenson množino dobljenega premoga na neverjetno visoko stopinjo. Jame v grofovini Killingworthski so sčasoma uzor vsem bližnjim rudnikom. Lord Ravensworth, čegar rudniki mejé na Killingworthske, izroči Stephensonu z dovoljenjem lorda Wharencliffeja tudi nadziranje svojih jam. To bodri neumornega moža k vedno novim poboljškom in vedno koristnejšim napravam.

Jako drago je bilo prevažanje premoga od jam do postaje v Willington. Vozilo je mnogo konj teške vozove, tekajoče po lesenih tirih. Ali ker je bila pot večkrat strma, trebalo je najboljših in najkrepkejših konj. Krma je bila draga in vrhu tega so morali hitro obrabljene lesene tire često nadomeščati z novimi. Zategadelj pa ni bilo dosti dobička. Stephenson čita v knjigah, da je že pred poldrugsto leti — leta 1663 — učeni matematik Salomon de Caus hotel napraviti parno mašino, ki bi samostojno gnala vozove in ladije, da so pa moža, ko je svoje namene povedal francoskemu kralju in njega vsegamogočnemu ministru kardinalu Richelieu-u, zaprli v blaznico. Ta misel nesrečnega moža

Stephensona močno zanima in mu ne daje pokoja niti v spanji. Vse, kar se le količkaj tiče te stvari, mora poiskati Robert v knjižnici, in oče prebira take knjige z največjo paznostjo. Tako zvé, da je imeniten angleški mehanik že davno namerjal, vozove s parom goniti po navadnih cestah; zve pa tudi, da je samo govoril, ne da bi bil tudi praktično zvršil svojih namenov. Dalje čita Stephenson, da je nek Francoz po imenu Cugnot pred kakimi petdesetimi leti ob troških francoskega kralja v istini zvršil parni voz. Stephenson malone zblazni, čitavši, da se je ta voz, ko so ga spravili v gibanje, pomikal tako hitro in močno, da je prodril močan zid. Prevelika in prenevarna se jim je zdela ta moč in zategadelj se niso dalje menili za iznajdbo. *)

George Stephenson odslej resno premišlja, kako bi izumil lokomotivo, katera bi vozila premogove vozove. Dods, kateremu razodene svojo misel, vspodbuja ga, naj le premišlja dalje, kajti

*) Ta voz nahaja se dandanes v konservatoriji za umetnost in rokodelstva v Parizu.

spoznal je dobro, kakšen velikanski dobiček bi prinašalo tako izumljenje.

Ko Stephenson premišlja, stvarja in zametava svoje načrte, obišče ga nekega dne inženir Hawthorn. Prišel je pogledat splošno čislane naprave njegove.

Neizrečeno ponosen in vesel ga je mož, ki se je s svojo močjo povzdignil od kravjega pastirja do inženirja. Hawthorn ga je poznal kot navadnega delavca, zdaj pa vodi ta bivši delavec spretnega in zvedenega inženirja pò grofovini in mu razkazuje poboljšane in nove priprave svoje! Ne da bi se zatajeval, izraža blagosrčni Hawthorn svoje mnenje o tem, kar vidi, hvali vrolo delo in ne taji, da je videl mnogo novega, kar hoče posnemati v Wallbotlu. „Nikdar ne smemo misliti, da smo se izučili“, reče Stephensonu, ko mu le-ta opazi, da se tako vro mož more pač malo naučiti od njega. „Le prenapeti ljudje menijo, da imajo vso modrost v lasti, gledajo sami sè seboj zadovoljni le nase in so slepi za vse, bodisi še tako izvrstno. Taka midva nisva, dragi prijatelj moj. Vsprejemajmo, kar je dobrega in uporabljajmo je, kjer koli nam je moči!“

Kako resnično je govoril pametni mož! Kako malo je človek sam po sebi; kaj bi bil brez tega, kar dobiva od mislij in izumljenj drugih! Celo največji možje, kateri slové po svojem duhu in delih svojih, celo ti se opirajo na druge. Pri-svojili so si njihovo delo, razširjali je, a to delo je podstava njihovemu lastnemu stališču.

George Stephenson nikakor ni prvi, ki je mislil na vseh parne moči, on tudi ni jedini, ki je želel uresničenja tej misli. Dosti jih je bilo pred njim, ki so se ukvarjali ž njo; drug za drugim je delo zboljšal nekoliko. Imenujmo častna imena njihova: Oliver Evans, Symington (izumitelj parnikov), Thomas Allen, James Anderson, Edgeworth in cornwallski nadzornik Richard Trevathik. Le-ta je leta 1804 res napravil lokomotivo, ki je vlekla več vozov s hitrostjo četrť milje v uri po železnem tiru. Seveda je bila za vedno vožnjo nerabna in neugodna.

Na vsak način se je torej moralo zgoditi, da je George Stephenson govoril s Hawthornom o tej stvari. „To ni nič novega, dragi moj Stephenson“, pravi Hawthorn smehljaje. Ako me hočete obiskati, lahko si prihranite trud samo-

stalnega izumljenja. Že nekaj časa imamo v Walbottlu stroj, izdelan po Trevathiku, ki pa žalibog ne izpolnjuje svoje naloge in še samega sebe komaj vleče.“ Začujen posluša Stephenson to novico. „Takoj Vas spremim gospod!“ vsklikne in izprašuje Hawthorna o novi mašini tako natanjko, da jo malone že pozna, predno jo vidi.

Nekaj dnij ostane v Walbottlu in vrnivši se gre precej k Dodsu.

„Imam jo gospod!“ vsklikne mu nasproti.

„No, kaj pa imate? Pa vendar niste izumili lokomotive?“ reče višji nadzornik prijazno ga pozdravši.

„Tako je, gospod Dods!“

„Torej mislite res“, vpraša Dods dvomljivo, „da bi mogla mašina vleči premogove vozove?“

„Tega nič več ne mislim, to že vem za gotovo; ravnokar prihajam iz Walbottla, kjer že imajo tako mašino. Ta seveda ni za nič, ali jaz Vam napravim stroj, ki Vam bo vlekel premogove vozove da bo veselje, hitrejše od najboljših konj!“

Dods zmaje z glavo. „Gospod Stephenson“, pravi, „ako mislim, kako bi taka mašina s premogovim vozom čisto sama brez konj, brez voz-

nika, brez „hoiho“ in biča tako tiho po polji tekla, hoče se mi kar pamet ustaviti! Ni, da bi verjel na vraže, ali malone bi imel vso stvar za peklenške šale, Vas pa za predsednika čarovnikov!“

„Ne samo jednega voza“, smeje se Stephenson, „celo vrsto vozov, deset, ako hočete. Konj je mašina, ki teče najprva, mašinst je voznik, ki si sme za kratek čas pokati z bičem in vpiti „hoiho“, kolikor hoče. To je najmanj! Toda . . .“

„Aha“, ustavi ga Dods, „stvar ima torej vender še kljuko!“

„Da, in sicer še prav veliko!“ pritrди Stephenson.

„In ta je?“

„Denar, denar, pa zopet denar!“

„Vi torej menite, da bi taka mašina mnogo stala!“

„Da, pa ne samo mašina; mesto lesenih tirov bi trebalo železnih, pot, na katerim naj bi ležali, bi se moral poravnati; to vse pa bi utegnilo stati več denarja, nego ga moreva obadva spraviti vkup.“

„Kje pa ostaja dobiček, ako je naprava tako draga?“ vpraša višji nadzornik.

„Račun je lahak“, odgovori George. „Kakor vozimo sedaj premog, znašajo samo troški za krmo, dvajsetim konjem in plača desetim hlapcem slabo računjeno, tisoč funtov na leto, kateri dade po 5⁰/₁₀₀ glavnico 20000 funtov. Naprava moje železnice in lokomotive pa bi stala morda le 10000 funtov; obresti 10000 funtov so torej vsako leto dobljene. Ta dobiček je pa še mnogo višji, ako premišljamo, da je treba lesene tire večkrat popravljati in polagati nove, dalje, da se pogosto ponesrečajo konji in naposled, da treba konje drago plačevati“.

Zamišljen hodi Dods po sobi; naposled pa se ustavi pred Stephensonom, rekoč: „Gospod Stephenson, Vi niste slepar! Jaz menim, da ste gotovi svoje reči, in lahko bi lordu Wharencliffeju pravili o nji in mu prav sladko naslikali svojo mašino. Ni dvojiti, da Vam da potrebno svoto; vender pa mi priznajte, da se utegnete motiti. Ako se podjetje ponesreči, izgubljenih je več tisočev, in kar bi pa naj bolj obžaloval, Vaša igra v Killingworthu bi bila izigrana. Ali bi ne mogli v majhni obliki izdelati mašinerije, da se sami prepričate o njeni rabnosti?“

Stephenson mu prikima in gre domov po daljšem pogovoru o tej stvari, ki zavzema vse njegovo mišljenje.

Preteče mesec dnij, ko povabi Stephenson nekega jutra Dodsja k sebi. Vede ga v kolarnico. Po tleh je napeljan majhen železen tir, namreč dve debeli in močni železni žici, ki sta pritrjeni na deske v tleh. Na jednem konci tega tira stoji majhna, komaj čevelj visoka mašina s tremi kolesi. „To je model lokomotivi“, pravi Stephenson; „prepričajte se sedaj sami, če sem bil kaj preveč obečal!“ Stephenson porine posodico s špiritom pod kotliček napolnjeni z vodo. Ko se za nekaj minut napravi dovolj pare, odpre majhno zatvornico in mašina hiti s tako hitrostjo po tiru okolu kolarnice, da Dods svojim očem ne verjame. Večkrat ponavlja Stephenson ta poskus, pritakne lokomotivi še drug voziček, na katerega dene teške uteži in naposled Dodsove dvojbe tako popolnoma premaga, da nadzornik odhiti, ne da bi dejal kaj družega nego: „Ostanite doma, dokler se ne vrnem!“

Čez nekaj ur se pripelje lepa kočija in se ustavi pred Stephensonovo hišo — stanoval je

še kot višji inženir v isti hiši, v katero se je sè stariši preselil v Killingworth. Iz kočije stopita razven Dodsa lord Ravensworth in lord Wharencliffe. „Slišala sva“, pravi Wharencliffe prihitevšemu Stephensonu, „od Dodsa o novi Vaši iznajdbi in se želiva na svoje oči prepričati o njeni praktični koristi. Napravili ste model, ali bi ga nama hoteli pokazati?“

Stephenson vede visoka gospoda v kolarnico, kjer spravi malo mašino novič v gibanje. Ugaja jima tako, kakor prej Dodsu. Ko Stephenson odstrani še nekatere opazke lordove, odpravita se obečaje, da ga hočeta obilno podpirati z denarjem. Odslej jame George Stephenson razvijati odločno, mnogostransko delovanje, da bi svoje delo čim prej dovršil. Najprej si z Dodsovo pomočjo pripravi svojo delavnico za napravo lokomotive. To pa ni tako lahko; kajti nima niti spretnih delavcev niti pripravnega orodja, in delavce si mora še le sam priučiti; njegov delovodnik n. pr. je kovač. Zmeraj mora biti sam v delavnici, da odkazuje dela, poučuje, popravlja, in skažena dela z nova začinja. Poleg tega se vedno uči in poskuša, ter zametuje in

izpreminja čestokrat svoje lastne prve misli. S tem sicer res zakasnuje izvršitev, a upati sme, da ustvari kaj popolnega. Naposled čez deset mesecev, po mučnem delu in mnogovrstnimi zadržki, zvršena je mašina.

Bistveno se je ta mašina razlikovala od Trevathikove, katero je videl Stephenson v Walbottlu. Dasi je v marsičem posnemal sestavo te mašine, vendar je bistveno svojo naredil drugače. Njegova mašina z gladkimi kolesi je tekala po gladkih tirih; ona mašina pa je imela zobčasta kolesa, ki so prijemala v isto tako zobčaste tire. Kot tender*) služeča posoda za vodo je bila na mašino pritrjena, da bi se teža razdelila enakomernejše.

Bilo je to umetno mogočno delo, ta železni velikan, ki je 25. malega srpana 1814 izšel iz Stephensonove delavnice in vzbujal občudovanje in pozornost radovednikov, katerih se ni nabralo malo. Parni kotel, velikanska železna cev, ki je zavzemala malone vso mašino, stal je

*) Tender imenuje se prvi neposredno na mašino pripet voz, ki vozi potrebno kurilo in vodo.

na močnem, isto tako železnem vozu s šestimi kolesi. Dve kolesi, namreč srednji dve, bili sta mnogo večji od drugih in se nista vrtili okolu svoje osi, temveč sta bili trdno pritrjeni na nji. Kolesa in os je stroj h kratu spravil v gibanje in na ta način vso lokomotivo in kar je bilo pripetega na njo. Pridejali so lokomotivi osem voz, naloženih s premogom in spremljan od veseliga vriska in kričanja gledalcev odpeljal je mogočni železni velikan, začetkoma počasi, nato pa vedno hitreje teški tovor. Hitrost je znašala jedno miljo v uri, bila je torej jednaka hitrosti zmerno hitečega konja.

Dasi je mašina popolnoma zadoščala pričakovanju Dodsja in lordov, bil je vender Stephenson sam sè svojim delom malo zadovoljen. Slabosti njene, katere je zasledil skoro, vznemirjale so ga celo bolj, nego ga je veselil dobri vspeh. Radi različnih namenov in novih načrtov, s katerimi je hotel povzdigniti svojo mašino do najvišje popolnosti, pozabil je čisto zavarovati si svoje duševno delo s patentom, in tako se je zgodilo, da so vstajale po raznih krajih tovarne za lokomotive, katere so skušale uporabljati izumljenje

Stephensonovo. To sicer varno mislečemu inženirju ni delalo nikakih preglavic; saj je mislil in mislil na čisto nova stvarjenja, s katerimi je hotel okrasiti svojo ljubico! Kakeršna je bila mašina sedaj, zdela se mu je neukretna stvar. Še le izvrstnemu popolnemu delu je hotel zahtevati patenta. V neumornem delovanji in novem stvarjenji pa prestraši Stephensona nekega dne mož, ki prihiti z bledim obrazom in razmršenimi lasmi v njegovo delavnico in zakriči strašne besede: „Visoka jama gori!“

Bil je to strašen prigodljaj, ki so v premogovih jamah dogaja le pregostoma. Le predobro ga je vedel Stephenson ceniti iz lastne skušnje. Pretila ni samo poguba rudnikom in ž njo velika izguba posestnikom, bilo je tudi gotovo v nevarnosti življenje mnogih delavcev. Kajti goreči plin (rudarji ga imenujejo „hudobne sape“) zapre, kadar se raznese, vse izhode, vrh tega je tako omamen in zadušljiv, da za nekaj minut vsakdo pogine v njem.

Precěj hiti Stephenson k goreči jami, spotoma srečujoč žene in otroke, ki s prepadenimi obrazi hité na isti kraj. Velika je zmešnjava pri uhodu

iz katerega uhajajo sumni plini; ljudje vpijejo in tekajo navskrižem brez sveta in pomoči. Ob jednom z inženirjem prihiti na ta kraj zmešnjave in groznega strahu tudi višji nadzornik Dods.

„Mož pri mašini semkaj!“ zavpije Stephenson s čvrstim glasom. „Vi, gospod Dods, pazite, da stori mož svojo dolžnost!“ In Stephenson skoči v vrbovo torbo, v kateri se spuščajo delavci v jamo.

„Za Boga, Stephenson! Vi vender nečete . . .“

„Moja dolžnost!“ seže mu v besedo junaški mož. „Skrbite za mojega sina! — Spustite!“ zapove nato odločno. Torba se jame hitro pomikati in izgine v temni globočini, ki objame hrabrega boritelja za življenje in blagor svojih bližnjikov, kakor črna, tiha rakev. Vročina se večja, zrak se napolnjuje bolj in bolj s plini, vsaka minuta prinaša večjo nevarnost; naposled se torba ustavi. Stephenson skoči iz nje, a sedaj prihrumé in priskočijo od vseh strani še pred kratkim od straha omamljeni delavci k torbi, jedinemu rešilu. Vsakdo hoče biti prvi, in vsi napnó svoje zadnje moči, da si priboré prostora, naj si bode tudi na škodo drugemu. Velika gnječa nastane;

prvi se strastno poprijemljejo onih, ki stojé v torbi, ali skušajo poprijeti torbin rob. Sredi tega strašnega smrtnotihega borenja stresne gromu jednak pok globočino in omami oživljeno voljo nesrečnikom. Oni, ki so v torbi, potegnejo strastno vrv in dade znamenje. Srečen, kdor si je priboril prostorčka, stokrat nesrečen pa oni, ki morajo ostati v temnem brezdu globoko pod zemljo! Stephenson pa med tem sam prodira po jami naprej. Z groznim piskanjem, kakeršno prouzročuje navadni plin, uhajajoč iz tanke cevi, uhajajo iz razpoklin na stenah nečisti plini in napolnujejo zrak od minute do minute. Ko na svojem nevarnem poti zavije žrtvovalni junak okolu ovinka, ugleda dve jami popolnoma v plamenu. Takoj spozna nevarnost, spozna pa tudi jedino rešilo. Ni trenutka ne sme izgubiti; brzo hiti nazaj, od koder je prišel in najde pod uhom delavce malone obupane in čakajoče gotove smrti. Hitro ugasne plamen na steni obešene svetilnice; nato pa zakriči: „Vsi smo izgubljeni, ako obupamo! Še pa smemo upati, da se rešimo! Ako vas je šest, ki se upate za menoj, pojdite, da pogasimo ogenj!“ Te besede oživé

malone obupane delavce; takoj se vzdignejo in gredó za Stephensonom. „Prinesite opeke in apna, kolikor ga morete nositi, in preskrbite se z orodjem!“ V vsaki jami se nahajajo te priprave. Vsakdo si naloži potrebnih stvari in hiti za Stephensonom v oni del jame, od koder je bil ta videl goreče pline v daljavi. Tu napravijo pod vodstvom svojega vodnika debel zid; Stephenson dela najmarljivejše. Teško so kje delali z večjo hitrostjo; noben zid še ni nastal urnejše! S tem pa zadržé zrak, in zadušé ogenj, predno se še more razprostrati. Vsi so rešeni. Kdo pač popiše hvaležnost, s katero vzprejmo Stephensona žene, otroci, matere in očetje, ko se prikaže na dnevni svetlobi? Kako pač hvalijo njega in Boga za čudežno rešitev! . . .

Misleč na grozno nevarnost, kateri je ravno ušel, dospe Stephenson domov. Brez božje pomoči, pravi, našel bi bil jaz in z mano stotine pridnih ljudij teman grob v globočini. Glavo položi na mizo in se globoko zamisli. Ko se prebudi iz premišljanja, ugleda poskuse, katere je pred kratkim prirejal, da bi izboljšal lokomotivo. Kako ničevo se mu zdi njegovo dosedanje miš-

ljenje, odkar se mu je vzbudilo vprašanje: Kako bi pač napravil, da bi se ne dogajale več nesreče, kakor je današnja, da bi „hudobne sape“ ne pretille več rudarjevemu življenju?

Navadno napravljajo take nesreče svetilnice, v katerih se gorljivi plini vžgo. Seveda zazidajo ali zabijajo oni deli jam, iz katerih uhaja plin, ali popolnoma prestreči ga ni mogoče. Če kje več dni niso delali, smejo le z največjo paznostjo iti v jamo, radi plina, ki se je nabral v teh dneh. Svetilnic tudi ni moči pogrešati, kajti kako bi sicer razsvetljevali temno globočino? Toda, misli si Stephenson, ako bi mogel izumiti svetilnico, ki bi dajala primerno svitlobo, in bi ne prihajala s plinom v dotiko, ali katere plamen bi plina ne užgal!

Ta misel mu ne dá pokoja vso noč, in drugo jutro zarano že stoji v jami pred onimi predori, iz katerih je uhajal gorljivi plin, in dela vsakovrstne poskuse z lučjo. Tako na pr. užge nevarni plin, ki prihaja iz razpok, in zapazi, da se plamen počasi pomika po steni dalje, in da se dá ugasiti z močnim pihanjem. Dalje zapazi, da se izpreminja modri plamen, če drži luč zra-

ven njega: gori namreč bolj motno in luč ga tako rekoč od sebe odganja. Ko drži k razpoklini dve luči, vidi to prikazen še razločneje in ko uporablja še več lučij, ugasne plinov plamen popolnoma.

To seveda ni brez vzroka, in Stephensonu se zdi, da bi bilo velike važnosti, ako ga najde. Premišlja mnogo, pa si ne more raztolmačiti čudne te prikazni.

Globoko zamišljen gre domov. Utrujen sede na stol, kajti od včeraj ni povžil ničesar, dasi je bila nemirna noč in je danes težko duševno delal v jami. Tu vstopi Dods.

„Kaj, ali ste že zopet na nogah, Vi čarodejnik?“ vsklikne Dods in potrka zamišljenemu Stephensonu na ramo. „Veste, časih pa vender počenjate take reči, da človeku kar lasje vstajajo od strahu. Hvala Bogu, da se niste poškodovali!“

„Da, da“, prikima Stephenson, „to je bila strašna pot včeraj, doli v globočino! Ali z božjo pomočjo se mi je posrečilo, da sem odvrnil neizmerno nesrečo“.

„Da, dragi prijatelj“, pravi Dods in stiska Stephensonu prijateljski roko. „Vi ste veliko-

dušen človek in izvrsten inženir. Storili ste več, nego sme Vaša služba zahtevati od Vas; tako bi ravnal le malokdo“.

„Pustiva to, gospod Dods“, odgovori Stephenson, „in preišljajva, kako bi dobila pripomoček, ki bi odstranil nevarnost „hudobnih sap“.

„Pripomoček zoper „hudobne sape!“ ponovi Dods z glavo majaje. „Takega pripomočka ni. Če bi bil, davno že bi ga bili našli. Koliko učenjakov si je že belilo glavo, a nič pravega niso izumili. Ne, ne, dragi prijatelj, „hudobne sape“ so peklensk nameček obilemu blagoslovu božjemu. Človeška modrost ne more nič opravičiti proti „hudobnim sapam“. — A lačen sem, kakor izstradan volk. Ako dovolite, zažgem ogenj v Vaši peči, katero ste sicer sami napravili, in si skuham čaja, da ga še gospod „nebeške države“ *) ne pije boljšega“.

Dods vzame žveplenko in ko jo užge z gobo in kresilom, drži jo pred pečjo na košček lesa. Komaj se z gorečim klinčkom približa peči, že ugasne. Dods zamrmra in užge žveplenko znova,

*) Kitaj.

a tudi sedaj mu jo ugasne močna sapa v peči. Jezno vrže klinček v peč. „Ali ni Vaša mnogohvaljena peč ničvredna, ali pa so klinčki za nič!“

George Stephenson se nasmehne, vzame kresilo in skoro užge ogenj v peči. „Sapa je v peči tolika“, razlaga Stephenson, „da tanki plamen klinčkov precej ugasne. Sedaj, ko ogenj gori, bi pred pečjo celo goreči fidibus bežal“.

Zamišljen stoji Stephenson pred pečjo in zre v plamen. „Gospod Dods“, jame naposled, „nadejam se, da me je ta peč privedla danes do prevažne iznajdbe, do iznajdbe svetilke varnice!“

Dods vzdigne osupel glavo. „Da, dragi Stephenson, Vi ste prebrisana glava, kar se pa tiče svetilke, pomore Vam peč ravno tako malo, kakor kdo drugi“.

„In ako Vam povem, da sem toliko da ne uverjen v svoji stvari?“ odgovori Stephenson. „Poskus Vam pokaže, da se ne motim. Ako bi mi le hoteli napraviti risarijo, kakor Vam jo popišem!“

Dods, vrl risar, precej ustreže Stephensonovi želji in napravi na papirji svetilko s cilindrom,

v katerega vodi od spodaj cev, da dovaja plamenu dovolj zraka. Majhen ventil pred cevjo naj bi to dovaževanje zraka manjšal ali večal. Ko je risarija gotova, razlaga Stephenson: „Plamen v cilindru razgreje zrak in ga torej razredči, in ko ta hiti iz razvročenega cilindra, uhaja skozi spodnjo cev z veliko močjo novi zrak in napravi v cilindru močno sapo, katera mora, če privede sè seboj gorljive pline, užgani plin v cilindru radi močne razredčenosti takoj ugasiti“.

Dods, ki pazno posluša, ne more tajiti, da je Georgeova misel resnična.

„A risarija še ni svetilka“, pravi Stephenson, „in v Killingworthu ni nikogar, ki bi mi jo mogel napraviti po obrisu. To bi moral biti vrl klepar!“

„Nikari ne skrbite!“ odvrne Dods. „V Newcastleji najdemo, česar iščemo. Ako Vam je ljubo, spremim Vas danes do tija. Jaz se zelo zanimam za to iznajdbo, in sem kaj radoveden na vspeh“.

V Newcastleji, kamor gresta oba z risarijo v žepu še tisti dan, najdeta po nasvetu Roberta Stephensona — bralec se spominja, da je

dal George Stephenson svojega sina v literarni zavod tega mesta — kleparja Hogga, spretnega mojstra, ki zna delati po obrisu, in ki obeča, da napravi svetilko v malo dneh.

„Jutri dobite v Killingworth kaj visokega gosta!“ pravi Robert, ki ju spremlja od kleparja do prodajalnice za steklo, kjer si hočeta izbrati še pripraven cilinder.

„No, kdo pa je to?“ vpraša oče.

„Visokoučeni fizik sir *) Humphry Davy iz Londona. Govoril nam je danes dopoldne v zavodu o plinih, in ker je bil slišal o nevarnosti, katera je pretila „visoki jami“, obišče to jamo, da spozna bistvo „hudobnih sap“ na mestu samem!“ pripoveduje Robert.

„Naj le pride“, pravi Dods; „takih prič imamo več, nego jih treba. Učeni gospod pa se bo lepo zahvalil, priti bliže „hudobnim sapam“. Gotovo naprosi rudarje, naj mu povedo, kakšen je njihov učinek!“ Možje dospó v tem do prodajalnice in Robert se posloví.

Čim bolj se uveri George Stephenson o vrednosti in velikosti svoje iznajdbe, tem nemir-

*) sir = gospod.

nejše pričakuje naročene svetilke. Ko naposled tretjega dne še ne dobi teško pričakovane svetilke, zajaše svojega konja in hiti proti mraku v Newcastle. Mojster Hogg je v delavnici in debelo gleda vstopivšega Stephensona. „Vašo svetilko“, pravi klepar na njegovo vprašanje, „sem dal danes zjutraj nižjemu nadzorniku, ki je šel tu mimo in se le čudim, da je še niste dobili. Ker ste pa že tu, povejte mi vender, kaj je s to Vašo čudno svetilko? Včeraj je bil nek gospod v moji delavnici, ki si je nekaj malega pri meni naročil. Ta zapazi Vašo svetilnico. Ogleduje jo od vseh strani, razdene jo, pomaje večkrat z glavo, prikima tudi časih, in me naposled vpraša, kdo je to svetilko naročil. Jez mu seveda imenujem Vaše ime in pokažem tudi risarijo, po kateri sem jo naredil.

„Kaj li hoče mož napraviti s to svetilko?“ vpraša me neznanec. Ko mu povem, da niti ne slutim tega, poprosi me, če jo sme vzeti za nekaj ur s seboj. Jaz mu seveda kratko in malo odrečem, ker nisem vedel, ako bi bilo to po Vaši želji“.

„To je bilo prav, mojster“, pravi Stephenson zadovoljno.

„Da, s tem pa reč še ni končana“, nadaljuje Hogg. „Tujec odide, a se vrne čez kako uro. „Gotovo mi dovolite“, pravi, „da svetilko prižgem. To se mi ne zdi nič čudnega, in zato mu dovolim. Vedem ga v svojo sobo, kamor sem svetilko prenesel, in ga pustim samega. Za nekaj časa — četrť ure še ni preteklo — pride tujec ves razburjen v delavnico, izpregovori nekaj besedij zahvale in hiti potem tako sumljivo od tod, da že mislim: slepar je. Takoj grem v sobo. Tu je bila svetilka na mizi, in tudi družega ni bilo nič ukradenega; a v sobi je bil jako zopern duh in cilinder Vaše svetilke očrnen in sicer ne od znotraj, temveč od zunaj; družega na svetilki ni bilo poškodovanega; jaz sem ga zopet osnažil. Toda, gospod Stephenson, kaj Vam je? Ali Vam je slabo? Ali hočete kozarec vode?“

Stephenson je početkoma smehljaje poslušal pripovedko kleparjevo; a naposled jame očitvidno razburjen hoditi po delavnici in stopi pri zadnjih besedah nemirno proti vratom. „Nič mi

ni, nič!“ odgovori na skrbno vprašanje. kleparjevo, „a nimam več časa!“ Rekši izgine iz delavnice; mojster Hogg pa maje z glavo in zre osupel za njim.

Pozno na večer prijaše Stephenson na zasoplem konji domov, kjer mu nižji nadzornik, ki ga je čakal, izroči svetilko. Opravičevati se hoče, da se je toli zakasnil, a Stephenson mu hitro seže v besedo, rekoč: „Ljubi Moodie, zasedite mojega konja in jahajte k višjemu nadzorniku; prosite ga v mojem imenu, naj pride takoj k meni; tudi Vas pričakujem nazaj!“

Dočim dirja posel po višjega nadzornika, osnaži Stephenson svetilko, dene vanjo olja in dušo in čez pol ure — bilo je že polnoči — gredo naši trije možje v jamo. Ko dospo vanjo, odpro jednega najnečistejših hodnikov, iz katerega je razločno čuti brizganje plinov. Skoro je hodnik tako napolnjen z nečistim zrakom, da bi moral vsak plamen napraviti eksplozijo. Nižjega nadzornika obide zona in tudi Dodsu je nekako čudno pri srci, ko prižge Stephenson svetilko na bolj oddaljenem in varnejšem kraji, kamor so prišli. „Ali ste tudi pomislili, gospod Stephen-

son“, vsklikne Moodie boječe, „v kako nevarnost silite? Pustite, za Boga, to predrzno početje!“

„Človeku je tu doli vender le vselej drugače pri srci, kakor ondi zgoraj, kjer se razpenja nad nami sinje nebo“, pravi Dods mehko. „Da govorim resnico, prijatelj, tudi meni bilo bi ljubše, ako opustite početje, katero gotovo poplačate s smrtjo! Vrnite se!“ Dods položi roko na Stephensonovo ramo in ga skuša odvrniti od strašnega početja.

„Naše življenje je zmeraj in povsodi v božjih rokah!“ pravi Stephenson odločno.

„No, torej pa srečno pot!“ vsklikneta oba za njim.

„Srečno!“ čujeta iz ozkega hodnika nazaj.

Pač je trebalo Stephensonu junaške neustrašenosti, da je tvegaj svoje življenje s svetilko ne še izkušeno, le zato, da bi v bodoče drugim varoval življenje. Marsikateri vojščak zastavi svoje življenje, da zvrši junaški čin: Horacij brani, ne da bi se menil za nevarnost, sam proti silnemu navalu sovražnikov ozki

mostič in reši Rim. Vsi domoljubi ponašajo se ž njim. Mucij se ukrade z morilnimi nameni v sovražni tabor in si dá odžagati roko, ko ga primejo; sovražnik se divi njegovim hladnokrvnosti; on reši domovino. Svet visoko čisla take čine in jih bo čislal, ž njimi pa mnogo drugih, kateri so zapisani z neizbrisnimi črkami v zgodovini. Toda večja čast, večja hvala gre podjetju človekoljubja v temni globočini zemlje, človeku, ki tvega svoje življenje na tihem, neopazovan, ne za zemske mogotce, ne za čast, niti za bogastvo, temveč za blagor ubogih delavcev. Srečno pot, pogumni mož!

Stephenson dojde do usodnega mesta, ki je sedaj tako napolnjen z nečistim plinom, da že bližnja okolica kaže množino nabranega plina. Z odločno roko napravi luknjo v deskah, ki so nabite pred hodnikom in drži svojo svetilko v uhajajoči tok. Precej naraste plamen; močno zaplopotá, steklo se napolni do vrha z ognjem ki mahoma ugasne. To pa je, kar je pričakoval bistroumni izumitelj. Veselo se vrne k svojima spremljevalcema in jima pripoveduje, kaj se je zgodilo. Noviž prižge svetilko, in sedaj gresta

moža toliko za njim, da moreta iz dalje videti Stephensonov poskus.

„Srce se mi trese v prsih“, šepeče Moodie, ko se Stephenson zopet bliža nevarnemu mestu. „Morda je plamen prej ugasnil slučajno? Bojim se, da nihče ne uide smrti! Vrniva se!“

„Glejte, glejte!“ vsklikne Dods in kaže na pogubni kraj. Stephenson dá svetilko celo v razpoklino na steni, iz katere žvižgaje uhaja plin. Plamen ugasne precej, kakor prvič. „No, sedaj pa jenjajte to grozno igro, prijatelj“, pravi Dods, ko dospe Stephenson k njima. „Hodili ste dvakrat pravo smrtno pot, sedaj pa pojdite gori na svitlo in vzprejmite slavo, ki Vam gre!“

„Še ne!“ odvrne Stephenson, novič prižge svetilko in pravi veselo: „Zadnji poskus mi je pokazal, da treba še nekaj poboljšati; torej hočem narediti še nekaj poskusov!“ Ne dá se odvrniti. Tudi ta poskus in ž njim več drugih se mu posreči, tako da se ohrabri celo bojazljivi nižji nadzornik in gre s svetilko v hodnik, napolnjen s plinom.

Ko Stephenson sam še marsikaj popravi na ventilu, zvrši drugi dan vpričo mnogih de-

lavcev in nadzornikov še mnogo poskusov z svetilko, ki vsi kažó nepresežno njeno korist. Da bi ne ugasnila, kadar bi visela po strani, postavi mesto jedne več cevij in pri tem si domisli pazni praktik, da bi bilo dobro, če obkroží posodo za olje s tankimi cevmi. Tako povzdigne svetilko do sedanje popolnosti.

Dočim literarno društvo v Newcastle-u, kateremu je Stephenson svojo svetilko izročil v odobrenje, poskuša, koliko je vredna, rabijo jo ne le v Killingworthu, temveč tudi v vseh sosednjih jamah pod imenom Geordy-svetilka. Še čaka Stephenson izreka učenjakov v Newcastl-u, tu se raznese glas, da je iznajdena druga svetilka varnica, in sicer, da je nje izumitelj sir Humphry Davy, učenjak v Londonu. Stephenson hiti takoj v Newcastle k predstojniku literarnega društva, da bi mu razložil to čudno vest. Učeni gospod ga vzprejme jako hladno, dasi je bil prej sladak kot med. Stephenson mu pové vzrok svojega prihoda in ga vpraša, ali je res izumljena še kaka druga svetilka varnica.

„Da, gospod; sedaj ste pač dve svetilki varnici, a gotovo le jeden izumitelj!“ pravi

učeni gospod in posebno povdari tudi zadnje besede.

„Vi torej menite“

„Da je sir Humphry Davy jako učen gospod“, seže mu učenjak v besedo, „in, prijatelj, da brez učenosti tudi ni izumiti svetilke varnice!“

„A moja svetilka je bila vendar prej znana od sir Davy-jeve“, govori Stephenson; „ničevo je torej, ako sumi kdo, da sem jaz morda uporabil iznajdbo onega gospoda“.

„Dragi moj“, pravi ošabni doktor in položi Stephensonu roko na rame, „v sedanjih časih se ne dogajajo čuda, in čudo bi bilo, ako bi kdo brez vseh pojmov o kemiji tudi najpriprostejših, izumil kaj tako važnega. Ako Vam smem svetovati, idite domov, in bodite tihi kolikor mogoče“.

„Kaj ne, da bodo govorili, kakor bi si bil sleparski prisvojil iznajdbo družega, kakor bi se hotel dičiti s tujim perjem? Ne, gospod doktor, tega ne! Za slavo se ne poganjam, a svoje časti si ne dam skruniti; za njo se bom boril z vsem

svetom!“ Stephenson stopi korak nazaj, da se odtegne roki, ki mu počiva na rami v znamenje napačne dobrohotnosti.

„Storite, kar hočete“, odgovori predsednik literarnega društva, „a nobena moč sveta ne opravi nič proti duhu učenosti!“

„Da, če zastopa resnico!“ reče Stephenson in se prikloni.

Globoko užaljenemu možu vre v glavi, ko dospè pod milo nebo. Sto in sto mislij mu roji po možganih in vender se ne more poprijeti nobene. Nobena misel mu ne more pokazati izhoda ali razsvetliti temo, ki preti njegovemu neomažeževanemu delovanju. Nikdar ni hotel trobiti svetu na uho, kaj si je izmislil pazni njegov duh, in sedaj ga napade zavist, zavist onih ljudi, ki bi morali biti pred vsemi vzvišeni nad to najnižjo, najgršo slabost človeške narave! Hudo mu je, ko dospe do samotne svoje hiše: hudo radi ljudi, ki so mu storili toli žalega, kakor še ni čutil nikdar. Toliko pa sklene za trdno, da se hoče braniti z vsemi pripomočki, in če mora biti celo s tiskarskim črnilom. Seveda se prestraši te misli. Kako naj bi dal kaj tiskati, po-

kazati se mnogim tisočem, prepustiti svoje delo in ime občnemu pogovoru, in tako strašno osramotiti svoje nasprotnike! Kajti mislil je otročji, da je vse ono, kar je tiskano, res, in da se dá tiskati le resnica! Pozabil pa je, da je laž hitrejša od resnice!

Za nekaj dni pride Dods k žalostnemu prijatelju in mu izroči nek časopis. „Prinesel sem Vam tu čudno novico! Smejal bi se, da bi počil! No, pa čitajte sami!“

Stephenson čita, a se ne smeje. V časopisu je stalo o iznajdbi nove svetilke varnice, nje vrednost je na vse strani razložena in učeni profesor sir Humphry Davy povzdignen do nebes. Konečno pa je stalo: „Seveda nahajamo zmiraj ljudi, ki hočejo po temi loviti ribe, redkokrat pa se je kdo upal prisvojiti si iznajdbo učenjaka, kakeršen je sir Davy, kakor nek Stephenson. Mož je brez vse učenosti, brez vseučiliščne omike, in to naj ga nekoliko opravičuje, da se je predrznil, varati celo literarno društvo v Newcastle-u. Ker je nizkega stanu, nečemo ga dalje bičati, temveč pomilujemo ga rajši in ga svarimo za vprihodnje!“

„No, Stephenson, kaj pravite na to?“ vpraša Dods in si veselo mane roki.

Stephenson zre še vedno na črke, ki se izpreminjajo v njegovih očeh v male hudičke, skakajoče drug čez drugega in delajoče zoperne obraze.

„Prijatelj, smejte se vender!“ vsklikne Dods in stresne Stephensona za ramo. „Ali so Vam morda vzeli pamet, ti grbasti učenjaki, ki ne vedó, da raste zunaj trava in sije solnce?“

„Tako, prijatelj Dods!“ toži Stephenson. „Vi se lahko smejete, Vaše ime ne stoji tu v listu, in nikdo Vas ne zaničuje. Ves svet pa ima mene za sleparja, in čudim se le, da mi še Vi verujete!“

„Da Vam jaz verujem?“ ponovi Dods začuden in stopi z rokama v žepih k Stephensonu. „Ali veste kaj, Stephenson? Vi ste res brezumni! Kako si morete misliti, da bi jaz in vsi oni, ki so stali zadnje štirinajst dni pod varstvom Vaše svetilke tu doli, sredi gorljivih plinov, brez nevarnosti, kakor da bi ne bilo več „hudobnih“ sap“, da bi jaz in vsi ti, pravim,

verjeli temu čenčanju! Vi ste iznašli svetilko in — mir besedij!“

Stephenson žalostno zmaje z glavo.

„Čemú majete z glavo? To je ravno tako, kakor bi hotel anglešk misijonar spreobrniti h krščanstvu Culukafra!“ jezi se Dods. „Jaz naj, seveda ničesar ne pripovedujem o tem, kar je storil inženir Stephenson tu v okolici Killingworthski, a če molčim, prigovarjal bi ta čmerika sam sebi, da je ukral svojo iznajdbo“.

„Tega ne, prijatelj, a človeku se vender mora zmešati pamet, ako vidi tiskano, kar je izvestna laž!“

„Smešno! Kakor da bi bilo tiskarstvo le za resnico in dobre ljudi! Da pa vidite, kako malo se menijo pametni ljudje za take tiskane marne, hočem Vam le povedati, da Vam izrazijo rudniški posestniki iz Durhama in Northumberlanda svoje mnenje o svetilki varnici z zaupnim pismom in da namerjajo, svoje prepričanje pokazati Vam z gotovim denarjem“.

Ta novica je pravo zdravilo možu, užaljenemu na svoji časti. Hvaležno stisne Dodsu roko. „Vzeli ste mi težko breme od srca!“ pravi.

„Ali veste, da se nisem upal zapustiti svoje hiše, češ, vsakdo mi mora čitati s čela, da sem slepar in berač?

„E, kaj, naj mislijo norci, kar hočejo! Povejte mi rajši, kako bi bilo svetilko najpripravnejši nositi“, odgovori Dods, malone bolj zato, da bi Stephensonove misli odvrnil drugam, nego radi odgovora. Višjemu nadzorniku še doslej ni prišlo na misel, da bi bilo to novo svetilko nositi drugače od stare.

„Na klobuku!“ pravi Stephenson po kratkem premisleku in osupel gleda Dods, ki se mu jame smejati na ves glas. „Seveda, na pokrivalu“, zatrjuje Stephenson gostu, ki še ne more verjeti, da bi to bilo mogoče. Ko mu pa Stephenson dokaže, da bi imel rudar po tem takem dovolj svitlobe, kjer bi tudi bil, da bi ga svetilka ne ovirala pri delu, da bi stala pri vsakem gibanju po konci, spozna Dods novič iznajdljivi duh svojega prijatelja. Takoj zapusti Stephensona, da bi to tudi praktično poskusil. Poskus se posreči, in povsod ga posnemajo.

Iznajdba je bila tako popolna, da so rabili svetilko po vseh jamah v okolici Newcastleja in

sicer tako, da je bilo rudarju ostro prepovedano, hoditi v jamo brez te svetilke na klobuku. Moža pa, ki jo je izumil in tako nesebično prepustil občni rabi, niso mogli pozabiti bogati posestniki rudnikov. Posebno sedaj, ko je bila očrnena njegova čast, postavili so se v bran za njega in za pravico. Shod, katerega skličejo, da rešijo Stephensonovo čast, izrazi se naravnost za razžaljenega izumitelja: Podarijo mu sreberno kupo in veliko svoto denarja v znamenje udanosti svoje. To Stephensonu pomiri popolnem, dasi učeni gospodje še nadalje pripisujejo zaslugo iznajdbe siru Davyju.

Sedmo poglavje.

George Stephenson se sedaj z vso marljivostjo loti poboljšave lokomotive in poveča tudi svojo delavnico. Večje delavnice je bilo posebno treba, kajti nekateri posestniki jam so si naročili pri njem naprav, kakor so bile v Killingworthu. Lordu, čegar last je bil Killingworth, laskajo taka naročila zelo in rad dovoli Stephensonu,

da izvrši dela. Ugodna so bila vsa; vendar se pa niso razširjala tako, kakor bi bilo pričakovati. Nekaj milj od Killingwortha, še celo po imenu niso poznali poboljšane lokomotive, ki je bila novi iznajdbi toliko da ne jednaka. Temu je bila seveda kriva neugodna lega tistega kraja, ki je bil oddaljen od vsake bolj pohojene ceste, in pa tudi skromni značaj Stephensonov, ki je bil vrhu tega premalo vajen peresu in črnilu, da bi mogel bolj širiti svojo idejo.

V Killingworthu so premogovi vozovi v dolgih vrstah tekali sleherni dan sem ter tija in prebivalci so se že privadili lokomotivi ali „železnemu konju“, kakor so jo imenovali. Ali blizu Leedsa so občudovali domačini in tujci okretno lokomotivo nekega tovarniškega posestnika in jo iz zgolj ponosnega domoljubja kazali prišlecem in potnikom kot novo čudo.

Takim tujcem smemo prištevati tudi dva moža, katera sta opazovala ustroj in delovanje lokomotive z razumom in večjim zanimanjem, kakor nam jo vdihne radovednost jednega trenutka. Bila sta to James iz Bromwicha in Eduard Peace iz Darlingtona.

Eduard Peace je bil soposestnik premogovim jamam v Darlingtonu. Že zdavnaj so tamkaj uvideli, da treba prodaji dobljenega premoga mnogo večjega trga. To pa bi bilo le mogoče, če bi pomnožili ceste in jih napeljali v kraje, odkoder bi bilo možno premog spravljati dalje. Od vseh nasvetovanih načrtov je vzbujal Peacejev največjo pozornost. Nič drugrega ni nasvetoval umni mož, nego železno cesto od Darlingtona v Stockton. Tako delo bi bilo velikansko in zdelo se je nezvršno tudi onim, ki so pač uvideli prid take ceste, in bi ga tudi radi uporabili. Ali da bi prevažali osebe in uporabljali lokomotivo, tega ni mislil nihče. To zadnje bi bilo celo nasvetovano delo znamenilo za izmeček najneumnejše domišljije. Dasiravno so majali z ramami in glavami pametni in prepametni ljudje, prosil je vender Peace pri parlamentu dovoljenja za napravo železne ceste iz Darlingtona v Stockton. Sicer mu niso dali precej tega dovoljenja, a zagotovili so mu, da je dobi, če pošlje v parlament svoje načrte in zmere, in če tudi dokaže dovoljno svoto denarja, katere treba, da zvrši podjetje. Bila je torej sedaj njegova na-

loga, dobiti dovolj kapitalistov, ki naj bi ga podpirali s svojim denarjem, naloga, kateri treba več marljivosti in malone ravno toliko razumnosti, kakor izvršitvi one strašne ideje. Kolikokrat je moral bogatašem naštevati dobiček, ki bi jim moral nastati iz podjetja, in če je po mnogem trudu naposled upal, da je svojemu podjetju pridobil društvo, odpali so v zadnjem trenutku malone zopet vsi, in pustili neutrudnega moža samega. Ta pa si ni dal vzeti poguma. Vztrajal je celo tedaj, ko so se odtegnili najbližji udeleženci, posestniki jam sami, katerim bi moralo biti najbolj do tega, da bi uspešnejše prodajali premog. Ti posestniki so se celo sovražno upirali njegovim namenom. Naposled se mu po nepopisnem trudu vendar posreči, da nabere potrebnega denarja pri nekaterih brodarjih v Stocktonu in svojih prijateljih, nekaterih bogatih stiskačih. Zaničljivo so imenovali to društvo „beraško kompanijo“, predlagano železno cesto „beraško cesto“ in norce vse one, ki so se pri tako nespametnem podjetji vdeleževali tudi le z jedno šestico.

Jeli so meriti zemljo, napravljati račune in ukrepati to in ono, kako bi dobili od parlamenta dovoljenje za napravo železnice. A sedaj se jame stvar z nova ustavljati. V parlamentu namreč niso bili kaj naklonjeni železnim tirom, odkar je država ob svojih troških pospeševala Mac Adamov *) tlak in ga skušala v obče uvesti. Vrh tega so jeli cestni uradniki na vse pretege kričati proti predlaganemu podjetju, češ: železni vozovi bi škodovali cestnim napravam, morda jih celo uničili, in več takega.

Peace naposled čez tri leta — leta 1821 — dobi dovoljenje; a glej! Sedaj, ko misli, da so vse zapreke odstranjene, ko skliče družbo, ustanovljeno za izvršitev železnice, da bi nabrala potrebno vsoto, nastanejo novič tako mnogobrojne dvombe o najpriležnejši napravi ceste in njeni koristi, da je neutrudni podjetnik ravno tako daleč od cilja, kakor spočetka. Posebno pa plaši društvenike to, da bi morali kupiti zemljo za železno cesto: „Ako se podjetje ponesreči, pridemo vsi,

*) Po Mac Adamu imenuje se tlak, ki se tvori iz majhnih, robato obtolčenih kamnov.

kar nas je, na beraško palico!“ pravijo oprezni stiskači. Seveda skuša Peace društvenike prepričati o velikem dobičku, katerega bi jim napravila taka železnica, in jih pridobiti za se; a brezvspešno. „Kdo nam je porok za uspeh?“ odgovarjajo mu. „Bolje shranjeno jajce, nego sneden vol!“

Naposled se utruji tudi najneumornejši človek. Peace se naveliča prepričevati in pregovarjati; sleherni naklep se mu vidi uničen, sleherni trud odveč. Varan v svojem upu, jezen na tega in onega bogatega stiskača, ki ga je popustil, hodi deževnega jesenskega dne po svoji sobi in si riše v mislih napravljeno železnico z vsemi njenimi koristimi in dobički, poleg nje pa bogataša z neizpraznivimi vrečami denarja, katere je vsikdar voljan odpirati. Iz takih in enakih prijetnih misli, s kakeršnimi si more sladiti človek najgrenkejše izkušnje, vzbudi ga močno trkanje na vratih.

Bralec pričakuje gotovo bogataša z velikanško omaro denarja, katere ne more vleči deset slonov. Žal pa mi je, da mu takega ne morem predstaviti, kajti taki ljudje so strašno redki;

pri nas v Evropi jih ni, in v Aziji, kjer je pravo za pravo njihova prvotna domovina, zastareli so bajè. Torej ne kak Nabob, ampak v sobo Peacejevo stopita George Stephenson in višji nadzornik Dods.

Peace misli na prvi pogled, da iščeta dela in ju nekoliko kratko povpraša po njihni želji.

„Slišali smo, da namerjate napraviti železno cesto od Darlingtona v Stockton“, jame Stephenson.

„In prišla sta semkaj iskat dela!“ izpolni Peace. „Žal mi je, da je bil Vajin trud odveč!“

„Dela ne iščeva, gospod Peace“, pravi Dods. „Ta gospod tu je Stephenson, višji inženir pri Killingworthskih jamah; moje ime je Dods in sem višji nadzornik pri istih jamah“.

Peace se prikloni. „Torej kaj je privodilo gospoda k meni?“ vpraša dosti uljudnejše.

„Moj prijatelj Stephenson je jako izkušen v tem, kako treba polagati železne tire“, nadaljuje Dods; „in meni, da bi Vam utegnil koristiti“.

„Tudi naju je gnala radovednost“, pristavi Stephenson, „da se seznaniva z velikanskim načrtom in deli, ki se tičejo železnice“.

„Hvaležen sem gospodoma“, pravi Peace, „a celo podjetje preti izginiti kakor voda v gobi“.

„Slišal sem, da je svet že izmerjen“, pravi Stephenson, „in vender naj bi ne začeli dela?“

„Ker vaju tako močno zanima moj načrt, prosim vaju, sedita in oglejta si načrte in izmerjenja. Če je tudi toli dolgo gojena in negovana misel sedaj toliko da ne pokopana, vender se rad pomenkujem o nji in v upu, ki me je tako dolgo navdajal. Peace vzame iz pisalne mize cel kup aktov in mnogo načrtov, katere razgrne pred Stephensonom. „Tu je izmerjenje, tu troški, tu razprave v parlamentu, tu pogodbe in zapisniki družbe, ki se je ustanovila za izvršitev železnice, ki ima pa žalibog več denarja v omari, nego razuma pod pokrivalom“.

Peace razlaga sedaj korist železnice, in dokazuje, kako bi bilo ž njo mogoče na različnih krajih oddajati premog. Posebno na konci železnice v Stocktonu bi prazne ladije za utežo lahko jemale premog mesto peska in sploh bi taka železnica brez dvojbe koristila prebivalcem vse okolice.

Stephenson pazno posluša to razlaganje in prebira različne listine: „Kaj pa je krivo“, vpraša naposled, „da je tako rano uničena ta stvar?“

„Kakor vidite, naj bi šel železni tir po cesti od Darlingtona v Stockton, in kjer bi to ne bilo mogoče, tik nje. Cestno oskrbnništvo in bližnji posestniki, katerih lasti se dotika železnica, pa zahtevajo nerazmerno visoke svote za potrebno zemljo, in to je, kar je društvo toliko da ne razpršilo“.

„Jaz ne umejem“, govori Stephenson, „zakaj bi napeljali železnico po cesti ali tik ceste, ker bi lahko prihranili nad deset tisoč funtov, ako bolje zvodite železno cesto“.

„In kako bi jo bilo zvêsti po vašem mnenji?“ vpraša Peace in se neverjetno nasmehne.

Stephenson dokaže na zemljovidu, kako bi se dala železnica okrajšati za več milj, če se oddalji od predlaganega pota, kako bi se glavne postaje vendar le dotikale železnice in bi bil celi terrains ker ravnejši, mnogo bolj ugoden za napravo; kako bi se na ta način rezala cela

polja nerodovitne zemlje, ki bi se dala dobiti ali zastonj ali za majhne svote.

Peace si nastavi pest pred čelo in svojega gosta z občudujočim pogledom ogledovaje vsklikne: „Goddam! Prav govorite, gospod! Toda, kdo uveri te trde računarje? Bolje bi se bilo peljati na severni tečaj in poučevati kite!“

„Čujte, gospod!“ pravi Stephenson z nasmehom. „Moj sin je prinesel nedavno knjigo, katero je spisal zelo učen mož, Lavater po imenu. Ta učenjak uči umetnost, kako moremo človeku brati s čela, kakega duha je. Pečal sem se s to umetnostjo sem ter tija in sem natanko opazoval vsako glavo, katero sem ugledal. Verjeti mi smete torej, gospod, da nekaj umejem o tem, In ko sem bil sedaj drzen, da sem ogledoval Vaš obraz, uverjen sem, da ste ravno Vi pravi mož za to, pregovoriti najzabitejšega človeka“.

„Ho, ho, prijatelj! Vi se šalite!“ vsklikne Peace veselo. „A v meni se niste motili, sir, če obečate zmeriti železnico po ceni, da se društvo ne zbega že naprej“.

„Seveda!“ pravi Stephenson in poda Peaceju roko čez mizo. „Železnico sam zmerim toliko

da ne zastonj, in v štirih tednih bo vse gotovo. Saj Robert lahko pomaga“.

„To je pač prav lepo“, reče Peace in se nasmehne nekako pomenljivo. „Imam Vas za vse-skozi poštenega moža, tudi brez Lavatra, kajti poštenost Vam gleda iz oči, a jedno muho imam vender le!“

„Namreč?“

„Namreč ne morem si razložiti, kaj Vas tako zanima, da hočete, sami itak ne bogati, celo žrtvovati, da bi se izvršila železnica“.

„Sir, mene železnica morda bolj zanima, nego Vas“, odgovori Stephenson, „in tega tudi ne prikrivam. Kakor že rečeno, jaz sem izurjen mašinst in sem napravil s svojim prijateljem Dodsom tovarno za mašine. Torej nič drugega ne namerjavava, nego izdelani železnici napraviti potrebnih lokomotiv“.

Stephenson molči, in Peace? No, ta tudi molči in ga ogleduje, kakor bi bil morsko čudo. „Gospod Stephenson“, pravi po daljšem premolku, „komaj si upam misliti, da se z menoj šalite, a vender ne vem, kaj hočete reči s tem“.

Stephenson razlaga, da misli po železnici vozove ne s konji, temveč le z lokomotivami prevažati; pripoveduje, da je že nekaj lokomotiv napravil, katerih vsaka je vredna več nego petdeset konj in da te lokomotive kaj izvrstno nadomeščajo konje v Killingworthu.

„Gospod Peace“, pristavi Stephenson naposled, „ako morete dognati, da bi meni prepustili polaganje tirov in sploh zidanje vse ceste, tedaj sem Vam porok, da ne bo treba konj, in da bo imelo društvo velikansk dobiček“.

Peace neverjetno pomaje z glavo.

„Vi ne verjamete, da je moj načrt dober!“ pravi Stephenson, videč neverjetni obraz gospoda Peaceja. „Dobro, pridite v Killingworth in pogledjte, kaj zmore storiti mašina. Videti je toliko, kakor verjeti!“

Po še natančnejših razlagah Stephensonovih in Dodsovih obeča Peace, da obišče naša prijatelja v Killingworthu ter da si hoče ogledati prečudno mašino. „Ako boste“, zatrjuje Peace pri slovesu, „kar se dostaje Vašega obečanja, mož beseda, potem Vas zagotavljam, da ste pre-skrbljeni za vse življenje“.

Peace napne sedaj novič vse sile, da bi izginolo zanimanje za železnico zopet oživil.

Posreči se mu.

Ko se še o zmožnostih in značaji Stephensonovem do dobrega prepriča, izroči njegove misli ravnateljstvu in predlaga, da bi ga nastavili. Gospodje torej sklenejo, povprašati Stephensona, kako méni izvršiti že gotovi načrt. Dalje naj jim tudi razloži, zakaj bi bilo pomakniti železnico od glavne ceste in kako bi jo bilo zboljšati. Vrhu tega naj jim primeroma naznani troške.

Peace sporoči to veselo novico Stephensonu v pismu, ter ga konečno, kar se tiče troškov, prosi, naj štedi, kolikor more. „Da Vam povem kratko“, sklene pismo, „mi želimo od Vas, da delate pri merjenju, troških in računih, tako marljivo in varčno, kakor bi bilo podjetje Vaše“.

V odgovoru, v katerem sicer o lokomotivi ne stoji nijedna beseda, stavi Stephenson kaj ugodne pogoje in si ume sè svojim kratkim, a jasnim poročilom društvo tako pridobiti, da mu izroči novo merjenje.

Dasi je slabo vreme, potje razmočeno po dežji in močvirja polna vode, jame Stephenson z jednim pomagačem in svojim sinom Robertom, ki mu je služil za verigarja, *) meriti zemljo, in izvrši svoje delo z majhnimi prenehljaji v šestih tednih. Vspех tega merjenja, o katerem napiše Stephenson obširno poročilo, jako ugaja podjetnikom. Le nekaj ni všeč nekaterim gospodom: to namreč, da govori Stephenson o uporabi lokomotive, katerega imena še gotovo niso slišali nikdar. Pomenljivo majó z glavami, in jamejo dvojiti o varnosti njegovega mnenja. Vender pa sklenejo, zaukazati Stephensonu, naj si pripravi tvarine za grajenje železnice, sklene pogodbe vsake vrste in najame delavcev, da bi začel napravljati železnico na tistih mestih, kjer se ujema njegov načrt s prvotnim, že dovoljenim po parlamentu. Med tem pa hočejo od parlamenta dobiti dovoljenja za predrugačeno pot. Peaceju naroče, naj dobi to dovoljenje.

*) Verigar imeuuje se tisti, ki pomaga inženirju z verigami meriti svet.

Predno prosi Peace v parlamentu dovoljenja, pregovori jednega od najbogatejših društvenikov, da gre ž njim k Stephensonu v Killingworth.

Gospod Stiper je bil nekoliko len in trebušen gospod, ki se je bal vsacega truda ravno tako, kakor majhnih grižljejev. Toda, ko mu gospod Peace pri gorki peči njegove sobe prijetnosti malega potovanja tako ljubko naslika, da se mu ne more gospod Stiper dalje ustavljati, ukrene nekega mrzlega zimskega dne debeli gospod nekaj, kar se je zgodilo v njegovih mlajših letih le dvakrat: Na začujenje svojih radovednih sosedov sede v tisto rumeno namazano omaro, katero imenujemo poštni voz. Dobro zavit v debelo kožuhovino, maje všečno z glavo in prvo četrt ure se mu godi prav dobro; če mimogredoči majó z glavo, obstajajo in zro za vozom, mane si gospod Stiper veselo roki. A skoro so potnikom zadnje hiše Darlingtonu za hrbtom, in pred njimi se razprostira velika in v takem letnem času pusta ravan, po kateri le tu in tam stojé kake hiše, mlini ali gola drevesa. „Ne zamerite gospod Peace, koliko imamo še do Killingwortha?“ povzame naposled gospod

Stiper besedo. „Mislim, kakih osem do deset milj!“ odvrne oni. „Hm“, zagode gospod Stiper, zavije se še bolj v mehko suknjo in se dolgočasno nasloni v kot. Doslej se je pomikal poštni voz po macadamizovani cesti še precej hitro in mirno dalje: Sedaj pa zavije po stranski poti, ki ovira hitrejšo vožnjo, kajti zvožena je in popolnoma razmočena od obilega dežja. Kakor polž leze pošta dalje in pretresa svojo vsebino na vse pretege. Vselej, kadar gredo kolesa čez kamen, bati se je krepkega udarca. Da čestokrat gre voz celo tako postrani, da bi ne bilo čudno, če bi se prevrnil. Umevno je torej, da gospod Stiper od strahu prelije nekatero kapljo pota, in ko na večer izstopita pri neki krčmi, zaklinja se, da ne potuje nikdar več. Treba vse Peacejeve umetnosti v pregovarjanji, da pregovori svojega spremljevalca drugi dan, naj svojo osobo še jedenkrat izroči poštnemu vozu. Ali tega dne je še slabše. Konji so skoro tako utrujeni, da morajo počivati v vedno krajših prestankih, in naposled dé voznik, da ne more več dalje in da konje spreže. Rada ali nerada, naša potnika morata zadnji dve miljli do Killingwortha premeriti peš. Kakor od

batov obtolčena prideta umazana in sèstradana v Killingworth, ko se je mračilo. Takoj gresta proti Stephensonovi hiši, katero jima pokaže mimogredoč deček. Žena Stephensonova jima odpre; Stephenson je bil namreč že nekaj let oženjen drugič z Elizo Hindmarshovo, hčerjo sosednega najemnika. Vljudno povabi tujca v gorko izbo in jima gre pripravljat nekoliko večerje.

Dočim naša potnika čakata Stephensona in njegova žena zunaj v kuhinji kuha in cvrè, imata dovolj prilike, da si ogledata izbo. „Odkar sem v tej zakajeni vasi, znižala so se zelo moja pričakovanje glede Stephensona“, zašepeče gospod Stiper. „Tudi ta preprosta hiša sè svojo skromno opravo ne priča baš, da nama je opravititi z gentlemanom“.

„Kdo ve!“ govori Peace. „Vid, kakor veste, pogosto vara človeka“.

„Ti leseni stoli, ta surova miza! Niti mehkega naslonjača ni! Ne, ne, zagotavljam Vas, nič ni nič!“ zatrjuje gospod Stiper in nadaljuje svoje opazovanje. „Ako bi ne bilo tega nesrečnega potovanja, kar obrnil bi se!“

Zdajci stopi Stephenson, vračaje se iz jame v svoji delavni obleki v hišo. „To je lepo!“ pravi in poda svojima gostoma roko, „da sta prišla gospoda v ta skriti kotiček zemlje. Da sta mi zdrava!“

Soproga prinese na mizo preprosto večerjo, katero pa lačna gospoda kaj hitro pospravita. „No gospod Stephenson, kaj je z Vašo lokomotivo?“ vpraša Peace po končanem obedu.

„To si gospoda utegneta ogledati vsako trenutje in ako hočeta še nocoj potovati v Willington-Quay, ponuja se Vama v jedni uri ugodna prilika; v tem času odide namreč tja premogov vlak!“

„Za božjo voljo!“ vsklikne gospod Stiper prestrašen, ko čuje o potovanji. „Zabole me kosti po vsem životu, ako le čujem besedo potovanje!“

„Seveda, ker ste dva dneva sedeli na poštnem vozu, to je toliko, kakor da bi se dali bičati, in vrh tega še naklestiti!“ zatrjuje Stephenson. „Jaz sem moral dosta potovati po deželi, to se pravi, zmeraj peš. Prvič sem sédel na poštni voz lani, ko sem se peljal k Vam, gospod Peace.

Tedaj sem sedel na kozlu zastonj, kajti kedo more toliko poštnine plačati? A drugič se ne peljem niti brezplačno, nikar pa da bi plačal. Peš ali jež, to je še najboljše potovanje, dokler namreč, gospoda moja, nimamo železnic z lokomotivami med posameznimi kraji.“

„Torej menite“, vpraša Peace, „da bi lokomotiva mogla prevažati tudi osebe?“

„Zakaj ne? Ali so težje od premoga?“ odgovori Stephenson in prikima z glavo. „In potem taka vožnja ne trese in ne suje: pot je tako lahka, da je ni čutiti.“

„Krasno!“ vsklikne Stiper zaničljivo; „ako bi le to ne bila izmišljena basen!“

„Katero skoro vidite uteleščeno, kako se pelje mimo Vas“, reče Stephenson.

V takih in enakih pogovorih jih zmoti rudar, ki dojde prosit Stephensona, naj bi pustil, da se pelje njegova bolna žena na premogovem vozu namenjenem v Willington-Quay. Tam je spreten zdravnik, in žena njegova že komaj prenaša bolečine. Stephenson dovoli, in tudi naroči možu, naj vlaku pripne zadaj prazen voz, kjer utegne bolnici napraviti mehko ležišče.

Osupla poslušata tujca ta pogovor in gospod Stiper je toli radoveden, da sedaj sam sili, naj si gresta ogledat to čudno napravo. Ko pa lokomotiva sama prižvižga po tiru in se dá voljno, slušajoča lahnemu pritisku vodečega mašinista, pripeti pred dolgo vrsto pripravljenih voz, nima besed, da bi izrazil svoje začudenje. Videč, kako brezskrbno stopajo vanje delavci, ki so se pač že več nego stokrat peljali na njih, uboga naposled prigovarjanju Peaceja in stopi k Stephensonu na lokomotivo. Čez dve uri se vrnejo v Stephensonovo hišo. Oba tujca, zlasti gospod Stiper, uverila sta se toli o vrednosti nove lokomotive, da se Peace ne mudi kar nič in Stephensonu v imenu društva izroči grajenje železnice iz Darlingtona v Stockton. Spoznal je namreč tudi on, da bi bilo mogoče po predlagani cesti voziti z lokomotivo, in da bi bil to nov in velik napredek. Obečal je torej v parlamentu prositi tudi dovoljenja, da bi smeli uporabljati Stephensonovo lokomotivo.

Osmo poglavje.

Druzega dne gre Stephenson k lordu Wharencliffeju, da mu objavi novo svojo službo in prosi potrebnega odpusta.

„Vajen nisem, da bi koga prosil službovanja“, pravi lord, gugaje se v stolu; „mislim pa, da plačujem svojim delavcem toliko, da smejo biti zadovoljni. Ker ste Vi res izvrsten človek, zato se zanimam za Vas in Vas svarim; ne vzemite pri kaki družbi kratke službe, ki je seveda boljša od Vaše dosedanje. Toda kadar dokončate svoje delo v Darlingtonu, kam greste potem? Pomisliti Vam je, da niste obiskovali šol, in da ne morete skazati spričal, s katerimi bi potrdili zmožnosti svoje. Človek, ki si je nabral zmožnosti in znanstva svoja pri ognji mašine, ne uživa pravega zaupanja in težko bi dosegli službo kakor tu. No, kaj pravite na to?

„Pamet je vsakemu svetovalka, visokost!“ odgovori Stephenson vljudno, a z glasom, ki priča o njegovi trdni volji.

„Tako, tako!“ zamrmra lord in si potegne z belo roko po čelu. „Jaz bi le rad vedel, kakšna je pamet, ki bi Vam svetovala“.

„Več let že premišljam in delam nato, kako bi izumil mašino, ki bi olajšala prevaževanje premoga. Sedaj sem prepričan, da sem prišel do svojega cilja. Misel mi je draga, kakor dete materi in neobhodno potrebno se mi vidi, da jo zvršim, kajti važna je za vse moje bodoče duševno delovanje.“

„Oh, tako!“ pravi lord zaničljivo. „Vi hočete spraviti med svet tisto — no, kako že imenujete omaro, katero ste tu naredili?“

„Visokost ne mislite preprijazno o moji lokomotivi; a jaz vidim v duhu, kako v popolni svoji podobi izvršuje naloge brez primere“.

Lord zmaje z glavo in zre zamišljeno skozi okno. „Ni mi ljubo, da se tako trdovratno pečate s svojo mislijo, celo smilite se mi, kajti dovolj grenkosti Vam še prinese namera Vaša. Ali slabega Vam ne želim, zato Vam povišam plačo za toliko, kolikor dobite pri društvu. Sedaj pa idite po svojih opravilih!“ Lord migne z roko v znamenje, da je Stephenson odpuščen. Ta pa ostane

nepremakljiv pri vratih. Začujen ga pogleda lord. „Kaj pa še hočete?“ vpraša ga in vzame v roko knjigo, v kateri jame čitati.

„Teško mi dé“, pravi Stephenson, „da se ne morem poslužiti Vaše dobrote, ker nočem, da bi me zmatrali za nehvaležneža. In vender moram slušati svojemu notranjemu nagibu; moj sklep je neomahljiv!“

„Čudni mož!“ mrmra lord. „Torej idite. Vaša služba tukaj Vam ostane, dokler ne končate svojega dela v Darlingtonu. Želim Vam mnogo vspeha!“

Stephenson se prikloni in gre.

Jedini človek, ki je mogel vsaj nekoliko podpirati podjetnega moža pri njegovem velikanskem podjetji, bil je njegov lastni sin. Šolo v Newcastleu zapustivši, prišel je Robert v osemnajstem letu h gospodu Dodsu v pouk, kjer je služil tri leta za nižjega nadzornika v West-Morskih jamah. Vsak večer sta se oče in sin zanimivo pogovarjala, sosebno o tajni moči Stephensonove lokomotive, ki je sleherni dan kaj vrlo opravljala svoje delo med Killingworthom in Willington-Quayom. Za to stvar je bil sin skoro bolj

navdušen, nego oče sam, in tega je sijajno pričakovanje o nekdanji slavi njegove lokomotive tudi navdušilo.

Tehnična omika sinova se je zdela očetu nedostatna in zategadel ga je poslal na vseučilišče v Edinburgh. Tukaj je bil John Wigham, katerega se bralec gotovo še spominja kot dobrohotnega učitelja Georgeovega, vrl nadzornik Robertovim študijam. S tako ljubeznijo in tako marljivostjo se jim je udal Robert, da se je naučil v pol leta več, nego marsikateri dijak v treh letih. Kajti med mnogimi, ki so skušali napraviti z odliko izpit iz računstva, bil je Robert jedini, ki je prejel častno darilo. A ne le časti, pridobil si je tudi toliko denarja, da so bili troški njegovi v Edinburghu popolnoma poplačani.

Zapustivšemu vseučilišče v Edinburghu ponudila se mu je v kratkem dobra služba v nekem ameriškem zavodu za obrtnijo, in že se je napravljal na pot, kar je Darlingtonsko društvo izročilo njegovemu očetu napravo železnice. Da bi vstregel očetovi želji, kakor tudi svojemu lastnemu nagibu, pustil je Robert Stephenson službo v novem svetu, hoteč očetu pomagati pri delu.

Začetkom leta 1823. jame Stephenson s pomočjo svojega sina in nekaj izvoljenih delavcev graditi železnico. Z nivelirsko tehniko v roki je Stephenson od ranega jutra do poznega večera pri delu; vsak korak nove ceste zmeri sam, vsako bruno položé pred njegovimi očmi v tla. Težavnost nad težavnostjo, druga večja od druge, mučijo neutrudni duh Stephensonov. Zapreke ovirajo delo, na katere nikdar mislil ni, katerih nikdar ni slutil. Kadar poneha delo v večernem mraku, posaja neumorni Stephenson pri mali oljnati svetilki v sobi, katero mu Peace v svoji hiši prepusti in misli na nove iznajdbe in načrte, s katerimi bi preprečil ovire. Razun tega mora pregledavati račune, pisati liste, čitati došla pisanja, sklepati pogodbe in izplačevati denarje. Temu vsemu bi trebalo cele moževske moči. A vender misli na svojo lokomotivo, kako bi jo povzdignil do one popolnosti, kakeršno si riše v svojem duhu. Do pozno v noč čuje na postelji, misli in naklepa. In prvi je zopet na polji pri delu. Požirek mleka in košček kruha v kaki kmetski koči, časih morda tudi priprosto kosilo pri tem ali onem najemniku, mu

zadošča popolnoma, in kjer je le jedenkrat gost, tam ga vzprejmó drugič z odprtimi rokami. Kogar ljubijo otroci, tega ljubijo tudi odrastli ljudje, ako niso že nepoboljšljivi. Vsi otroci pa z veselim hrupom pozdravljajo šaljivega strijca, ki ve toliko lepih iger in še lepših pripovedk. Vedno veselega srca preganja pustost iz hiše, kamor je povabljen; sedaj pripoveduje svoje zgodbe iz onih časov, ko je krpal v Jollys-Clodsu delavcem obutala, popravljal pohabljene ure in vrezoval oblačila, sedaj jih poučuje s svojo bogato izkušnostjo. To vse pa tako, da ga mora tudi najneprijaznejši človek poslušati z veseljem.

Velike so težavnosti in zapreke prvo leto, a delo vendar vrlo napreduje, in ni se bati več, da bi spodletelo podjetje. Še jedno leto, in delo je končano. Skrbeti je torej Stephensonu za dve stvari, da izvrši svojo misel, namreč uporabo lokomotive. Prvič mora lokomotivo tako popolniti, da bi nihče ne dvojil o njeni vrednosti, in drugič pri društvu vzbuditi zanimanje za lokomotivo; ali oboje ni neposredno v njegovih rokah.

Kar se dostaje prve točke, izvršiti je tem težje popolno lokomotivo, ker izdelujejo vse mašine, narejene po njegovih risarijah, navadni rokodelci. Že zdavna je uvidel Stephenson, da ne izdelujejo strojev v njegovi delavnici tako natančno, kakor bi bilo železi; ali baš tega je trebalo, da se poveča moč lokomotivi. Da bi uresničil svoj uzor, moral bi ustanoviti novo tovarno za mašino, in preskrbeti spretnih delavcev, to mu je jasno kot beli dan. A toliko troškov ne zmore.

Še neugodnejša pa je druga točka: vzbuditi zanimanje za svojo namero, kajti pomisliti je, kako so deležniki dvojili o zdravi pameti Stephensonovi, zvedevši o iznajdbi lokomotive njegove.

Svoje misli pove Stephenson gospodu Peaceju, pričakujoč, da mu ta ponudi svojo pomoč. A Peaceju je konečno vse jedno, ali vozi po železnici s konji ali z lokomotivo. Dosegel je svoj načrt, da so namreč napravili železnico, za drugo se ne briga.

Tako torej je Stephenson osamel.

Ko so imenitnega naravoslovca Newtona povprašali, kaj ga je privedlo do njegovih važnih

iznajdeb, odgovoril je: „To, da sem vedno na to mislil“. Tako so izumili malone vse iznajdbe, namreč z vednim mišljenjem na ono stvar.

Čem bolj pa je Stephenson uverjen, kako koristna je njegova iznajdba in kako potrebno je, da jo izvrši, tem marljivejše premišlja, kako bi odpravil zapreke. Seveda mislimo večkrat, da je vse premišljanje zastonj, a potem nam dojde v pravi uri svetel žarek, ki razsvetli noč in nam pokaže pravo pot, za katero ugledamo daleč tam v daljavi svoj cilj.

Nekega dne dojde Stephenson v samotno kmetsko hišo, stoječo dobro uro pod Darlingtonom tik reke Tees, ki se ondi izliva v severno morje. Bila je navada, da so brodarji, ki so hoteli v Darlington, v tej hiši ostajali, sosebno, če jim je neugoden veter nagajal. Pri kmetu, ki je imel kar zalogo vsake vrste žganj, krepili so se nekoliko od težav krajše ali daljše poti po morji. V veliki sobi najde Stephenson dva mornarja, sedeča pri močnem grogu in holandskem duhanu, katerega pušita iz kratkih ilastih pip. Oba se jezita radi zapadnega vetra, ki jame vselej takrat vleči, kadar hočejo v ta ničvredni

Darlington. In kakor ni to nič nenavadnega pri ubogih Adamovih otrocih, kadar jim ne gre vse po volji, jameta ta mornarja razgrajati o božjem stvarjenji. Božja modrost in previdnost ni storila prav, da je postavila Darlington in premo-gove jame štiri milje od morja, mesto tik izliva reke Tees. Stephensonu, ki je pri svojem kozarci, nema priča temu pogovoru, šine mahoma misel v glavo, če bi ne bilo na tem mestu napraviti skladišča za premog. Ladjam bi ne trebalo po težavni poti proti reki jadрати v Darlington in nato zopet nazaj, kar čestokrat mnogo stane. Na ta način bi bil premog za kupca dokaj cenejši in izvestno bi se povišala trgovina s premogom.

Stephenson poizve pri brodarjih globočino vode in jih povpraša, če bi se dalo tu napraviti skladišče za premog in pristanišče za ladje. Ko se še na svoje oči prepriča, da je res, kar sta mu objavila brodarja, bavi se na poti proti domu z velikanskim načrtom, ki bi mu pomogel, da bi izvršil svoje namene, kar se tiče lokomotive.

Druzega dne se vrne h kmetu in kupi od njega 20—30 oralov zemlje, ki je radi neugodne lege ob reki in morji jako močvirna in nerodo-

vitna; kupi jo torej za malo denarja. Ob enem pa pové kmetu, da hoče kupiti od njega vse posestvo, obsezajoče 500—600 oralov, in kmet mu mora obečati, da v prvih petih mesecih nikomur ne proda ničesar, nego le njemu.

Gospod Peace ni ravno najboljše volje, ko pride na večer George Stephenson k njemu. Izgubil je precej pri nekem podjetji in zdaj toži prijatelju o svoji nezgodi. „Le še jeden tak udarec in izgubljen sem!“ vzdihne ter pritisne vroče čelo na steklo.

„Gospod Peace, jaz seveda ne vem dosti o tem čudnem kupčevanju z denarjem“, pravi Stephenson, „a vidi se mi zmiraj, da je igra, pri kateri le jedna številka prinese srečo ali nesrečo. Ako se steče dobro, dobljena je igra; toda z denarjem dojde tudi nesrečna želja po večjem dobičku. Ako ne zametujete mojega sveta, pustite nespametno igranje!“

Peace zmaje žalostno z glavo. „Ni mogoče, preveč sem zabredel vanje. Prej moram še poravnati izgube!“

„To je seveda vselej prazno upanje nesrečnih igralcev“, pravi Stephenson. „Še je-

denkrat, pustite tako kupčevanje in rešite vsaj to, kar še imate!“

„Vi lahko svetujete, kajti Vi sodite po svojem razmerji“, odgovori Peace jezno. „Ako bi tako malo potreboval, kakor Vi, potem bi bilo res prav, kakor pravite. Kako pa naj živim družino svojo, ki je vajena blesku in krasu? Kako naj poplačam vse ono, kar moram, da me ima svet za bogatega moža, da si pridobim zaupanja? S kratka, jaz nisem dovolj bogat, da bi sedel s prekrižanimi rokami; zaslužiti moram denarja, mnogo denarja!“

„In glejte, torej Vam prihajam baš prav“, vsklikne Stephenson. „Prinašam Vam ključ do denarnega zaboja; treba je le, da ga vzamete in odprete zaboj!“

„Kje pa je ta zaboj?“ vpraša Peace presenečen.

„Tik izliva reke Tees, v onih petsto oralih zemlje, katere sem kupil!“ odgovori Stephenson.

„Zakaj pa sami ne izkopljete zaklada? Pa se menda vendar ne bojite denarja?“ vpraša Peace s smehom.

„Tega ne“, pravi Stephenson, „ali jaz ga ne morem izkopati tako lahko kakor Vi ali kdo drugi ud železničnega društva, in zato ponujam to kupčijo Vam, ki naj več uplivate na društvo.“

„To se mi zdi kaj čudna kupčija!“ reče Peace, ki je doslej Stephensona le površno poslušal. Sedaj pa se obrne k njemu.

„Sijajna kupčija, sijajna, gospod Peace!“ odvrne Stephenson. „A kdor se je hoče lotiti, obljubiti mi mora, da mi posodi tisoč funtov šterlingov ali še bolje, da z menoj ustanovi tovarno za lokomotive.“

„Aha“, smeje se Peace, „torej tudi špekulacija!“

„Gotovo, toda na trdnejši podlagi od Vaše, gospod Peace!“ méni Stephenson.

„No, torej govorite!“ vsklikne Peace; zanimati ga jame ta pogovor.

Stephenson pripoveduje, kako mu je prišla pri pogovoru brodarjev misel, podaljšati železno cesto iz Stocktona v Darlington do izliva reke Tees, in na tem mestu napraviti skladišče za premog. Tako bi ladije prihranile mnogo časa in jemale premog rajši tu nego drugod, kajti

pristanišče je samo po sebi ugodno tako, da boljše biti ne more. Darlingtonski premog bi torej spečevali tako, kakor še nikdar, in ker bi izloženo blago lahko po železnici spravljali v deželo, nastalo bi tam, kjer stoji sedaj slaba kmetska hiša, skeraj mogočno pristanišče in s pristaniščem seveda tudi veliko mesto.

Peace se čudi Stephensonovi zgovornosti, ki je kar v ognji, kajti tako je prepričan o istini svojih mislij.

„Tisti zaboj z denarjem že slutim“, pravi Peace, „toda ali bo tudi napolnjen?“

„Napolnjen? Napolnjen do vrha z največjimi bankovci!“ pritrди Stephenson. „In tu imate ključ! Recimo, Vi ali kdo drugi, ki ima dovolj podjetnega duha, kupil bi zemljo ob reki Tees pri izlivu in bi na to pregovoril železniško društvo, da bi železno cesto do tja podaljšalo; torej bi ona kupljena zemlja skoro imela neznansko vrednost. Kajti kjer je tako živahna kupčija, tam nastane takoj zbirališče ljudij vsake vrste: delavcev, rokodelcev, kupcev in trgovcev in kar je družih. Zidati si morajo hiše, železniško društvo samo mora precejšen kos zemlje imeti, isto tako

posestniki jam za skladišče premoga, trgovci za skladišče blaga in tako dalje s kratka vsaka stopinja zemlje je vredna zlata.“

„To je vse morda še preveč res“, pravi Peace, „a kdo ve, ali bi železniško društvo hotelo uvideti dobiček in zidati železnico? Ako ne, nakopal si je posestnik toliko sto in sto oralov zemlje na reki Tees smrtno njivo, kamor naj se dá zakopati čim preje, tem bolje!“

„Prav pravite, gospod Peace“, pritrди Stephenson, „in radi tega jaz te kupčije tudi ne morem skleniti, to more le oni, ki toliko upliva na železniško društvo, da je pregovori, naj podaljša železnico do onega kraja. Temu pravi mož ste Vi, gospod Peace!“

„Jaz ne, prijatelj“, odgovori hitro Peace. „V tem trenutku nimam ni toliko denarja, da bi mogel kupiti nekaj sto oralov zemlje, kako pa še le zadoščati Vašim pogojem.“

„Morda bi bilo poskusiti z gospodom Stiperjem?“ svetuje Stephenson. „In sedaj“, nadaljuje, „govoriva o mojem razmerji, to je o lokomotivi. Gospod Peace, ako bi Vi z menoj ustanovili tovarno za lokomotive, bila bi to dobra,

da izvrstna kupčija, o tem ni dvojiti, kajti Vaši pregovarjalni moči se gotovo posreči, da uvedete mašino kot gonilno moč na cesti med Darlingtonom in Stocktonom.“

„Da, da, ako bi tudi Vi mogli kaj pridejati! Meni samemu pa ni mogoče ustanoviti omenjene tovarne. Le toliko — —“

„Kdo pa pravi“, seže mu Stephenson v besedo, „da ne morem ali nečem ničesar pridejati? Za iznajdbo svoje svetilke varnice sem dobil tisoč funtov šterlingov častnega darila. To svoto vložim in ne zahtevam od svojega tovariša prav nič večje.“

Še dolgo govorita o tem predmetu, in ko se naposled ločita, pravi Peace: „Ta ura mi je po mojih velikih izgubah zopet vdahnila pogum!“ —

Peace dobi potrebni denar in ne da bi se dolgo mudil, trudi se Stephenson ustanoviti tovarno za lokomotive. Pri Newcastleji kupi kos zemlje in sezida malo poslopje. To je bil prvi začetek onemu velikanskemu poslopju, katero je polagoma nastalo na onem mestu. Nad vhodom je stal krasen napis: *Stephenson & Comp.*

Ko je bila železnica iz Stocktona v Darlington izgotovljena, bilo je tudi nekaj poboljšanih loko-

motiv izvršenih. O vprašanji: „Koliko morejo vleči?“ razpravljali so kaj živahno. A da si je Peace poskusil vse, ostalo je trdovratno društvo vendar le pri konjih in že jih je hotelo nakupiti. V zadnjem trenutku pa Peace, ki je tudi denarno pripomogel, da se je ustanovila tovarna, društvo pregovori vsaj toliko, da sklenejo Stephensonovo lokomotivo poskusiti, če ne več. V ta namen dojdejo kratko pred odtvorjenjem železnice tri Stephensonove mašine v Stockton.

Tisti dan pred odtvorjenjem se pelje Stephenson s svojim sinom Robertom in še nekaterimi najboljšimi delavci za poskušnjo po železnici. Po dokončani vožnji, ki se prav dobro izteče, gredo v gostilno na kosilo. Vsakdo dobi steklenico vina, priboljšek, ki si je ga zmerni mož prvikrat privoščil v življenji svojem, a njegovo veselje radi dobrega vspeha je bilo preveliko! Ko so kozarci napolnjeni, vzdigne se Stephenson in pravi veselega obraza: „Prijatelji! jaz upam, da doživite tisti čas, ko bodo železnice nadomeščevale vso drugo vožnjo po deželi, ko bo poštni voz vozil po železnem tiru in ko bo železnica glavna cesta kraljem in beračem. Dojde čas, ko bo potovanje

ceneje na parnem vozu nego peš. Dobro vem, malone nepremagljive zapreke bodo stavili na pot, ali kar sem rekel, pride, kakor gotovo živim. Želim le, da bi ugledal tisti dan, dasi se ga skoro ne smem nadejati; kajti predobro vem, kako počasni so človeški napredki in s kakimi težavami sem se moral boriti, predno so vsprejeli mojo lokomotivo na tej novi železni cesti, dasi je več nego deset let vspešno delovala v Killingworthu. Torej prijatelji, izpraznite svoje kozarce na moč lokomotive!“

Odtvorjenje Stockton - Darlington-ske železnice — 27. kimovca leta 1825 — privabilo je veliko množico ljudstva od daleč in od blizu v Stockton. Močno oporekanje, s kojim se je imela ta velika ideja bojevati; večletno neumorno delovanje mnogih ljudij na vloževanji tirov, žuganje cestnih uradnikov, voznikov in konjskih kupčevalcev, mogoče tudi še v obče med ljudstvom in tudi med boljšimi ljudmi raztresene dvombe nad uspehom, vse to je bilo pač dovolj ugodno, da je vzbudilo radovednost občinstva.

Največ jih je le prišlo, da bi videli, kako slab je novi stroj; videti so hoteli, kako se bo

razletel in le malokdo je zaupal moči lokomotive in njeni rabnosti. Drug pri drugem so stali in čakali čudnega igrokaza.

Najprvo dojde šest težko, s premogom in moko naloženih voz, ki so pripeti drug na drugega. Na to pride osebni voz za ravnateljstvo in njega prijatelje, katerega tudi pripnó na prejšnje vozove. Smeh in zaničljive opazke se čujejo med množico, ko pripnó na prvih sedem voz še jeden in dvajset praznih voz za osebe. Konečno se prikaže še šest voz naloženih s premogom, katere pripnó na prejšnje, tako da je voz vkupe štiri in trideset. Veličasten vlak!

Previdneži tiho odidejo, da bi jih ne zadela neizogibna nesreča. Tenak, skozi ušesa leteč pisk prevpije hrup tisočev ljudij. Takoj nastane mir in tihota. Vsakdo steguje svoj vrat, da bi videl, kako prihaja mašina. Svetlo osnažena in ovenčana z venci od cvetja in smrečja prisopiha lokomotiva, katero vodi Stephenson sam, in se postavi na čelo dolgemu vlaku.

Kdor je dovolj pogumen, sme stopiti v ta ali oni osebni voz. Okolu pet sto ljudij porabi to priliko. Ko je vse gotovo, naznani krepak,

daleč po zraku leteč žvižg, da odide vlak. Sedaj se jame vlak premikati, početkoma počasi, a vedno hitreje in hitreje! Dim se vali iz dimnika, pomešan sem ter tija z iskrami, lokomotiva deluje, zemlja se trese pod ogromno težo in ropotaje in buhaje izgine v malih minutah lokomotiva z vlakom vred izpred očíj gledalcev. Strah in groza objame početkoma množico, a nato se vzdigne iz tisoč in tisoč grlov vesel „Hura!“ in Stephensonovo ime je na ustnih vsakomur.

Celo pot do Darlingtona, malone devet angleških milj, premerila je lokomotiva v jedni uri. V Darlingtonu so odpeli vozove z moko in premogom, vzeli nove vode in pripravili vlak tako, da je bilo v njem prostora godcem in več drugim osebam iz Darlingtona; nato se jame vlak zopet pomikati in dospe čez tri ure znova v Stockton. Te tri ure so bile odločilne za lokomotivo. Na konje pri takih vspehah nikdo ni več mislil, in pri Stephensonu so naročili še več lokomotiv in tudi nekaj osebnih vozov. Ti vozovi, narejeni po Stephensonovem načrtu, bili so jednaki omnibusom. Na vsaki dolgi strani je bila vrsta sedežev, v sredi miza, vrata v zadnji steni. Ko

dospe prvi voz tisti dan pred odtvorjenjem v Stockton, vprašajo Stephensona, kako naj imenujejo čudni voz. Dobro vedoč, da še ni popolen, odgovori jim: „Imenujte ga radi mene „eksperiment!““ Sestava vozov se je izpremenila, ime jim je pa v Angliji ostalo.

Skoro nato se vrne Stephenson s svojim sinom v Killingworth. Stanoval je še vedno v skromni hišici, kamor je bil pred mnogimi leti privedel svoje stariše, v hišici, katera je videla muke in nade njegove. Sinovo zdravje pa je jelo pešati radi mučnega dela zadnjih dveh let in zdravniki so nasvetovali, naj gre v druge kraje. Slučajno so pa iskali takrat spretnega inženirja za napravo velikih rudnikov v Kolumbiji. Očetovo ime je mladega Stephensona dovolj priporočilo, da so mu oddali tisto službo.

George Stephenson spremi svojega sina Roberta na potovanji v novi svet do Newcastleja; tu ga vede v prodajalnico, kjer kupi dve dragoceni uri. Jedno da svojemu dragemu sinu. „Tukaj, Robert, v spomin svojega očeta!“ reče mu z rosnimi očmi. Spomni se vselej, kadar pogledaš na kazalo, da tvoj stari oče šteje ure, da

te bo imel zopet poleg sebe. Robert, v starem svetu imamo sedaj dovolj opravila, ne ostani mi torej predolgo v novem!“ Na drugo uro pa da urezati napis: „Iz hvaležnosti in čislanja George Stephenson Edvardu Peaceju!“

Te besede nam značijo, kak namen je imela druga ura. Ko George Stephenson za nekaj tednov Peaceja obiše v Darlingtonu, da bi skončal letni račun skupne tovarne za lokomotive, izroči mu jo. „Gospod Peace“, pravi mu, „na svojem uspehu z lokomotivo zahvaljam Vas, in brez Vaše pripomoči sedel bi sedaj toliko da ne gotovo še v Killingworthu kot inženir. Vzemite to darilce v znamenje prave hvaležnosti!“

Peace stisne Stephensonu roko. „Vaše besede“, pravi ginjen, „napolnjujejo me s ponosom, dragi prijatelj. Vi se mi nimate zahvaljevati nego jaz Vam. Da se nisem seznanil z Vami, ne bil bi se moj načrt železne ceste izvršil. Kar se pa tiče lokomotive, kdo ima večji dobiček nego jaz in železniško društvo!“

„Torej se izplačuje železnica? „nasmehne se Stephenson. „Kakor si utegnete misliti, močno radoveden sem!“

„Železniško društvo“, poroča Peace, „ima dobiček, kakeršnega še nikdar. Desetkrat več ljudij potuje sedaj med Stoktonom in Darlingtonom nego prej s počasnim poštnim vozom, katerega že nekaj tednov sem nikdo ne rabi. Ljudje, kateri prej niso nikdar niti mislili na potovanje in katere je oblil kurji pot, kadar so čuli drdranje tiste omare, pošto imenovane, vozijo se sedaj za veselje v sosedno mesto, ker je vožnja cena, hitra in pripravna. Razven tega je prevažanje blaga od dne do dne živahnejše. Prej so zvozili k večjemu dve sto ton na teden iz Darlingtona v Stockton; a sedaj? Zvozili so vlaki samo od nedelje do danes že nad dva tisoč ton; in danes je še le četrtek; smem reči, da zvozijo sedaj povprečno nad štiri tisuč ton iz Darlingtona v Stockton. Da Vam tudi to povem! V zadnjem času ustanovile so se celo zasebne družbe, ki hočejo prevzeti prevažanje oseb v najem. Posebni vlaki za osebe in drugo blago bodo vozili vsak dan v Stockton in nazaj. Ako pojde tako dalje, utegneta si misliti, kaki dohodki bodo dohajali železniškemu društvu!“

„To mi je ljubo“, pravi Stephenson, „osebno, ko smem sedaj upati, da najin stari načrt, namreč

podaljšanje železnice od Darlingtona do izliva reke Tees, tudi vsprejmó.“

„O tem sedaj kar nič ne dvojim“, zatrjuje Peace, „in tudi ne ob onem zaboji denarja, o katerem ste mi bili ondaj pravili. Ako Vam je všeč, predlagajva že danes najino podjetje, ko se zbere večina društvenikov v klubu.“

To se zgodi. Delničarji začujeno poslušajo Stephensona, ko jim razlaga bogati dobiček in popolnoma zaupajoči njegovi bistrournosti, izročé še isti večer Stephensonu železnično podaljšavo in potrebne naprave.

„Glavni vzrok mojemu današnjemu pohodu“, pravi Stephenson na poti proti domu Peaceju, „bil je ta, da Vam izročim čisti dobiček najinega tovarniškega podjetja, ki iznaša kakih petdeset funtov šterlingov. Ker pa se sme najina tovarna radi podaljšave železnice do izliva reke Tees nadejati mnogo večjemu dobičku, želel bi, da vloživa dobiček v povečanje tovarniških naprav.“

„Popolnoma zadovoljen gospod Stephenson!“ odgovori Peace. „Kam bi tudi denar varnejše vlagal, nego v Vaša podjetja?“

V jednom letu je bila Stockton-Darlingtonška železnica podaljšana do izliva reke Tees v severno morje. In kar je Stephenson z bistrim očesom videl že pred leti, to se je zgodilo. Prevažanje premoga narastlo je skoro do neverjetne živahnosti. Jele so se napravljati ladijedelnice in pristanišča, zidati škarpe in kopati grape tam, kjer je stala pred kratkim slaba kmetska hiša; in kjer ni bilo videti na dolgo in široko nič drugega nego močvirje in ledine, jele so se vzdigovati hiše, mitnice, delavnice, škarpe, ladijedelnice, cerkve, kapele in šole, in v malo letih je štela britanska država jedno znamenito trgovsko mesto več.

Middlesbrough je jedno najvažnejših pomorskih mest na severni obali Anglije in šteje danes okolu 30000 prebivalcev.

Za vse to se ima zahvaliti Anglija Peaceju, še bolj pa George Stephensonu.

Deveto poglavje.

V trgovski kazini v Liverpoolu so danes mnogobrojno zbrani gospodje posebno živahni. Glasne gruče stojé sem ter tija po dvorani in se živahno pogovarjajo, a kamor koli naj sluša uho, povsodi čuje le glasno zabavljanje na kanalsko društvo. Kaj je to kanalsko društvo in kaj je krivo, da so vsi navzoči proti njemu?

Liverpool in Manchester, dve iz med največjih trgovskih mest na Angleškem, ali bolje rečeno, na svetu, bili sta od nekdaj med seboj v živahni zvezi. Da bi olajšali to zvezo, zidalo je društvo kapitalistov med obema mestoma velik kanal. Ko se je pozneje pokazalo, da ne zadošča vedno in vedno rastočemu prevažanju blaga, zidalo je še drug kanal. Lastnike teh dveh kanalov, ki so ob enem tudi preskrbovali prevažanje blaga po kanalih, zvali so kanalsko društvo.

Blago pa se je od leta do leta množilo in naposled doseglo toliko obilost, da sta bila ona dva kanala že davno nedostatna. Natovorjen čoln

potreboval bi od jednega mesta do drugega kake tri dni; radi mnogih tovorov pa je trajalo sedaj štiri do šest tednov, predno je trgovec v Manchesteru prejel blago, došlo v Liverpool, tako, da je torej prevažanju po malo milijah trebalo več časa, nego prevažanju surovega blaga čez atlantsko morje.

Manufakturno blago iz Manchestra v Liverpool nazaj se je isto tako zakasnjevalo. Naravno je bilo torej, da je jela trgovina zastajati in da so se trgovci vedno in vedno pričkali s kanalskim društvom. Do vrhunca pa je dospela nezadovoljnost, ko so mogočni lastniki kanalov odrekli trgovcem zidanje tretjega kanala in se isto tako branili, voziti s parniki mesto s čolni.

V tem času največje jeze trgovcev v Manchesteru in Liverpoolu in oholosti kanalskega društva se raznese glas o Stockton-Darlingtinski železnici in razburi i trgovce i kanalsko društvo bolj, nego bi kdo utegnil misliti.

V omenjeni trgovski kazini, kjer je bilo čuti glasno in jezno govorjenje proti kanalskemu društvu, čuti bilo je skoro vprašanje, ali bi se ne dal Manchester zvezati z Liverpoolom z že-

lezno cesto. To misel so mahoma vsi živahno odobraval in marljivo razpravljali možnost take zveze. Do pravega sklepa pa niso mogli priti, ker ni nihče v družbi poznal niti železne ceste niti svojstev njenih.

K sreči pride o pravem času v društvo William James, mož, ki je bil neznansko bogat in ki je opravljal ne ravno neznatno državno službo. Občeval je z vsemi osebami najvišjih stanov, imel je razpostrana posestva in bil so-lastnik raznim velikim rudnikom. Pazen na vse, kar je spešilo občno blaginjo, prepričal se je, kakor hitro je čul o Stockton-Darlingski železnici, na svoje oči o veliki važnosti njeni in se je pri tem seznanil z George Stephensonom. Nikdo ni torej mogel bolje dokazati koristi take železne ceste med Liverpoolom in Manchesterom, nego William James. Dokazal jo je tudi z vso zgovornostjo in navzoče gospode tako navdušil, da so še tisti večer volili odbor, ki bi ukrepal o tej stvari. Nekateri gospode, med njimi tudi Williama Jamesa, poslali so v Darlington, da bi vsaj nekoliko spoznali železnico.

Stockton-Darlingtonska železnica je delovala z vso marljivostjo in odposlani možje so bili tako prepričani, da so sklenili svoje potovanje v Killingworth nadaljevati, da bi se pogodili s Stephensonom samim. Stephensona ta častni pohod ni razveselil malo. S svojo bistrumnostjo je skoro spoznal, da bi bil to velik uspeh novega sistema, ako zidajo Liverpool-Manchestersko železnico. Storil je torej vse, kar bi utegnilo priporočiti njegovo mašino. Dasi so bile lokomotive, ki so službovale v Killingworthu, le prvi poskusi in še v marsičem nepopolne, vendar se je polastil gospodov iz Liverpoola strah in začudenje, ko se je puhajoča mašina ropotaje bližala z neverjetno hitrostjo. Malone za igračo je vlekla potem gori in doli šest na njo pripetih voz težko s premogom naloženih. Naposled so se dali tudi gospodje pregovoriti, da so stopili sami na lokomotivo. Odpihala je ž njimi tako hitro, da se jim je zdelo, kakor bi plesala v divjem kolobaru ob potu stoječa drevesa in kočje. Marsikaterega je pri tej čudni vožnji oblil kurji pot. Ko so pa čutili pod seboj zopet trda tla, bili so vendar vsi polni hvale na to izvrstno iz-

najdbo in James je dejal: „Stephenson je največji praktični veleum našega stoletja, in ako še razvije popolno moč mašine, kar obeča in o čemer ne dvojim, bo njegov glas enak glasu Wattovemu“.

Nad vse mere zadovoljni poslanci povabijo Stephensona, naj se pelja ž njimi v Liverpool in pregleda tla med tem mestom in Manchestrom in naj nato brez predsodkov pove svoje mnenje o zidanji železnice.

Z veseljem vsprejme Stephenson to povabilo, a najde med obema mestoma toliko težav, kar se tiče tal, da tudi povprečno ne more določiti troškov za zidanje železnice. Zahteval je, da bi zadostil pogodbam društva, katero se je bilo stvorilo vsled navdušenega naznanila poslancev, zmerjenje sveta med obema mestoma. Rado mu je dalo društvo v ta namen potrebno svoto in Stephenson je takoj marljivo pričel svoje delo.

Sedaj pa so se mu jele staviti na pot zapreke od take strani, na kakeršne niti sam ni bil pripravljen. Mnogi posestniki namreč, katerih lastnino je moral Stephenson prekoračiti, branijo

mu, seveda naščuvani po kanalskem društvu, meriti svet po svojih posestvih. Dasi Stephenson po mnogi zvijači in neizrečenem trudu dokonča izmerjenje in povprečno določi troške, vendar je jedno in drugo nezanesljivo, česar tudi društvu ne zamolči. Stephenson je cenil troške na 400.000 funtov šterlingov, ali ta svota se je skazala pozneje za popolnoma nedostatno.

Kupci in trgovci so sedaj razpisali subskripcijo, da bi dobili določeno svoto. Ker so se pa oglasili premnogi deležniki, potem tudi zato, da bi vzbudili zanimanje prav mnogih oseb, izdajali so delnice po 100 funtov šterlingov. Ta naprava se je pozneje skazala za kaj praktično.

Ko jame misel res dobivati življenje, nastajajo znova vsakovrstne dvojbe o rabnosti lokomotive in o Stephensonovi vrlosti in spretnosti. Teh dvojb niti William Jamesov upliv ne more uničiti. Pošljejo torej druge poslance v Killingworth, da bi še jedenkrat opazovali Stephensonovo mašino. Tem poslancem dodadó kot izvedenca spretnega mehanika in inženirja Sylvestera.

Znova se prepričajo poslanci, kako ugodna je Stephensonova lokomotiva. Gospod Sylvester

spiše odboru nepristransko naznanilo in priporoča v njem Stephensonovo lokomotivo za varno, praktično in za najcenejše prevažilo težkih tovorov. Vrh tega opomni, da more lokomotiva sicer še hitreje voziti, da je pa varnejše, če premeri le devet do deset angleških milj v uri.

„Devet do deset milj v uri!“ zavzamejo se gospodje trgovci. „Nemogoče!“ In neverjetneži gredo sedaj sami v Killingworth, da bi to čudo videli na svoje oči.

Ko jim svoja skušnja prežene zadnje pomislake, prosijo Stephensona, naj še jedenkrat, in sicer natančneje premeri svet, da morejo to stvar predložiti parlamentu.

Sedaj, ko spozna kanalsko društvo, da se trgovci s svojim železniškim načrtom nikakor ne šalijo in da hočejo celó v parlamentu predlagati železnico, zmehta se in stavi ugodne pogodbe. Še jeden kanal hoče zidati, napraviti parnike in znižati vožne cene. Toda prepozno. Še pred kratkim tako ohole posestnike kanalov jame marljivo delovanje trgovcev skrbeti. Boje se za svoje bogate vire, in se poprimejo drugih pripomočkov. Zabavljajo na železnico in pregovoré časopise, da

ščujejo ljudstvo proti podjetju. Časopisi trdè, da bo lokomotiva motila krave na paši, da kokoši ne bodo nesle, strupeni par te strašne lokomotive da bode moril ptice v zraku, odpravljal iz okolice fazane, lisice, srne, zajce in drugo divjačino. Požari brez števila bodo nastajali, kajti iskre leteče iz lokomotivnege dimnika padale bodo na hiše in jih upepeljale; zrak se bo moral okužiti in prouzročevati ljudem in živini strašne bolezni, o katerih do sedaj še nihče ne vé. Lokomotiva bo ovirala potovanje po cesti, brez kruha bodo vozniki in delavci in vsaka krčma bo uničena. Da pa se mora lokomotiva raznesti in potnike in blago razdrobiti na kosce, to je bila tem kričaćem dognana stvar.

Na ta način si je pridobilo kanalsko društvo vse neizobražene, pa tudi mnogo olikanih ljudi na svojo stran, in ko hoče Stephenson znova meriti svet, sovražno mu je priprosto ljudstvo tako, da ga vozniki in brodarji, katerim po mnenji lažnjivih lastnikov kanalov tudi preti poguba, res ovirajo pri delu. Delavci Stephensonovi morajo radi bičev in kolov nehati z delom in najspretnejšega mladega moža vržejo

brodarji nekega dne na tla in ga ne izpusté prej, dokler jim ne obeča, da se neče nikdar več utikati v take reči.

Na ta način mora Stephenson začasno ustaviti merjenje pri Liverpoolu in je začeti tam, kjer misli, da mu ljudstvo ne bo branilo. Toda kamorkoli dojde, povsodi vidi nezaupne obraze in sovražne prebivalce. Le na nekaterih krajih pospešujejo večji posestniki in občinski predstojniki njegovo delo in mu dajó oboroženih ljudi. Po velikih težavah in zaprekah se naposled posreči Stephensonu z zvijačo in silo, da izmeri svet. Često ga je seveda moral meriti pri luninem svitu in veliki nevarnosti za svoje življenje. Na podlagi tega izmerjenja predlagajo sedaj prijatelji sodeležnih trgovcev in podjetja, ki so bili ob enem tudi udje parlamenta, v parlamentu železnico. Tu naj bi v vroči duševni bitki določili usodo Stephensonove ideje. Mnogi nasprotniki stojé nasproti malim živahnim zastopnikom zakona. Po številu so nasprotniki v večini in kar se tiče veljave, ne zaostajajo za onimi.

Ko si nabero prijatelji in sovražniki za medsebojno bitko dovolj snovi z zahtevanimi naznanili,

pozvanimi pričami in lastnimi študijami, pokličejo Stephensona samega za pričo v parlament.

To se zgodi 25. malega travna leta 1826.

Oči vseh navzočih se obrnejo na priprostega moža. Oni, ki so bili pri podjetji najmanj vdeleženi, pogledujejo ga radovedno, nasprotniki zaničljivo, prijatelji pa zro s težkim pričakovanjem in ne brez skrbi na Stephensona, kajti njegovo lastno vedenje bi utegnilo naj več odločiti. Stephensonova naloga nikakor ni lahka. Predobro mu je znano, da ima pred seboj nasprotnike, ki storé vkljub najboljšim vzrokom in dokazom vse, da bi ovrgli njegovo idejo.

Sedaj velé Stephensonu, naj govori o svoji lokomotivi. Toda komaj izgovori prve stavke, že se jamejo mnogi v dvorani glasno smejati. Njegovo narečje je osorno in nenavadno je njegovo preprosto, neprisiljeno govorjenje v teh prostorih, kjer si je zgovornost postavila svoj prestol. Če sploh kaj spravi v tujem društvu v zadrego, stori to gotovo v prvi vrsti smeh in posmehovanje, čegar vzrok nam je neznan.

A Stephenson premaga tudi to zapreko. Jasno, kakor vidi stvar pred seboj, poznajoč

pravo moč lokomotive, nadaljuje svoj govor brez ozira na zaničevanje, ugovore in smeh. Pravi vihar in nevihto smeha, zaničevanja in obrekovanja pa zaženó nasprotniki, ko jim jame govoriti v hitrosti lokomotive, in tudi mnogi njegovi prijatelji majó z glavo in si šepečejo na uho, da ni zdrave pameti. Kajti tega čislani gospodje parlamenta ne morejo umeti, da bi mogla več centov težka mašina dvakrat ali celo trikrat hitreje voziti od poštnega voza. Nasprotniki lokomotive upajo sedaj za gotovo zmagati in gospodje kanalske družbe, katerih tudi nekaj sedi v parlamentu, manejo si veselo roki, ko seže nekdo Stephensonu v besedo predlagajoč, naj se vsa stvar kot neumna misel, rojena v norčevi glavi, več ne razpravlja.

Tega predloga pa ne odobré, kajti našel se je gospod z imenom Alderson, kateri se je bil na ukaz nasprotnikov kaj natanjko pečal z mehaniko, in ta naj bi Stephensona popolnoma in za vselej vničil. Ta gospod Alderson jame sedaj Stephensona obdelavati na strašen način in ga obsiplje s celo ploho vprašanj o hitrosti, moči in učinku lokomotive.

Gospod Alderson jame :

„Recimo, mašina teče res tako hitro, kakor se bahate, ali bi ne jemal zračni tlak sape vsakomur, ki bi bil na mašini?“

Stephenson: „Ali jemlje zrak tiču sapo? In vender leti še mnogo hitreje, nego teče lokomotiva!“

Alderson: „Da, toda ljudje niso tiči! Če bi pa pri taki hitrosti kolesa skočila iz tirov, kaj potem?“

Stephenson: „To se ne more zgoditi, ker so kolesa vtrjena v tirih od znotraj!“

Alderson: „To ni mogoče, kajti če bi bila kolesa v tire vtrjena, bilo bi drgnjenje tako veliko, da bi se morala pri basniški hitrosti Vaši stopiti kolesa in tiri.“

Stephenson: „Jaz sem doslej napravil šestnajst lokomotiv in prva opravlja še danes svojo službo baš tako, kakor pred desetimi leti; stopila pa se niso ni kolesa ni tiri.“

Alderson: „Mašine, ki so bile doslej v rabi, pa tudi gredo tako počasi, kakor staro kljuse; one ne delajo tega, kar tukaj obečate. Sicer pa le recimo, da je hitrost lokomotive resnična,

kako neznansko močni bi morali biti tiri, da bi držali malone poldrugsto centov, ki se premikajo po njih dve do tri, ali kakor častiti gospod Stephenson na res brezumen način zatrjuje, štiri do pet milj hitro v uri. Prosim torej pogumnega izumitelja, naj nam sedaj vender naznani s številkami razmerje, v katerem se tlak take teže veča s hitrostjo.“

Stephenson: „Napačno je, ako mislite, da hitrejša vožnja prouzročuje tudi večji tlak na tire!“

Alderson: „To je lahko 'reči — a dokažite!“

Stephenson: „Precej! — Drsalec drči čez tanjko skorjo ledu; gotovo pa je, da se udre, ako stoji mirno. Isto tako je z lokomotivo.“

Alderson: „Gospoda moja, Vi vidite, povsodi ničevi primeri in nikjer dobrega dokaza! — Še nekaj. Ako bi stala na tiru lokomotivi na poti krava, ali ni to zelo hudo?“

Stephenson: „Da, zelo hudo — za kravo!“

Vsi se smejó, in za danes ne izprašujejo več. A ta izpit nadaljujejo drugi dan in skušajo Stephensona še bolj ugnati v kozji rok nego prvi dan. Govoré o najneznatnejših posamez-

nostih, da bi stavili Stephensonu zanjke in ga obdolžili nevednosti in nespametnosti, in to tem bolj, ker so si morali priznati celo neprijateljji Stephensonovi, da Stephenson nikakor ni tako neumen, kakeršnega so si mislili. Njegova nazznanila so bila jasna in gotova in njegovi načrti osnovani na podlagi zmerjenja. Načrti mostov in prodorov so bili namreč tako pravilni, kakor so le mogli biti pri delu, katero so ovirale in motile najraznovrstnejše zapreke.

Da omenim le še jednega vprašanja, katero se je dozdevalo nasprotnikom posebno ugodno, da spravijo Stephensona v zadrego; bilo je sledeče. Po srečno dovršenem dokazu utrujenega moža, poprime namreč gospod Alderson besedo, rekoč:

„Vi ste svojo mašino tudi s tem priporočali, da baje ne bo treba več toliko konj za prevaževanje blaga. Ali ste pa tudi pomislili, kaj ima pomeniti to? Po zadnji natančni štetvi treba v Angliji jeden milijon konj za prevažanje oseb in blaga. Torej pomislite, gospoda moja, koliko tisoč ljudij živi konjarstvo. Dalje: koliko najemnikov si pridobiva najemščino samo s tem, da sejejo oves, kar bi

seveda jenjalo, ako izginejo konji ; kako neznansko število hlapcev in voznikov bi pahnili v gotovo revščino. Recimo torej, dragi moj Stephenson, Vaša misel s parnim vozom bi se dala zvršiti, vendar bi bilo to le v revščino in pogubo človeštva !“

Gospodje glasno priznavajo govorniku svojo zadovoljnost in se malo menijo za Stephensonove opazke.

Tu se vzdigne neki Joy in jih kara, da slušajo zmeraj le nasprotnika, a za Stephensonovo opravičenje se niti ne menijo. Nato nadaljuje :

„Vse te opazke so uničene popolnoma, ako pomislimo to: Da se vzdržuje konj, treba je zemlje, katera živi povprečno osem ljudij. Ako torej izpodrine parni voz oni milijon konj, pridobljeno bode toliko zemlje za žito in zelenjavo, da bo lahko živila osem milijonov ljudij. Gospoda moja, ali ni to velik blagoslov vsi deželi ?

Posledica dvodnevnega boja je bila, da so Stephensonovo misel proglasili za glupost in tako nezmiselno, kakor se le more poroditi v glavi do cela zrelemu neumnežu. Zakon so na to odklonili.

Utegnemo si misliti veselje nasprotnikov! Toda podjetniki nikakor niso mislili, da so za vselej premagani, in ravno tako malo se je dal Stephenson prestrašiti, če tudi je bil vspeh zanj sedaj dovolj žalosten. Javno je bil zasramovan, proglašen za norca in nevedneža, celo privrženci njegovi mu niso več upali. Tako torej ni imel dosti upanja, da bi izvršil kedaj svoje namene, a obupal ni.

Skušnja nas uči, da nesreča nikdar ne prihaja sama, ampak da dojde za njo zmeraj še druga in tretja. Gospoda Peaceja, je primorala druga nesrečna špekulacija, da je od Stephensona zahteval nazaj oni denar, katerega mu je posodil, da sta ustanovila tovarno za lokomotive. To je bilo tem hujše za ubogega moža, ker mu radi nesrečnega načrta Liverpool-Manchesterske železnice nihče več ni hotel posoditi denarja. Do malega družega mu ni kazalo, nego prodati s trudom zvršeno tovarno in tako popustiti misel, s katero se je bavil več nego deset let.

V tem težavnem položaji se obrne Stephenson do svojega sina v Ameriki. Ta se vrne takoj na očetovo pismo. Prihranil si je nekoliko. Nekaj

prodanih mašin pa sinov prihranjeni denar, to je zadoščalo, da je mogel izpolniti zahteve Peacejeve. Tovarna v Newcastleji se je zmanjšala, sin sam je prevzel njeno vodstvo in je jako skrbno izvrševal očetove poboljške in nove iznajdbena lokomotivi. George Stephenson pa je zopet prevzel svojo inženirsko službo pri jamah Killingworthskih.

Med tem pa je vedno bolj trebalo nove ceste med Liverpoolom in Manchestrom, ker kanalsko društvo po svoji zmagi niti ni mislilo na to, da bi uslišalo prošnje trgovcev. Železniško društvo pozove še jedenkrat svoje prijatelje, člane parlamenta, da bi se posvetovali, kaj storiti. Sklenejo v parlamentu še jedenkrat predlagati Stephensonovo železnico, poprej pa si pridobiti več pristašev v zakonodajnem zboru, in boljše braniti svojo stvar, nego jo je mogel braniti Stephenson.

Skušnja je izučila železniško društvo, da je bolje če ne volijo Stephensona za inženirja. Njegov praktični razum in resnični govor ni mogel uničiti zvijačnih opazk nasprotnikovih. Pač je dokazoval, kar je res bilo, nikakor pa mu ni tekel jezik, da bi razširil svojo misel, katera se je drugim zdela nezmiselna. Vrhu tega so mnogi že naprej dvojili

o njegovih dokazih, ker je bil preneznaten mož in ker ga tudi njegova preteklost ni priporočala. Železniško društvo si je torej poiskalo inženirjev večjega imena in je izvolilo tri gospode, katerih imena so že zadoščala, da so hvalila njih delo. Kajti pregovor „Delo mojstra hvali“ resničen je čestokrat, ako ga izgovoriš narobe.

Ti trije inženirji so torej premerili svet iznova in izdelali načrte, ki so se pa le malo ločili od Stephensonovih.

Še ni preteklo leto, odkar se je ponesrečil železniški načrt, in zopet dojde pred parlament. Bolj pripravljen, nego prvokrat, dobi sedaj zakon večino. Stala pa ni železniško društvo nič manj nego 27.000 funtov šterlingov. *)

Sedaj bi izvršitve pač nič več ne oviralo, da ne bi zahtevali gospodje inženirji od železniškega društva tako ogromnih svot, da se jih je kar prestrašilo. Tudi naj bi šla cesta čez več milj dolgo močvirje, katerega so se gospodje posebno bali in jeli sedaj, ko je bilo prepozno, dvojiti, da li je sploh mogoče premostiti to mo-

*) 360 000 goldinarjev.

čvirje; na vsak način pa bi delo pri močvirji Chat-Moor imenovanem, stalo nepreračunljive svote.

Vse to opozori železniško društvo zopet na našega prijatelja, kateri sramotno odrinjen, pre-mišlja, če bi ne bilo bolje, zapustiti domovine in poskusiti srečo v novem svetu. In kdo ve, kaj bi se zgodilo, da mu železniško društvo še o pravem času ne ponudi službe inženirske?

Ta ponudba pa je imela, dasi je dobro dela užaljenemu čutu Stephensonove časti, vendar v sebi točko, radi katere je menil Stephenson, da je ne sme vsprejeti. Hoteli so mu namreč pri-dejati nekaj imenitnih inženirjev, ki bi tako rekoč nadzirali njegova dela. Stephenson, ki je le predobro poznal inženirje in njih početje, odgovori torej z vso odločnostjo: „Sam, ali sploh ne!“

Železniško društvo odjenja in nastavi Ste-phensona kot jedinega višjega inženirja z letno plačo 1000 funtov.

Takoj na to se preseli Stephenson v Liver-pool. Začne s tem, kar se vidi nemogoče, to je, s cesto čez Chat-Moor. Graditi jame trden nasip

čez to brezdanje močvirje, loti se torej res orjaškega dela, ki bi oplašilo vsakega manj pogumnega moža. Čez dve leti pa vender stoji nasip, dasi so modraki zmigavali z ramo in se rogali, nasip, po katerem so smeli prevažati najtežje tovore. To delo pridobi Stephensonu tudi one člane železniškega društva, ki so jeli dvojiti o njegovi spretnosti, in so že svetovali, naj se ta cesta opusti, ker jim je delo trajalo predolgo.

Če je to delo že samo moglo in moralo vzbujati pozornost in občudovanje, koliko bolj so morala buditi pozornost druga dela Stephensonova, ki so se vrstila drugo za drugim, jedno umetnejše od drugoga. Tri in šestdeset mostov je stalo na cesti, vodečih čez železnico ali pod njo; nekateri so bili vredni največjega občudovanja in bili najizvrstnejšo delo, kar se je dosedaj storilo v tej stroki. Najumetnejše delo pa je bil vijadukt, ki se popenja 24 metrov nad Sankay - Canallom s svojimi devetimi orjaškimi loki, katerih vsak je širok 17 metrov, ta most slovi še danes kot mojstersko delo.

Umevno je, da so taka dela, kakeršnih svet doslej še ni videl, potrebovala mnogo časa, po-

sebno, ker še ni bilo ljudi, katerim bi bil mogel Stephenson večja dela prepustiti v izvršitev. Moral je načrte do pičice sam izdelovati, ljudi po njih zmožnosti nastavlјati in povsodi nadzirati delo. Za vse mašine, za prediranje tunelov, za zidanje mostov, napravljanje kolovratov, signalov in prehodov, za vse to je moral iskati misel v svoji glavi. Tako se je torej zgodilo, da je izvršitev železnice le počasi napredovala in marsikateremu kapitalistu se je morda krčilo srcé, ko čez več nego tri leta niti povedati niso mogli, kdaj bo končana železnica, ki je že požrla ogromne svote.

„Vi spravite na nič sebe, nas in železnico“, dejal je nekega dne jeden društvenih ravnateljev, „če ne boste delali hitreje.“

„Sir“, odgovori Stephenson, ki se je ravno pečal s prodiranjem orjaškega tunela pod Liverpoolom, „opazujte to zidanje, premislite že izvršena težavna dela in zapreke, ki nas ovirajo! Sedaj je neugodno vreme, ki nas zadržuje, sedaj ni denarjev in radi tega ne delavcev. Skratka: premislite to, in uvideli boste, da je nemogoče železnico hitreje graditi!“

„Nemogoče!“ vsklikne trgovec. „Kaj je nemogoče? Želel bi, da bi Vam mogel poslati moža, ki je svetu pokazal, da ne pozna te besede. To je bil — Napoleon!“

„Oho“, odgovori Stephenson nekoliko užaljen. „Dajte mi denarja in materijala, kolikor ga potrebujem, potem bo železnica prej izvršena nego si mislite. Napoleonu pa me ne primerjajte, moje delo je večje od njegovega!“

„Dobro, denarja Vam ne bo nedostajalo!“ pravi ravnatelj zadovoljno, in pristavi:

„Vi pa tudi pokažite, kaj premore trdna volja!“

Za denar so odslej skrbeli in Stephenson je jel razvijati odločnost in delavnost, katere ni moči popisati. Podvojil je število dosedanjih delavcev, ki so morali čestokrat delati cele noči. On sam je potreboval počitku le malo ur. Ko se je danilo, in po zimi veliko prej, zajahal je svojega konja in šel nadzirat čestokrat jako daljna dela ali dajat novih. Če je prišel o poldne domov, pregledal je došle račune in med jedjo si dal čitati naznanila inženirjev. Po jedi je navadno nekoliko počival in potem znova okrepčan pisal

jako mnogo pisem, risal načrte in pisal pouke za njih izvršitev. Za vse to delo je imel le nekega mladega moža; temu je narekoval, ker mu je šlo pisanje le prepočasno od rok. Kratek in natančen, ne da bi preveliko govoril, kakor je bil on sam, bil je tudi njegov zlog; prilike ni imel nikdar, da bi se bil priučil slovniči in logiki, vendar je pogodil vselej pravo s prirojeno svojo bistrumnostjo.

Koncem leta 1829. je bila železnica toliko da ne dokončana, in z njeno izvršitvijo vnel se je tudi živahen prepir, kako gonilo naj bi uporabljali, ali konje, stoječo mašino, ali lokomotivo. Za lokomotivo je govoril malone jedini Stephenson, kajti predsodkov proti lokomotivi se je od ondašnje razprave v parlamentu toliko nabralo, da se njeni prijatelji niti niso upali se za njo potegovati očitno.

Dočim je Stephenson ravnateljstvo jako resno pregovarjal, naj njegovo lokomotivo vsaj poskusi, predlagali so drugi gonila vsake vrste. Vsi izumitelji in vse tovarne za mašine cele Anglije, Francije in novega sveta so pošiljale svoje načrte, časih največje neumnosti.

Skoraj neverjetno je, da so mogli tako hladnokrvno odklanjati iznajdbo, kakeršna je bila Stephensonova lokomotiva, iznajdbo, ki se je že dejansko izkazala za dobro. Poskušali so vsakovrstne iznajdbe, seveda — brezvspešno, dokler niso naposled sklenili, da še jedenkrat pošljejo v Stockton izvedene može, ki naj bi Stockton-Darlingtonsko železnico natanko popisali. Odposlani gospodje pa niso govorili jednako in že je hotelo železniško društvo ubogati dva tudi v Stockton odposlana imenitna inženirja in uvesti tako zvane stalne mašine. To je, hoteli so v daljavi jedne angleške milje postavljati stoječe mašine, ki naj bi vlake z verigami in vrvmi vlekli od postaje do postaje.

Sedaj je dal pripeljati Stephenson ob svojih troških iz Newcastle-a lokomotivo, katero je rabil na ta način, da je dal ž njo odpravljati s ceste prst, pesek in kamenje ali ga vozil tija, kjer ga je še potreboval.

Hitrost, s katero se je delo na ta način očitvidno pospeševalo in pa tudi to, da so vse prerokovane nesreče izostale, to je naposled previdnim ravnateljem vendar dalo zaupanje v Ste-

phensonovo mašino. Sklenili so napraviti poskuse z lokomotivami, a ne samo z mašinami iz Stephensonove tovarne, nego hoteli so razpisati dirko lokomotiv iz vsake tovarne, katera bi se je hotela vdeležiti. Za najboljšo lokomotivo so razpisali 500 funtov šterlingov častnega darú. Pogodbe pa so bile nastopne: Hitrost 10 angleških milj v uri s šestimi tonami (120 centov) lastne teže, zaklopnice varnice, požiranje dima, kolesa na peresih, petnajst čevljev visokosti do vrha dimnikovega, merilo tlaka in pare in odaja do 1. vinotoka leta 1829. Plača naj bi naposled ne presegla 550 funtov šterlingov.

Deseto poglavje.

Odkar je stala tovarna za mašine Stephensonova & Comp., izgubila ni izpred oči poboljšave lokomotive; vzgojila si je spretnih delavcev, naredila mnogo mašin in tudi nekaj lokomotiv. Dobička seveda do sedaj ni bilo, ker se je moral radi večjih zahtev Stephensonovih porabljeni za razširjavo poslopja.

Pod vodstvom sinovim, katerega je bil oče, kakor se bralec spominja, pozval iz Amerike, da bi ohranil tovarno v Newcastleji, delali so sedaj z vso marljivostjo, da bi izvršili vseskozi popolno lokomotivo. Posebno je skušal George Stephenson povečati moč lokomotive, in že zdavna je bil izumil pripomoček za požiranje dima, ki naj bi izvršil največjo popolnost. Ko je po razpisu častnega darila sto in sto tovarn delalo na vso moč, stala je v Stephensonovi tovarni lokomotiva toliko da ne že gotova in popolnoma zadoščujoča pogodbam. Po neki poskušnji po Killingworthskih tirih je pisal Robert očetu: „Rocket“, tako so krstili lokomotivo — „zadošča vseskozi danim zahtevam, dela celo več, nego smo sami pričakovali“.

Na močnih vozovih so jo spravili sedaj v Carlisle in nekaj dnij pred določenim časom je došla srečno na ladiji v Liverpool.

S kako zadovoljnostjo je zrl George Stephenson stvaritev svojega duha! Kako dolga vrsta posameznih iznajdb, koliko ur resne delavnosti je bilo med ilnatim modelom, katerega je napravil v Jollys-Clodsu kot nižji kurilec, in tem

umetno dovršenim orjakom, ki naj bi predrugačil ves svet! Onega osodepolnega dné se je oglasilo k dirki pet lokomotiv iz različnih tovarn; veliko drugih še ni bilo izgotovljenih in prihajala je prošnja za prošnjo od tovarniških posestnikov, da bi preložili čas za dirko. To so seveda odrekli, a v prid že došlim lokomotivam so vendar preložili dirko na 6. vinotok.

Prostor, kjer naj bi se dirka vršila, bil je vodoravni del železnice, ki je meril dve angleški milj na dolžino; vsaka mašina naj bi šla to pot dvajsetkrat, torej naj bi vsega vkupe premerila osemdeset angleških milj in ne potrebovala za to pot več nego le osem ur. To je jednako hitrosti poldruge nemške milje v uri, ali dvojni hitrosti navadnega poštnega voza. Dozdeva se nam to danes, ko poznamo veliko hitrost železniških vlakov, jako malo, takrat pa so mislili, da je to največja hitrost, katero se dá doseči in sploh, da je jako ugodna za prevažanje blaga.

Zgodaj zjutraj imenovanega dne se je nabralo skozi in skozi ob železnici, kjer naj bi vozili železni orjaki, na tisoče ljudij. Prišli so bili od blizu in daleč, nekateri iz gole radoved-

nosti, drugi, ker so se zanimali za novost, ki je obečala, da bo spešila trgovino; mnogi so se hoteli seznaniti z napredki mehanike in študirati koj na mestu, največ pa si je bilo poiskalo varnega prostorčka, od koder so hoteli gledati nesreče, prerokovane po časopisih. Tam, kjer naj bi lokomotive odšle, bili so postavljeni sedeži za gospe, in vozovi vsake vrste od najslabšega kmetškega voza z lestvami, do krasne ekipaže postavili so se ob obeh straneh. Nestrpljivo čakajo gledalci uro na uro, in še zmeraj se neprične zaželjena igra. Že zdavnaj je minula napovedana ura, in že je ljudstvo nejevoljno. Nekateri mislijo iti domov, drugi se smejó bahajočim obečanjem, katera so se raznesla o Stephensonovi mašini, mnogi pa žugajo, da se ne dadé voditi za nos. Da bi nejevoljo še povečal, raznese se glas, da se je „Novelty“, lokomotiva nekega imenitnega tovarnarja, katera naj bi dirko začela, pri kurjenji poškodovala in da ne more danes priti na bojišče. V to mrmranje, zabavljanje in žuganje zazveni mahoma dolgotrajen tanek pisk. „Kaj je bilo to? Sedaj pojde!“ čuje se med množico. „Stephensonova „Rocket“ prične vožnjo!“ Še jedenkrat tisti tanki pisk,

in sedaj gre puf! puf! s prva počasi, a nato hitreje in hitreje po tiru. Lokomotiva se pomiče puhaje in stokaje, hitrejše od najboljšega pošt-nega voza po dobri cesti skozi množico.

Radovednost množice je utolažena, in družega namena tudi nima ta vožnja tija in nazaj. Stephenson je dal le radi množice peljati „Rocket“ po tiru, da bi si pridobil njeno, pa tudi nav-zočega odbora dobrohotno mnenje. Pravo vožnjo pa morajo preložiti na drugi dan, ker se je „No-velty“ jako poškodovala in je ni mogoče prej po-praviti.

Toda predno se zberó drugi dan sodniki, zadene „Novelty“ nova nesreča, in sedaj pokličejo Stephensonovo mašino na bojišče.

Koncem postaje stoji „Rocket“, dobro z ogljem in vodo preskrbljena. Ogenj žari in par se vzdiguje kvišku. Stephenson sam stopi na lokomotivo in zanesljiv delavec mu služi za kurilca. Čez trideset minut teškega pričakovanja kaže na-posled zaklopnica varnica potrebni tlak. Po danem znamenji odpuha mašina takoj s trideset ton teškim vlakom; početkom počasno, a vedno hi-treje in hitreje, dokler ne doseže na strah in

začujenje zbranih ljudij hitrosti osemnajstih angleških milj v uri. *) To je trikrat več nego so zahtevali in nego so sploh zmatrali za mogoče.

Sedaj tudi „Novelty“ more pričeti dirko, a že po jedenkratni vožnji tija in nazaj je zopet tako poškodovana, da mora zapustiti bojišče.

Za „Novelty“ pride na bojišče jako lepa mašina „Sanspareil“, ki pa ne more doseči predpisane hitrosti in ko jo vedno bolj in boljje kurijo, da bi zvečali njeno moč, počí cev parnega kotla, tako da mora tudi ona potolčena zapustiti bojišče.

Od drugih mašin, ki so tudi prišle, nekatere nečejo voziti, druge pa dosežejo komaj hitrost šestih milj v uri.

Stephenson je torej zmagalec. Sedaj pa hoče pokazati, kaj zamore njegova mašina. Še jedenkrat dá pripeljati „Rocket“ in jame voziti po tiru s tako hitrostjo, da preleti gledalce strah in groza. Klicanje, vpitje in razgrajanje pa mahoma utihne

*) 5 angleških milj = 1 nemška milja. Hitrost, s katero se po naših železnicah navadno vozi, znaša 4 nemške milje v uri.

in smrtna tihota nastane, ko prileti vlak mimo njih, kajti vsakdo misli, da nesreča nikakor ne more izostati. A dobro ohranjen pripiha vlak za deset minut nazaj; visoko gori nad kotlom stoji George Stephenson, zmagalec in junak tega dneva. Ljudstvo mu vriska nasproti, veselja ni konca ne kraja in vsakdo želi videti moža, ki je uresničil, kar je bilo neverjetno, omogočil, kar je bilo nemogoče.

Sijajna zmaga predružači mnenje o Stephensonu popolnoma: Sovraštvo se izpremeni v prijateljske ponudbe, zavist v občudovanje in čislanje. Kdo naj bi se sedaj še upal zaničevati moža, ker govori angleščino v tujem narečji!

Le nekateri ljudje so gledali po strani to novotarijo: to so bili vsi oni, kateri so mislili, da jim bo Stephensonova iznajba kratila zaslužek, vozniki, brodniki, konjski kupci in pa tudi posestniki, čez katerih polje je šla železnica. Ti zadnji so namreč menili, da bo železnica škodovala njihovi lasti.

Hitro so se sedaj izvršila zadnja dela pri železnici; to je bil posebno dolgi prodor pri Liverpoolu, s katerim si je pridobil Stephenson

nove slave. Dolga in temna pot je bila s plinom razsvitljena in jedenkrat na teden odprta rado-vednemu občinstvu, katero se je jelo sedaj živahno zanimati za orjaško podjetje in se diviti možu, ki si je izmislil tako pogumno delo, a je tudi izvršil.

Na raznih mestih železnice se je vnela med tem kaj živahna trgovina blaga in premoga, in še pred pravim odtvorjenjem cele železnice so vozili vlaki med Liverpoolom in Manchestrom. S tem se je varnost železnice dovolj praktično dokazala, in odpravljene so bile dvojbe, ali bi nogla lokomotiva voziti tudi osebe.

Marljivo sta delala Stephenson in sin sedaj lokomotive, katerih naj bi v najkrajšem času napravila veliko število. Tovarna v Newcastleju se je zdatno povečala, in tekom jednega leta je izšlo iz nje nič manj nego šestnajst lokomotiv.

Šedaj pač ni bilo nobenih zaprek, da bi slovesno ne odtvorili železnice. Meseca rožnika leta 1830, ko so se bili ravno zbrali uradniki v Manchestru in se za poskušnjo peljali v Liverpool in nazaj, sklenili so praznovati pravo odtvorjenje jesni s sijajno veselico.

Za to veselico so delali velikanske priprave in povabljeni so bili najodličnejši možje države. Med visokimi častnimi gosti je bil vojvoda Wellingtonski, ondaj minister, državni tajnik sir Robert Peel in Huskisson, državni poslanec Liverpoolskega mesta, razven tega mnogo drugih imenitnih oseb, med katerimi nam je omeniti Lord Wharencliffeja, v čegar službi je bil Stephenson ne pred ravno dolgim časom.

Kako so pogledovali gospoda, zbrana v krasno odičeni kolodvorski dvorani kralja tega dneva, Stephensona, ki je baš naznanil, da je vlak pripravljen za odhod. Vojvoda Wellingtonski se mu je dal predstaviti in stisnivši mu roko dejal je: „Vaše ime nas polni z začujenjem in čislanjen! Vaše delo je častnejše, ker blažje, od del največjih svetovnih zmagovalcev!“ in sir Robert Peel je pridejal: „Vi ste nam dokazali, da nore visokost vednosti doseči tudi najpriprostejš delavec!“

„Sir“, odgovoril je Stephenson prikonivši se, „na vspehu katerega je našel moj tud, zahvaljam v prvi vrsti veliki duševni rapredek našega stoletja, v katerem zastopa Vaša visokost

prvo mesto. Pred jednim stoletjem so kaznovali misel lokomotive kot nezmisljenost.“

Zvonov glas dá znamenje za odhod.

Valovitemu morju bi bilo primerjati nepregledno množico gledalcev, ki se ob vsej poti stiskajo proti tiru, tako da nastavljeni policijski uradniki komaj vzdržujejo red in odganjajo ljudi s tirov. Današnji dan je v pravem pomenu besede redka, velikanska ljudska veselica.

Osem že poskušanih Stephensonovih mašin stoji na železnici. George Stephenson sam vozi prvi vlak, v katerem so najvišja gospoda. Ta vlak žene izvrstna mašina „Northumberland“; za njim prihajajo drugi vlaki, v katerih se pelje na tisoče oseb. Množica, stoječa ob poti, povsodi z glasnim vriskanjem pozdravlja mimo hiteče vlake. Tako vihrajo skozi globoki prodor Olivegor, čez višave Sutton na mojstersko delo Sankey-vijadukta, za katerim je napravljena prva postaja. Tukaj morajo mašine vzeti vode in radi tega nekoliko čakati.

Toda, kakor srečno se je dan pričel, tako naj bi se žalibog ne končal. Pripetila se je nesreča, ki je mahoma razuzdano veselost izpre-

menila v žalost, in pokrila veseli dan s temno meglo.

Vlak, katerega je vodil Stephenson, zavil je mimo glavnega tira na stranski tir, da bi naredil v vlaku sedečim gospodom veselje, naj bi od tu videli, kako drdrajo mimo njih nastopni vlaki. Po nesreči pa je bil gospod Huskisson izstopil, da bi se približal drugemu vozu istega vlaka. Pri tem je šel mimo odprtih vrat sosednega voza, zraven katerih je sedel vojvoda Wellingtonski, in ker mu je ta ponudil roko, šel je k njemu. Oba sta bila politična nasprotnika, toda veselje tega dneva je izbrisalo vse politično razmerje. Ko se oba nekoliko časa pogovarjata, prisopiha kakor tica „Rocket“, katero vodi Robert Stephenson. „Vstopite! Vstopite!“ kričé okolu stoječi. Toda Huskisson prestrašen in zmešan, skuša priti okolu odprtih vrat in stopi pri tem na zraven ležeči tir. V tem trenutku pa je že lokomotiva tu; ona prime nesrečneža, podere ga na tla, gre mu čez nogo, in jo strašno zmečká. Prenesó ga k župniku tistega okraja, kjer revež še tisti dan izdihne svojo dušo.

Mnogo soudeležencev izstopi in vojvoda Wellingtonski, kakor tudi Sir Robert Peel izrazita željo, naj po taki nezgodi vlaki ne gredo več naprej in naj se vrnejo v Liverpool. Toda povedó jima, da ljudstvo čaka vlakov ob celi progi do Manchestra. V Manchestru samem, da pričakujejo vlake ob določenem času in če bi vlaki izostali in se raznesel glas nesreče, utegnili bi pretiravati vso stvar in znova verjeti onim predsodkom; dolgo da bi potem trajalo, predno bi občinstvo zopet dobilo zaupanje do že itak mnogo zaničevane novosti. Visoka gospoda sicer dovolita daljno vožnjo v Manchester, a zahtevata, naj se vse veselice v Manchestru opusté in se vlaki vrnejo kar najhitreje v Liverpool.

Sijajni banket, ki je čakal v Manchestru častnih gostov. pretekkel je nato jako tiho in mirno. Marsikatera jed ostala je, kakor je bila prišla, marsikateri govor se ni govoril. Besede pa, katere je govoril lord Brongham George Stephensonu na čast, naj prijaznemu bralcu ne ostanejo skrite:

„In sedaj, gospoda moja“, dejal je blagi lord koncem svojega govora, „opozarjam Vas na moža, ki je storil najslavnejše delo našega stoletja. Ako pogledam storjeno delo, dozdeva se mi, da je ž njim več storjeno za izomiko, nego je zanjo storila bodisi katerakoli oseba. Razven iznajdbe tiskarstva, ne vem za drugo, ki bi tako resno spojena bila z usodo celega naroda in vsakega posameznika, kakor ravno železnica. Če pomislite, kako so že tistega imenovali dobrotnika domovine, ki je z napravo cest in mostov zvezal medsebojno sosedne kraje, koliko bolj moramo imenovati dobrotnika človeštva tistega, čegar iznajdba bo v bodoče tesno vezala cele narode in zbližavala najbolj oddaljene kraje naše zemlje. Gotovo, temu možu gre slava in hvaležnost ne samo obeh trgovskih emporij Liverpoola in Manchestra, kateri je z železno vezjo pretvoril v dve neločljivi sesterski mesti, njemu, marljivemu veleumu, ki je zmagal pred sodke svojega časa, gre hvaležnost vse dežele, gre hvaležnost sveta!“

Od vseh strani so čestitali Stephensonu, najbolj pa si je pač smelo železniško društvo

samo čestitati. Dasiravno je naredilo železnico prav za prav le za prevažanje bombaža, premoga, lesa in drugega blaga in je na vožnjo oseb le malo mislilo, nesla je baš vožnja oseb največ dobička. Mesto izračunjenih 300—400 oseb vozilo se je sleherni dan nad 1200 ljudi sem ter tja in pet let po odtvorjenji železnice je bilo povprečno nad pol milijona potnikov na leto. Neznansko hitra vožnja med obema mestoma, ki je trajala blizu dve uri, kakor tudi jako nizka cena, mikala je prebivalce, pohajati se. Starikavi ljudje, katerim nikdar ni hodilo na misel, da bi se brez najvažnejšega povoda izročali poštnemu vozu, bili so na svoja stara leta zelo premični, to je, potovali so, da so potovali.

Železnico pa je skoro vsakdo spoznal za blaženo iznajdbo, kajti ni ga bilo stanu, kateri ne bi čutil njene koristi, in ta korist je bila dovolj jasna, ker se je dala večinoma s peticami in deseticami izražati. Premog in drugo trgovsko blago se je radi železnice pocenilo, in možno je bilo prodajati boljše blago, nego doslej. Tako so tudi vse prerokovane nesreče obrnile se na nasprotno stran, tudi te, da bodo z ropotom,

ognjem in dimom lokomotive sosedni svet uničile. Bilo je pa skoro, sosebnost v bližini postaj mnogo ljudi, ki so želeli sveta kupiti, in nikar, da bi bil svet manj vreden, še podražil se je. Ker so posestniki, po katerih lasti je šla železnica, lažje in ceneje razpošiljali svoje pridelke, bilo je tudi zategadelj njihovo posestvo mnogo več vredno. Sedaj so seveda pomilovali posestniki svojo kratkovidnost, s katero so branili polaganje železnih tirov na svojem svetu.

Ko je bila korist železnih cest vsakomur, tudi najkratkovidnejšemu jasna, nastajali so skoro po vsej Angliji načrti, jeden za drugima, kakor gobe po toplem dežju. Veliko železnico med Londonom in Birminghamom so jeli zidati še tisto leto in prvo višjo inženirsko službo izročili so Stephensonu. Stephensonov sin je gradil istočasno Leicester-Swantingtonsko železnico, in v teku desetih letih so bila po Stephensonu vsa važnejša mesta angleška zvezana z železnimi cestami.

Zadnje poglavje.

Z Liverpool-Manchestersko železnico je bil George Stephenson izpolnil veliko nalogo svojega življenja, in smeli bi torej to knjižico končati, ako bi ne imeli upanja, da se je bralcu glavna oseba teh listov tako prikupila, da želi še več izvedeti o poznejšem življenji njegovem. Pred vsem želi prijazni bralec vedeti, ali je dobil mož, ki je vse svoje žive dni tako neumorno delal, ki je toliko trpel, naposled zasluženno plačilo?

Usoda ni vselej pravična, tako se nam saj dozdeva — Guttenberg! Kolumb! — toda poznejše George Stephensonovo življenje nas z usodo spoprijazni.

Dasi so imenovali njegovo ime daleč na dolgo in široko, po vseh deželah omikanih ljudstev, dasi si je pridobil pri grajenji Liverpool-Manchesterske železnice precejšno imetje, vendar ni hotel skromni mož zapustiti svoje hišice v

Killingworthu, tiste hišice, katero je njegov izumljivi duh preskrbel s solnčno uro, z vrtom in premakljivimi strašili, z umetno ključavnico in pečjo na sapo, hišice, katera je bila od vrha do tal natlačena z modeli in poskusi iz preteklih dni. Skoro po izvršitvi Liverpool-Manchesterske železnice pa se je zgodilo nekaj, kar ga je vender primoralo, da se je preselil v vas Alton-Grange.

Njegov sin Robert je pri merjenji sveta med Leicesterom in Swantingtonom, iz zunanjih znamenj sklepal, da mora pri Alton-Grangeji ne pregloboko ležati premog. Takoj naznani to očetu, ki uverivši se o resničnosti sinovih sporočil, precej kupi velik kos zemlje in se preseli v Alton-Grange, da bi premogove rudnike vodil sam. Delo se je pričelo in bilo tako izdatno, da je bil George Stephenson za nekaj let več nego bogat mož. Od blizu in daleč so hodili posestniki gledat prelepo urejeno delo Stephensonovih jam.

Ne bilo bi to sicer nikakor lepo svojstvo Stephensonovo, če bi bil hrepenel samo po bogastvu; toda blagi značaj Stephensonov se je še le sedaj pokazal v najlepši luči. Takoj, ko se je

pričelo delo, dal je zidati malo vas z lepimi hišicami, sleherno z malim vrtilcem. Sredi vasi je postavil šolo in tik nje lepo cerkvico. Tako je skrbel ob enem za telesno in duševno blaginjo svojih delavcev, katerim je bil vseskozi prijazen in prizanesljiv gospod. Ni čuda, da so se njegovi delavci kaj lepo odlikovali od delavcev drugih jam, in marsikateri posestnik rudnikov je posnemal blago početje Stephensonovo.

Možu toli živega duha in trdnega telesa ni bilo misliti na mirno življenje in uživanje pridobljenega blaga. Z napravami rudnikov v Alton-Grangeji in nadziranjem lokomotivne tovarne v Newcastleji, prevzel je bil tudi zidanje železnice v raznih delih dežele in naprave rudnikov.

Železnice so gradili z vso marljivostjo, kar je razvidno iz tega, da je bilo v Angliji dve leti po odtvorjenji Liverpool-Manchesterske železnice že petnajst sto angleških milj v delu in da je pri zidanji delalo nad sto tisoč ljudij. Povsodi so delali načrte in teško je prešel dan, da niso povprašali Stephensona za svet ali ga prosili, naj premeri svet.

To najmarljivejšo dobo njegovega življenja umejemo vsaj nekoliko, če ga spremimo na potovanju meseca velicega srpana leta 1835. Peljal se je od Alton-Grangeja po železnici v Burton in od tu nadziral Birmingham-Derbysko železnico; brez prestanka se pelje še tistega dne v rudnike lorda Talbottla, da pregleda nastavo novih sesalnih mašin. Drugi dan zjutraj je že v Birminghamu in si že ogleduje postajo, ko se železniški ravnatelji še zibljejo po blazinah. Z železniškim ravnateljstvom se odpelje na to precej v Derby, kjer se ves tretji dan peča z lego kolodvora, preiskuje ondotne otoke v reki in se potem vrne čez Burton domov. Dva dni nato ga dobimo zopet v Wakefieldu in Yorku, in potem, ko se tu pogovarja jedno uro, se še tisti dan napoti v Carlisle, kamor dospe drugEGA dne, da nadzira Mayportsko progo. Sledečega dne potuje do konca železnice, in tretjega dne, vedno nadziraje, nazaj, da pregleda svet za kolodvor in opravi svojo korespondenco. 21. velikega srpana se pelje s poštnim vozom v Dumfries, nato v Ayr skozi dolino reke Nithe, skozi Thornbull in Sanquher in se snide drugEGA dne

s podjetniki Glasgow-Ayrske železnice; nato potuje s temi gospodi ob namerjani poti in potem z magistratom mesta Kilmarnocka ob drugi predlagani cesti v imenovano mesto, odkoder družega dne zopet odrine, da bi ob tretji namerjani poti došel v Leith in Glasgow. Bralec bi se preveč utrudil, če bi ga hotel še dalje mučiti s tem Stephensonovim potovanjem. Dne 8. kimovca dospe zopet v Alton-Grange, svoje domovje, ko je prej v severni Angliji premeril svet, bil v Londonu navzoč pri mnogih zborovanjih in se sešel z železniškimi podjetniki in inženirji vsake vrste.

Domov dospевši najde cele kupe pisem, večinoma od ravnateljev in inženirjev železnic, a tudi nekatera od svojega sina, ki je delo delil z očetom. Na ta pisma odgovori najprej in sicer svojeručno. „Moj dragi Robert! Mene je navdal domov dospevšega kaj žalostni čut“, začelo je prvo pismo. „Ti poznaš tisti dve taščici, ki sta se ugnezdili v vrhni sobi in mi napravljali toliko veselja, ker sta tako brez strahu letali vun in notri. Po nesreči sta izgubili obe življenje. Ko je minuli teden nastala nevihta, zatvoril je Tom

okno in na ta način zaprl uhod jedni taščici ki je bila zunaj. Žal, da je Tom po nevihti pozabil odpreti okno in ko sem prišel danes domov in hotel pregledati svoja ljubčka, glej tu najdem jedno taščico znotraj pred oknom in drugo za oknom zunaj. Obe sta bili mrtvi. Gotovo sta bili živalici poginili od žalosti. Kako močno sta se morala ljubiti!“

Ali bi pač mislil kdo, da utegne smrt dveh malih tičic z otročjo najivnostjo milovati mož, čegar mišljenje in delovanje so tako resne reči, čegar čas je tako odmerjen, da si mora potrebnega nočnega počitka iskati v poštnem vozu?

Dočim Stephenson pregleduje druga pisma, privede žena njegova v sobo gospoda, čegar svetla zvezda na prsih in elegantna zunanost sta kazali imenitnega gospoda.

„Sir“, jame prišlec z nekoliko težavno angleščino in se globoko prikloni, „meni se je skazala čast, da Vam prinašam poročilo od Nj. veličanstva, kralja belgijskega. Moje ime je, „van der Velten.“ Stephenson se prikloni in gleda na poslanca.

„Kralj Leopold, mogočni moj gospod“, nadaljuje gospod van der Velten, „spoznal je veliko korist železnic za razvoj trgovine in obrti. Po samosvojih studijah se je učil Nj. veličanstvo dostojno ceniti Vaše zasluge. Vsikdar skrbeč, da bi se tudi njegove dežele udeleževale velikih napredkov našega časa, sklenil je vzvišeni moj gospod, da zveže glavna mesta svoje dežele z železnicami, v prvi vrsti mesti Lüttich in Antwerpen. Kakor je tudi volja kraljeva koristna za deželo, vender mu stavljajo na pot iste zapreke, katere ste Vi gospod Stephenson, premagali z junaškim svojim pogumom. Vlada in celo ministri se upirajo tej novotariji, meneč, da bi taka orjaška podjetja uničila moči dežele. Moja naloga je sedaj, pregovoriti Vas, da greste osebno v Belgijo in s svojimi bogatimi skušnjami pomagata kralju, ki Vas bo z veseljem pozdravil.“

Poslancu ni bilo treba Stephensona pregovarjati; ta je radovoljno obljubil, da bo skušal ukaz kraljev izvršiti, ter bo študiral in prehodil deželo in potem kralju predložil svoje načrte.

Ko so bila najvažnejša dela v Angliji dokončana, odpotoval je George Stephenson leta 1835.

v Belgijo in je pregledal tam, kjer je ravno bil, tiste kraje, katere naj bi po njegovih mislih prej ali poznej vezala železnica. Pri takih preiskavah je našel čestokrat slučajno več premogovih ležišč, opazoval posebno mramorolome in lome za skalice, in našel v Ardenskem pogorju bogato železno rudo; vse to je bilo povod, da so skoro tu ali tam ustanovili rudnike in lomili lep mramor in skalice tam, kjer je še pred kratkim hodil le pastir s čedo svojo.

Tako natanko seznanjen z deželo in njenimi prebivalci, gre Stephenson v Brüssel. Kralj, ki je čul o njegovem prihodu povabi ga k sebi v grad Laeken.

Kralja Leopolda, nemškega princa iz hiše Koburške, povzdignila je volitev belgijskega naroda na kraljevski prestol. Pravi oče naroda, mislil je vedno na to, kako bi povišal blagostanje dežele in njegovo delo ni ostalo brezvspešno, kajti gotovo je le malo držav v Evropi, ki bi se tako lepo razcvitale, kakor Belgija.

Kralja je močno veselil prihod Stephensonov, kateri se mu je videl mogočen pospeševalec svojega naroda. Ko je stopil mož delavnosti k njemu,

vsprejel ga je tako prijazno, kakor bi ne bilo nikakega razločka med njima. Bil je ravno v pavilijonu krasnega grajskega vrta, ko so mu Stephensona naznanili.

„No dragi moj gospod Stephenson“, ogovori ga in mu poda roko, „ali ste že pregledali našo deželo? Kaj menite o Belgiji? Kaj ne, lepa deželica?“

„Da, veličanstvo, bogata dežela, prava zakladnica, a zaprta!“ odgovori Stephenson. Imel je zavidanja vredno lahkoto v govoru z naj omikanejšimi in najmenitnišimi osebami. „Dobra primera!“ pravi kralj. „In kaj ne, da govorim prav, če imenujem ključ te zakladnice lokomotivo in železnico?“

„To je seveda moje mnenje, veličanstvo!“

„In kaj bi Vi svetovali, kar se tiče grajenja železnic z ozirom na čudno razmerje naše dežele?“ vpraša kralj.

„Bogati zakladi, katere krije ta dežela, bodo še le takrat prav vredni, kadar jih bo možno prevažati na vse kraje dežele. Kaj pomagajo glavnega mesta prebivalcem bogati premogovi rudniki

ob reki Maas, ker je prevažanje premoga do tu sem tako drago, da bi bil premog dražji, od najdražjega kurila. Koliko bi utegnili večjim mestom koristiti mramorolomi, ako bi mogli ta dragoceni material brez velikih troškov spraviti s parno močjo na različne kraje!“

Kralj mu zadovoljno prikima.

„Da bi bilo moči bogastvo dežele bolje uporabiti, sem napravil načrt, po katerem bi pridelke tega ali onega kraja spravljali na vse mogoče strani.“ Stephenson izroči kralju list papirja, na katerem je bil narisani omenjeni načrt in ga razgane pred njim. „Po tem načrtu“, nadaljuje Stephenson, „zvezali bi Brüssel, ki je po svoji izvrstni legi naravno glavno mesto, z vsemi važnejšimi kraji kraljestva, deželo pa bi prepregli z železniško mrežo, ki bi olajšala prevažanje vsakovrstnega trgovinske blaga, surovih pridelkov, premoga, lesa, mramorja in drugih stvari.“

„Dobro, gospod Stephenson!“ vsklikne kralj. „Če bi le mogli prepričati tudi moje ministre o vrednosti tega načrta tako, kakor sem jaz prepričan. Ali bo to bitka!“

„Bitke se ne bojim“, odgovori Stephenson, „in Vaše veličanstvo zmagata tako gotovo, kakor gotovo končno vselej resnica premaga pomoto!“

„Jaz se nadjam vsemu dobremu, gospod Stephenson!“ pravi kralj in mu poda roko v slovo. „Jutri pozovem ministerski svet in Vas prosim, da pridete tudi Vi!“

Stephenson je znal tako dobro preveriti ministre, da so skoro odjenjali. Posebno je veselilo kralja, ko je Stephenson dokazal trgovskemu ministru, da govori, seveda nevede, proti lastnemu dobičku.

„Prosim Vašo ekscelenco, dovolite mi to vprašanje“, dejal je Stephenson, ko je oni inženirja neverjetno pogledal. „Na koliko cenite svoje posestvo v Ardennach?“

„Jako visoko, tako, da je ne menim prodati“, odgovori minister.

„Nu dobro! A koliko Vam nese zemlja?“ sprašuje Stephenson dalje.

„Kakor je letina“, izogiba se minister, „časih več, časih manj.“

„In ali znate, ekscelenca, da so zakopani pod zemljo tistega posestva zakladi, katere je

možno, ne glede na vreme in sapo, mraz in vročino vzdigovati leto na leto, zakladi, ki so desetkrat več vredni od vseh Vaših gozdov in polj, kadar so naj bolj rodovitna?“

Ekscelenca dvomljivo pomaje z glavo.

„V Vašem posestvu“, nadaljuje Stephenson, in pove natanko dotične kraje, „nahajajo se bogata premogova ležišča. Našel sem jih slučajno na svojem potovanji skozi tiste kraje.“

„To je že mogoče“, odvrne minister leno, „toda kaj mi koristi ta premog, s katerim je tista okolica že dovolj preskrbljena radi cele vrste drugih rudnikov? Za me nima, kakor sem že dejal, nikake vrednosti!“

„Ali vidite, ekscelenca“, vsklikne Stephenson veselo, sedaj ni premog nič ali malo vreden. Toda mislite si, da bi šla železnica mimo ali čez Vaše posestvo v sosedna mesta in tovarniške kraje dežele, kako velikanska bi bila takoj razprodaja premoga! Kako veliko bi nesel kos zemlje, katera Vam sedaj nosi le malo ali nič! Vam in celi deželi bi bil dobiček.“

„Prav tako, gospod Stephenson!“ pravi kralj dobrohotno in veselje se mu bere iz očij.

Skoro se Stephensonu posreči ne le, da pregovori trdovratne ministre, ampak tudi, da jih prepriča. S tem se še bolj prikupi kralju, tako, da ga odliči svojeročno z najvišjim redom one dežele, z Leopoldovim redom.

Odslej se je vrstil zbor za zborom in v te zборе so prihajali tudi najveljavnejši zastopniki ljudstva. Prejšnje upiranje se je izpremenilo polagoma v živahno marljivost pri vladi in pri zastopništvu belgijskega naroda. Nabrali so denar ne samo za železnico iz Brüssela v Mecheln, ampak tudi za več postranskih prog, vsega vkupe za grajenje sedemdeset nemških milj dolge železnice.

Ko je Stephenson premeril svet, napisal načrte in račune, bila je njegova naloga na Belgijskem izpolnjena.

„Mislim, da se nisva zadnjikrat videla, gospod Stephenson“, dejal mu je kralj Leopold pri slovesu.

Blagi vladar Stephensona ni pozabil. Ko je bila leta 1836. železnica med Brüsselom in Gentom izgotovljena, povabil je Stephensona na veselice odtvorjenja; Stephenson je to povabilo rad in hvaležno vsprejel.

V Brüsselu in v Gentu je praznovalo ljudstvo to veliko narodno zgodo s plesom in godbo, streli in razobešenimi zastavami.

Nasledni dan je moral Stephenson po posebnem kraljevem in kraljičinem povabilu obedovati v gradu Laeken-u in je nato spremil kralja in njegovo spremstvo na slavnostno veselico, katero je napravilo Brüsselsko mestno odborništvo na čast slavnemu angleškemu gostu. Ko je naša družba stopila v krasno razsvitljeno dvorano, barali so se navzoči, posebno pa gospé: „Kateri pa je Stephenson?“ Kralj, kateri je zapazil radovednost zbranih gostov, obrne se in Stephensona za roko prijemši, pravi smeje se: „To je Stephenson, oče železnic!“ Proti svojemu ministru obrnen pa pravi šaljivo: „Godi se mi, kakor Saulu, o katerem so ženske pele: „Sauel jih je ubil sto, a David jih je ubil tisoč!“

Nikdar ni naš skromni prijatelj slutil, kako je bilo njegovo ime vsem na ustnih in kako ga je vse čislalo kot velikega moža. To pa naj bi izvedel še bolj.

Belgijski inženirji so ga povabili k banketu, katerega so priredili njemu na čast. Dvorana je

bila z zastavami in venci praznično okrašena. Na krasnem marmornatem stebru je stal Stephensonov kip, ovenčan z lavorjevim vencem. Najveljavnejši možje kraljestva so bili povabljeni in vsprejem „očeta železnic“ je bil vseskozi sijajen. Dovolj je čul skromni mož danes hvale iz ust onih, ki se po navadi taki hvali strastno umikajo, iz ust ljudij njegovega stanu — inženirjev.

Med jedjo zapazi Stephenson pod nekim slavolokom model lokomotive. „A“, vsklikne iznenajen, „to je moja Rocket!“ V istini je bil tisti model podoba mašine, ki ga je oslavila za vse čase.

Ko je Stephenson došel po slavnostnih dnevih zopet na svoj dom, čakal ga je že nov poziv. Španjska vlada je vabila Stephensona z vso uljudnostjo, naj pride na pirenejski polotok in tudi tam uvede blagor svoje iznajdbe, ki je že oči vsega omikanega sveta obračala na se.

Robert je očeta tudi v Angliji lahko nado-meščal in tako je torej ta jeseni leta 1837. odpotoval v Španijo. Nekaj inženirjev iz njegove šole ga je spremljalo tija.

V Parizu so ga pričakovali podjetniki Orleans-Tourske železnice, in so ga spremili do omenjene, še nedokončane proge in ga večkrat povprašali za ta ali oni svet. Pri tej priliki se je zopet jasno pokazalo, da njegovi bistroumnosti ni ušla nobena hiba, če se je tudi še tako spretno skrivala za bleskom in eleganco. Pri prehodu čez neko reko na cesti v Bordeaux, divil se je Stephenson velikanskemu verigastemu mostu, ki je bil še le pred kratkim izgotovljen; kazali so mu ga v dokaz velike zmožnosti francoskih inženirjev. Stephenson gre nekolikrat po mostu gori in doli, preiskuje res umetno sestavo, a naposled pravi: „Prav lepo, a most ne sme tako ostati!“

„Zakaj naj bi ne smel tako ostati?“ vprašali so ga zavzeti francoski inženirji, ki so ga spremljali.

„Nemogoče je, da bi mogel držati veliko težo“, odvrne Stephenson. „Če bi kdaj močen oddelek vojakov korakal čez most, začel se bo zibati in potem se utegne zgoditi velika nesreča“. Neverjetno so se smehljali tuji gospodje.

„Da, gospoda moja“, nadaljuje Stephenson, ki je bil neverjetne obraze zapazil, „most res

ne more tako ostati, in jaz mislim, da je moja dolžnost, da opozorim vlado te dežele na to nevarnost“.

Pisal je takoj na dotično francosko vlado, toda njegova sveta nihče ni hotel slušati. Zato se je pa tudi za nekaj let njegovo prerokovanje izpolnilo na grozen način. Ko je korakal čez most polk vojakov, jel se je zibati, verige so popokale in več sto vojakov je palo v vodo in poplačalo neskrbnost vlade s svojim življenjem.

Ko je dospel v Španijo, jel je meriti svet. Toda svetovati železnice ni mogel, ker je bilo premalo trgovskih mest in tudi premalo blaga; vrh tega bi moral železnico zvesti po neznan-skih pustinjah. Skratka: bilo bi več troškov, nego je bilo pričakovati dobička in podjetje je zaostalo.

Ostal je Stephenson v Španiji delj časa, nego si je mislil, in zato je potoval sedaj po noči in po dnevi nazaj v svojo domovino, kjer je postal med tem neobhodno potreben. A sedaj se je čutilo to orjaško telo vender le oslABLJENO, soseBNO ker je v Španiji pri merjenji premnogo trpel. Dospevši v Pariz, je bil resno bolan; a

hotel je na vsak način kar najhitreje dospeti domov in zato se ni dal zadrževati.

Ko se je v Havru ukrcal, imel je že popolnoma razvito vnetico prsne mreže, ki je pretila s slabim izidom, sosebno ko še sedaj ni hotel nič slišati o varovanji samega sebe.

Od te bolezni je seveda zopet okreval, toda njegovo zdravje je bilo sedaj oslabiljeno, tako da je celo sam izrazil željo, sedaj zapustiti svetni hrup in preživeti svoje dni v miru in samoti.

Za bivališče svoje si je izbral Tapton-House, in ko je popustil vse inženirske službe in izročil svojemu sinu tovarno v Newcastleji, kakor tudi rudnike v Alton-Grangeju, ustanovil si je tu prijetno domovje. Sredi senčnatih gozdov si je zidal na malem gričku prostorno hišo, odkoder se je odpiral očesu prekrasen razgled na zelena polja in travnike, loge in gozde. Skozi veliki park pod hišo tik holmca je šla železnica od Chesterfielda: njeno žvižganje mu je bila prijetna godba, njeno drdranje ga je spominjalo velike živahnosti sveta. On sam pa je živel v Tapton-House, kakor plemenitaš na deželi, vžival prijetnosti svojih vrtov in parkov, katere je skušal

vedno lepšati, posebno tudi z bogatim prebivalstvom vsakovrstnih tičev, katere je na vse mogoče načine vabil na svoj vrt. Zraven teh ljubčkov je gojil posebno melone, ananas, citrone in je bil ponosen na to, da je svoje sosede prekosil v gojenji evropskih rastlin. Svoje mladinske ljubezni do živalij tudi sedaj ni izgubil. Imel je svoje krave in konje ljubčke, gojil je zajce, ki so se pa skoro tako pomnožili, da jih je moral prenesti na otok v parku, ker se mu je bilo bati, da mu uničijo vrt; in ker je skušal prej kot mašinst in kurilec izvalit tičja jajca na umeten način, pečal se je s tem delom tudi kot bogat posestnik; napravil je ticam posebno hišico in imel sedaj to veselje, da se mu je posrečilo.

Čitanje ga ni veselilo dosti, le časih je bral kako učeno knjigo, romanov nikdar. Še veliko neprijetnejše mu je bilo odgovarjati pismom, in če se temu ni mogel odtegniti, narekoval je. Največje veselje pa mu je bilo vsprejemati pohode in se pomenkovati z omikanimi ljudmi. Sploh je pa k njemu smel vsakdo in kedar se je zahteval od njega svet in pomoč, bil je vedno

pripravljen. Nezadovoljen je pač malokdo zapustil dobrohotnega moža.

S svojimi prijatelji, katere je večkrat povabil k sebi, prebil je še jedenkrat bitke za vrednost lokomotive, pravil jim kratkočasne pripovedke in smešnice in čestokrat družbo spravil v malone razuzdano veselost; večkrat so napravili olimpiške igre, to je, metali in tekali so, in utegnilo je biti dovolj šaljivo videti, kako so sivi gospodje s smehom in težko sapo plezali po griči in se skušali medsebojno prehiteti. Na večer so se zbrali okolu dobronaložene mize in se pomenkovali čisto neprisiljeno o različnih stvaréh. Ko je nekdej hvalil nekdo okusnost jedij, dejal je Stephenson: „To ni res nič proti crowdie-u, katerega je znała moja mati čudno dobro napravljati. Boljši je od vseh sladčic, katere sem kdaj jedel“.

„Crowdie! Kaj pa je to?“ povpraševali so gospodje.

Takoj si je dal prinesiti kotliček vroče vode in skledico ovsene moke, privihal si rokave svoje vrhnje suknje in začel v skledi gnesti testo. Ko je bilo dovolj trdo, prilil je nekoliko sladkega mleka.

„To, gospoda moja, je crowdie in najboljša jed, ki jo poznam“, zatrjuje Stephenson in jame takoj jesti ravnokar narejeno jedilo. „Sicer pa, gospoda moja, le nikar ne mislite, da se revež menj veseli svoje priproste jedí, kakor bogatin umetno pripravljene pojedine!“

Ko se je tej opazki živahno ugovarjalo od vseh strani, in se je bilo bati vesele jezične bitke, naznanil je sluga revnega delavca iz Stephensonovega rojstnega kraja, ki bi rad takoj govoril z gospodom.

Bila je lepa Stephensonova navada, da je k sebi puščal vsakoga, kadar ali kjer je hotel, tudi če je imel imenitne goste. Stephenson torej pomigne slugi in skoro se prikaže pri vratih velik, a zelo zdelan mož, ki se boječe ozre po navzočih, hoteč spoznati Stephensona.

„Tri sto medvedov!“ vsklikne Stephenson in poskoči od stola, „ali ste res Vi, Sell Nelson?“

„Da, gospod, jaz sem tisti“, pravi revež tresočim glasom, „in upal sem, da me ne boste takoj spoznali; sedaj pa se že moram brezvspešno vrniti domov!“

„Če se hočete z menoj boksati, da, potem seveda!“ smeji se Stephenson. A povejte mi, ali ste tudi lačni?“

Delavec pogleda nekako čudno Stephensona, in ker ne ve, kako bi govoril, pomaje z glavo.

Stephenson ga pelje k mizi. „No, Sell“, pravi, „poiščite si tako jed, kakeršno bi najraje jedli, a popolnoma po svojem ukusu!“

„Jedi mi ni mari“, odvrne Sell Nelson, „dokler mi je skrbeti za ženo in otroke“.

„To je lepo, Sell, da mislite najprej na svoje ljudi. S čim pa Vam morem pomagati?“ vpraša Stephenson sočutno. Sell Nelson jame:

„Gospod, odkar ste Vi bogat mož, ni pri nas doma malone nobenega reveža več; nekatere ste nastavili v svojih rudnikih, drugim ste pomagali z denarjem, da so mogli vzeti zemljišča v najem in bolnim in slabim ste pomagali ob svojih troških z zdravniki in zdravili; le jaz sem ostal zapuščen, ker se nisem upal prositi Vaše pomoči“.

„Kaj ne, radi tistega boksanja?“

„Da, radi tega“, pritrdi oni, „in ker sem se bal, da me ne boste ravno preveč čislali. A

smete mi verjeti, gospod Stephenson, odkar sem se oženil, in imam skrbeti za deco, od takrat sem počel delati, tako dolgo in toliko, kakor gotovo nobeden mojih tovarišev, a tudi nihče ni imel toliko nesreče, kakor jaz. Nekaj časa sem tudi z delom ni nič, in utegnite si torej misliti mojo revščino“.

„Da, prav dobro, Sell!“ odgovori Stephenson, „a kaj zahtevate od mene?“

„Doma imam na smrt bolno hčer, a niti toliko denarja, da bi jej mogel preskrbeti zdravnika in kupiti zdravil, in ker mi nihče denarja ne more ali noče posoditi, torej sem mislil v svoji najhujši sili na“

„Stephensona!“ izpolni ta. „To je prav, in hočem Vam pomagati. Skrbel bom, da dobite v Alton-Grangeju službo in potem menim, da ste preskrbljeni. „Toda, gospoda moja“, obrne se Stephenson do svojih gostov, „mož potrebuje tudi nekaj gotovega denarja, zato predlagam njemu na prid stavo. Jaz sem prej trdil, da je tista jed najboljša, kolikor jih poznam. Naj to odloči ta mož; če si izvoli mojo skledo, dal bo vsakdo od vas jeden funt, jaz pa plačam deset

funtov, če si izvoli drugo“. Gospodje so bili s tem zadovoljni.

Dočim vede Stephenson Sella okolu mize, da bi si izbral najboljšo jed, spusti tako, da ga Sell ne zapazi, v skledo s crowdiejem nekaj zlatov.

„No, tovariš iz starih dnij“, pravi Stephenson, „po čem se vam cedé sline?“

„Ne bo mi težko voliti“, odgovori Sell ; „kjer crowdie tako lepo diši, tam mora biti tudi dober, in boljše jedi na svetu ni od dobro napravljenega crowdieja“.

„Izvrstno, Sell!“ vsklikne Stephenson in ga posadi na stol. Potem postavi predenj skledo in mu ne jenja prigovarjati, dokler izstradani mož ne prime žlice in jé. V tem je Stephenson pobral od prijateljev denar za izgubljeno stavo, in ko je vse zavil v desetfuntni bankovec, vtakne ga Sellu v žep. Ta pride do dna, kjer se pokažó zlati.

„Čisto pojesti!“ vsklikne Stephenson, ko Sell odloži žlico.

Sedaj zapazijo tudi prijatelji denar v skledi in se smejó.

„To je seveda izvrstna jed, prijatelj Stephenson“, pravi jeden, „in če hočete, smete takoj prevzeti pri meni službo kuharja!“

„Da to je dognana reč, Stephenson ima blagoslovljeno roko“, pravi drugi. „Vse, česar se dotakne, izpremeni se njemu v denar in ljudem v blagoslov!“

„Ali ste v svoji mladosti večkrat jedli crowdie?“ vpraša tretji.

„Gotovo“, odgovori Stephenson, „toda brez namečka. To je moja iznajdba, in gospoda moja, umetnost, kateri se kaj lahko priučite, le vadite se ji in sicer, ako imate v soseščini kako revno družino potrebno pomoči, pošljite ji le skledo crowdieja . . .“

„Pa z namečkom!“ dopolnijo prijatelji.

„Tako je!“ smeje se Stephenson.

Čestokrat je obiskoval rokodelske zборе v Chesterfieldu, kjer je bil vedno z veseljem vsprejet, ker je s svojimi preprostimi, a jasnimi predavanji in pa tudi s pripovedkami iz svojega viharnega življenja vedno bodril na delo in premišljevanje. „Dokler delavec pri svojem delu ne misli, razločuje se kaj malo od mašine“, dejal

je šestokrat, „in Vi pač veste, koliko je vredna mašina, ki ima moč jednega konja“.

Večkrat so prinesli mladi možje, katere je vzbudil pouk v rokodelskem društvu, vsakovrstne poskuse svojega mišljenja Stephensonu. Vsikdar je podpiral to marljivost, ako je le zasledil v nji sled pravega duha, večkrat pa je seveda moral odsvetovati take poskuse, ker kratè čas in denar, in privedi delavnost na pravo pot, kajti mnogi, ki so morda znali napraviti kolo, mislili so, da so poklicani, doseči Stephensona in postati to, kar je bil on, bogati in slavni možje.

Siru Robertu Peel-u, ki je imel blizu Tapton-Housa svoj grad, kjer je stanoval po leti, ugajalo je posebno, najinteligentnejše može iz okolice povabljeni k sebi; George Stephenson, katerega je sicer tudi dostikrat obiskal, bil je večkrat po ves dan gost slavnemu državniku. V neprisiljenih govorih so se pomenkovali o najrazličnejših stvaréh.

Nekega dne se jameta Stephenson in neki učenjak kaj živahno pričkati o formaciji premogovih ležišč in v tej duševni bitki je premagal

učenjak, podpiran po svoji večji zgovornosti, Stephensonove prave nazore. Drugi navzoči se tega pričkanja niso mogli vdeleževati radi premajhne vednosti, vsakdo pa je čutil, da je Stephensonovo mnenje pravo. Stephenson gre na to v vrt, da v tihi lopici premišlja o ravnokar izgubljeni bitki. Komaj pa sede, pride k njemu neki advokat, ki je bil pri pogovoru navzoč in ga prosi, naj ga natanko pouči o predmetu pričkanja. Stephenson mu ustreže: Ko seznanita še sira Roberta Peela s to skrivnostjo, navede ta družega dne pogovor zopet na včerajšnjo govorico, in ko jame sedaj učenjak ne malo ponosno govoriti o svojih teorijah, poprime na začujenje naravoslovca jurist besedo in jame Stephensona tako izvrstno zagovarjati, da mora učeni naravoslovec naposled svojo napako priznati. Stephenson pa vsklikne: „In vender je ni večje moči med nebesom in zemljo od zgovornosti“.

George Stephenson je čutil, odkar se je vrnil iz Španije, kal smrti v sebi; večkrat ga je mučil revmatizem in ga za več dni na postelj prikoval. Čim bolj se je staral, tem bolj so se

množile te slabosti, dokler ni spomladi leta 1846 izdihnil blage duše svoje.

Sedaj se je spomnila tudi njegova domovina, kaj dolguje jednemu največjih svojih mož. Razpisala se je občna narodna subskripcija, da bi postavili spomenik možu, ki je tako požrtvovalno daroval svoje moči in svoje delo blaginji človeštva, in ki je kroni slave svoje domovine pridejal najlepši biser.

Mali in veliki, revni in bogati ljudje, vsi so hoteli proslavljat velikega moža in mu darovat spomenik hvaležnosti in čislanja, ki naj bi še poznim vnukom kazal spoštovanje do največjega moža svojega časa. Za nabrani denar je napravil imeniten umetnik George Stephensonov kip iz mramorja, katerega so postavili v veliki kolodvorski dvorani v Liverpoolu.

J. Blaznikova tiskarna

na Bregu v Ljubljani

ima naprodaj sledeče knjige:

Zlata vas, spisal Malavašič	10 kr.
Mladi samotar, po Kr. Šmidu s podobo	15 „
Timotej in Filomen, po Kr. Šmidu	10 „
Dve povesti, „Golobček in kanarček“	10 „
Genovefa, z 2 podoboma, nov natis	20 „
Evstahij, z 1 podobo, nov natis	20 „
Nedolžnost, preg. in povel., z 1 podobo	20 „
Evstahija	15 „
Slov. Vila, spisal J. Jurčič	30 „
Ludovika Blozija	10 „
Milosrčnost do živali	10 „
Pesmi, Vodnikove	10 „
Cvekove	10 „
Dolararjeve	40 „
Narodne pesmi, zložil Koritko, 4 zvezki, zvezek	30 „
Haderlapove pesmi	30 „
Poezije, Krekove	30 „
Jamska Ivanka	30 „
Varuh, gledišna igra, posl. And. Smole	10 „

